SALA DE LECTURĂ

nr. 4, aprilie 1984

Proletari din toate țările, uniți-vă !

(anul XC. nr. 1172)

CONVORBIRI LITERARE

REVISTĂ LITERARĂ FONDATĂ DE SOCIETATEA «JUNIMEA» DIN IAȘI LA 1 MARTIE 1867,
EDITATĂ DE UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA.

tinerețea perpetuă

Primăvara și-a intrat în drepturi, energiile vitale ale naturii pulsează tinerește, chipurile oamenilor au împrumutat ceva din lumina blîndă a zilelor de aprilie. Ceasurile ce ne despart de sărbătoarea primăverii și a muncii sînt numărate. Cine nu s-a scuturat încă de ursuzenia iernii n-are decît să se uite în ochii copiilor, unde primăvara strălucește triumfătoare, ori să-și îmblînzească privirea pe siluetele fetelor ce dau în floare. Dar parcă și bătrînii și-au mai pierdut din povara anilor, umerii le sînt mai drepți și pasul mai elastic. Verdele vegetal trimite în aer efluvii de vigoare. Sîntem mai tineri cu o primăvară !

Căldura de afară, ce schimbă fața pămîntului, îmbrăcîndu-l în multicolora haină a florilor prevestitoare de rod, e geamăna căldurii din sufletele oamenilor. Tinerețea de un anotimp a naturii e metafora tinereții interioare, pe care o dorim fără sfîrșit. Și ce altceva e spiritul revoluționar, ce ne animă gîndurile și faptele, îndemnîndu-ne să îndrăznim și să izbîndim, decît expresia sintetică a tinereții perpetue ? Cum am putea numi mai exact entuziasmul și dăruirea pe care fiecare dintre noi le punem în slujba nobilelor idealuri ale societății noastre ? Ce alte cuvinte ar acoperi deplin această realitate cotidiană ?

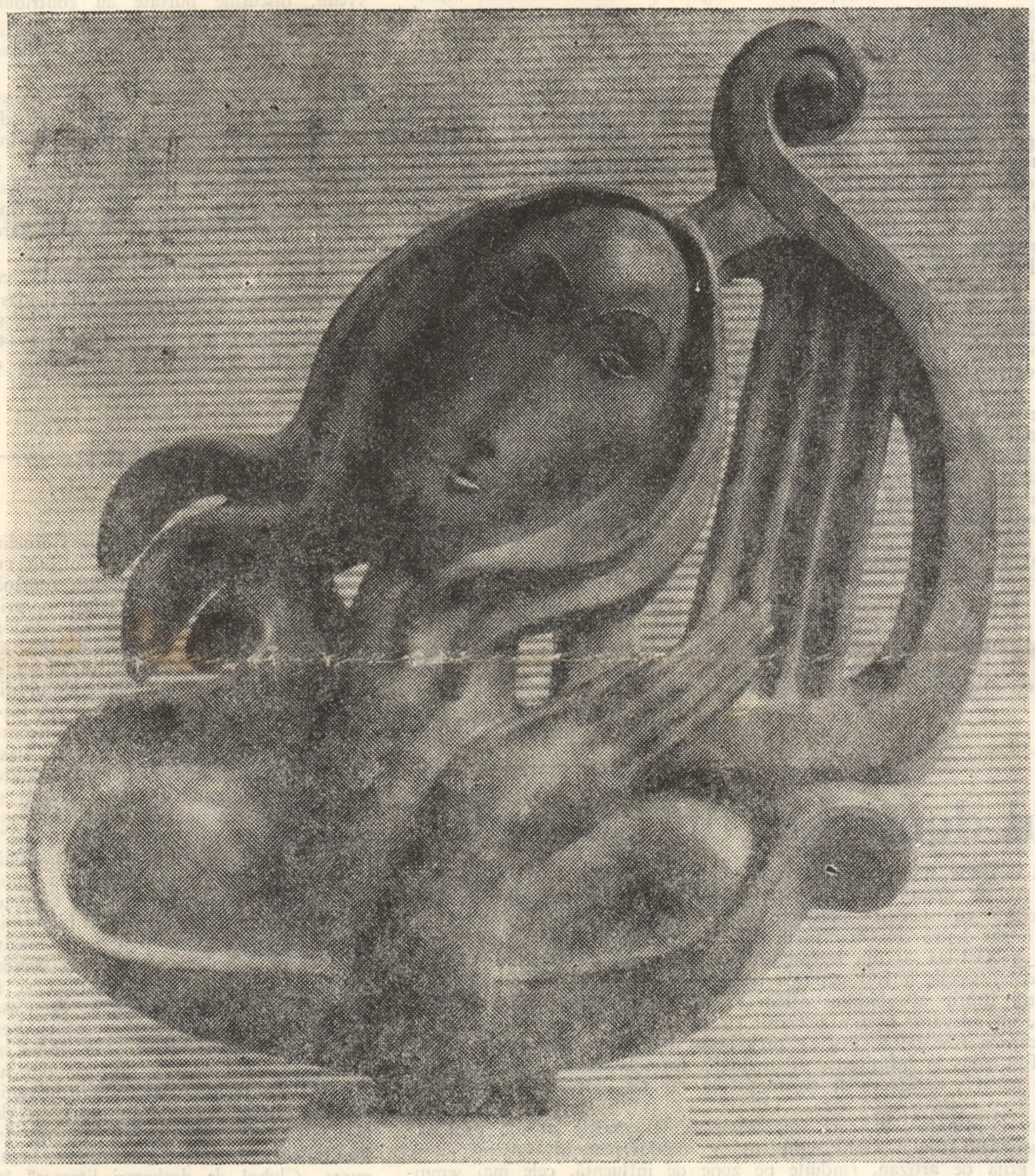
„Ar trebui un cîntec încăpător precum
Foșnirea mătăsoasă a mărilor cu sare..."

Și încă... Încordarea creatoare a muncii din uzine și de pe ogoare, din școli și de pe șantiere, din atelierele pictorilor și de la mesele de lucru ale scriitorilor, alchimia prin care munca de zi cu zi se încarcă de atributele eroismului și fapta unică devine sinonimă cu firescul, neodihna gîndului de a fi în pas cu timpul și de a conferi timpului o măreție pe măsura oamenilor, receptivitatea la nou și, deopotrivă, respectul și cultivarea valorilor neîndoielnice ale tradiției, voința de autoprefacere, de înălțare a limitelor condiției umane, toate acestea și încă multe altele se cuprind în sintagma „spirit revoluționar". Și cum să nu constituie el trăsătura definitorie a epocii pe care o trăim, cum să nu ne fie comună tuturor năzuința de a ne ridica la înălțimea multiplelor și admirabilelor lui exigențe, cînd, în locul unei formule abstracte, avem dinainte imaginea lui vie, aceea a secretarului general al partidului, al cărui exemplu de viață și activitate revoluționară ne călăuzește pașii ? Mîndria de a avea în fruntea partidului și a statului un asemenea bărbat, pildă de clarviziune și cutezanță, de energie și înțelepciune, se conjugă în inimile noastre cu dorința, unanimă, de a fi demni de el, de a răspunde prompt însuflețitoarelor chemări pe care ni le adresează. Un popor și o țară îi sînt alături ca un singur om în această primăvară ale cărei flori de cireș au puritatea tîmplelor Președintelui.

E primăvară și lumina zilei sporește pe ceas ce trece. E primăvara anului cînd se împlinesc nouă luștri de la marea demonstrație antifascistă, organizată și condusă de Partidul Comunist Român, de la 1 mai 1939 și opt luștri de la crearea, în 1944, tot din inițiativa partidului comuniștilor, a Frontului Unic Muncitoresc, al cărui program de acțiune a devenit public la 1 mai al acelui an. E primăvara unui an cu adînci rezonanțe, cînd vom sărbători patruzeci de ani de viață liberă și demnă, patru decenii de construcție socialistă pe pămîntul românesc. Bilanțul lor, realitatea vie înconjurătoare, ne întărește în credința că acesta e drumul, unicul drum, și ne e imbold pe mai departe. E primăvara anului cînd va avea loc al XIII-lea Congres al partidului, ce va trasa liniile viitoarei dezvoltări a patriei în înaintarea ei neabătută spre comunism. Două evenimente pe care am hotărît să le cinstim cum se cuvine, adică raportînd cu fruntea sus că ne-am făcut datoria. Două evenimente a căror apropiere ne înzecește puterile și ne mobilizează resursele. Scriitorii, creatori de valori eterne, martori și părtași la tumultuoasa istorie contemporană a României, toarnă în cuvinte elanul constructiv al poporului, complexa frumusețe a sufletelor oamenilor, cea mai trainică izbîndă a socialismului. Este marea lor îndatorire, de care se achită folosind întreaga paletă a artei.

E primăvară și cerul e senin ca perpetua-ne tinerețe.

C.L.

Ion IRIMESCU : „Muzica"

În celelalte pagini :

trepte

poeme de lucian valea

inscripție

Pentru toate cuvintele
cîte le-am spus și le-am scris
într-o viață de om,
ție îți mulțumesc
limbă sfîntă
a străbunilor mei.

Pentru toate cuvintele
cîte le-am spus și le-am scris
într-o viață de om,
numai în fața ta voi da samă,
la judecata cea mare și necruțătoare,
patrie eternă !

despre „legătura cu viața"...

„Nu mai cotrobăiți prin cuvinte
ca să descoperiți în ele legătura cu viața —
mai bine vă spun eu nesilit de nimeni :
pînă și iarba de astă vară
am cosit-o toată într-un poem.

Ce-i tot dați zor cu așa și pe dincolo,
voi care știți la ce temperatură se topesc metalele
dar niciodată n-ați fost curioși să aflați
la ce temperatură se topește sufletul poetului !"
Dar ei sar ca mușcați de șarpe la mine :
Tot te mai ții de goange, bătrîne ?
Bagă de seamă cum vorbești
romanticule, învechitule...
Uite dom'le cine vrea să ne învețe pe noi
legătura cu viața !"

umanism revoluționar, actualitate

De-a lungul istoriei, nu o singură dată, filozofia s-a constituit în sisteme excesiv abstracte, închise, dominate de iluzia că s-a atins punctul terminus al cunoașterii. Întotdeauna însă viața și-a urmat calea ei înainte, ca drept apodictic, filosofia fiind nevoită s-o urmeze, să-și urmeze în fapt adevăratele ei rațiuni la existență. Fiind incompatibilă cu spiritul reducționist, dogmatic, filozofia materialist-dialectică este deschisă în primul rînd generalizării practicii sociale și cunoașterii umane, iar nu speculațiilor sterpe, multe și mărunte — în cele din urmă succesiv abandonate. Caracterul activ, dinamizator, al materialismului dialectic și istoric se învederează neîncetat prin generalizarea noilor experiențe, prin noi configurații conceptuale, prin noi puneri de probleme și noi soluții ori prospectări. Înlăturarea caracterului abstract, contemplativ, speculativ, utopic al vechilor forme de umanism înseamnă numaidecît alternativa unui umanism integral, definit în aspectul său real, practic, drept un umanism revoluționar, militant, pe temeiul unui spirit elevat de colectivitate.

Direcțiile de acțiune ale umanismului revoluționar în țara noastră vizează, potrivit Programului complex elaborat de partid, dezvoltarea economiei naționale socialiste, creșterea sistematică a nivelului de trai, material și spiritual, perfecționarea sistemului democratic, perfecționarea relațiilor socioumane, pe baza principiului eticii și echității socialiste, dezvoltarea științei, învățămîntului, culturii. În acest cadru generos, dezvoltarea multilaterală a personalității este o consecință logică și în același timp o necesitate. Procesul are loc prin integrarea personalității în numeroasele structuri sociale, dar și prin diferențierea personalității exprimată în originalitate, specializare, capacitate specifică de creație. „Noi acționăm, spunea tovarășul *Nicolae Ceaușescu*, pentru formarea unui om de omenie, cu pregătire multilaterală, a unui comunist de omenie. Urmărim crearea condițiilor celor mai propice ca omul să se poată manifesta plenar în toate domeniile vieții sociale, fiecare cu capacitățile, personalitatea și felul său de a fi, în spiritul comun întregii societăți, al dragostei de dreptate și adevăr, al curajului și cinstei, al simplității, al hotărîrii de a lucra împreună cu semenii săi pentru fericirea proprie, pentru fericirea întregii societăți". Omul contemporan se regăsește astfel prezent, în toată complexitatea sa, cu încredere dovedită în perfectibilitatea sa, în legitățile (mai largi) ale materialismului dialectic și istoric. Filozofia revoluționară, smulgîndu-i iluziile reziduale egoiste (somnolente ori violente), îl îndeamnă la un efort conștient și sistematic de a se construi pe sine, de a construi o nouă societate.

„Este necesar, sublinia tovarășul *Nicolae Ceaușescu*, referindu-se la sarcinile celor ce lucrează în spiritul și în domeniul vast al formării omului nou, să facem astfel încît întreaga activitate teoretică, ideologică, politico-educativă și cultural-artistică să dezvolte și mai puternic spiritul de răspundere, hotărîrea maselor, a întregului popor de a înfăptui neabătut Programul partidului, politica internă și externă a României socialiste. Să facem astfel încît activitatea ideologică, politico-educativă să se transforme într-o puternică forță care să determine dezvoltarea și mai puternică a societății noastre socialiste, ridicarea pe noi trepte de civilizație a poporului nostru, întărirea și mai puternică a independenței și suveranității României". În diseminarea acestor cuprinzătoare indicații se pune problematica actuală a conștiinței socialiste, a culturii, democrației, responsabilității sociale și individuale, precum și a interrelațiilor dialectice dintre ele, a semnificațiilor și a stadiului lor de ecloziune în condițiile actuale ale societății românești, cînd asistăm la o redimensionare a metodologiilor de modelare a personalității umane în perspectiva multivalenței și complexității acesteia. Întreaga activitate politico-ideologică și cultural-educativă se constituie astfel ca o pîrghie importantă a accelerării mersului înainte al întregii societăți. Și lucrul de care trebuie să țină seama toți lucrătorii în domeniul activității educative este acela de a produce și susține accelerarea participării active, susținute, conștiente a tuturor oamenilor muncii la îndeplinirea obiectivelor vitale și totodată mărețe ce partidul și le-a propus pentru etapa actuală. Procesul este posibil prin a asigura acestor activități o bogăție substanțială de idei, forță de convingere, capacitate de mobilizare. Eficiența muncii propagandistice se află într-o relație nemijlocită cu conectarea sa strînsă la problematica majoră a activității politice, la preocupările prioritare care canalizează în fiecare moment eforturile fiecărui colectiv. Acum se impune cu toată claritatea nevoia concentrării întregii activități politico-educative spre a determina profunde mutații în conștiința oamenilor, spre mobilizarea tuturor resurselor lor creatoare în așa fel încît să-și îndeplinească exemplar îndatoririle directe ce le revin. Rolul literaturii, al întregii creații artistice se impune astfel ca factor de cea mai mare importanță în modelarea omului de azi și de mîine.

Iuliu MOLDOVEANU

tezaur

„hanul domnesc" din suceava

Într-una din zile am intrat pe poarta „Hanului Domnesc" din Suceava și după ce am urcat cîteva trepte, m-am oprit și am admirat îndelung arhitectura cu specific moldovenesc și zidurile groase din piatră și cărămidă ale uneia dintre cele mai vechi clădiri — parterul datează de la sfîrșitul secolului al XVI-lea — din legendarul oraș din Țara de Sus care, timp de mai bine de două secole, a fost capitala bătrînei noastre Moldove.

Din scurtul istoric al ghidului aflăm că denumirea prețiosului monument de arhitectură, un adevărat tezaur, acoperit cu șiță, se păstrează, „prin tradiție" din clipa în care a fost durat. Nu de prea mult timp, prin restaurare, „Hanul Domnesc" a fost adus la înfățișarea sa originală. Între blocurile zvelte, clădirea, o „construcție masivă, dătătoare de siguranță", a căpătat „întreaga sa frumusețe arhitectonică".

În interiorul Hanului, în care impresionează frumoasele arcade care demonstrează specificul stilului vechi reprezentativ moldovenesc al construcției, se păstrează, cu grijă de artizan, rînduite pe zone de influență, cele mai semnificative și grăitoare mărturii ale artei populare, materiale și spirituale, care atestă perenitatea și continuitatea poporului român și în această pitorească și mîndră parte de țară. O inimoasă specialistă în arta decorativă, cu verva-i recunoscută, oferă posibilitatea oricărui vizitator, să pătrundă nemijlocit în tainele bogatului tezaur creat de geniul poporului nostru. Obiecte de o neasemuită frumusețe — veșminte, scoarțe și covoare, ștergare și marame, țesături cu cromatica vie a coloritului vegetal, lăzi în care se păstrează zestrea, vase din lut, măști, furci, donițe și butoiașe sculptate și multe, multe alte articole de uz gospodăresc din os, piele și metal create cu migală și măiestrie de mintea și mîinile de aur ale oamenilor, dau interiorului Hanului o notă intimă, caldă și ospitalieră. Responsabila acestei reprezentative secții a Muzeului județean, o reputată cercetătoare ale cărei tîmple s-au argintat căutînd și selectînd cele mai vechi și cele mai valoroase opere de artă populară, mă îndeamnă să privesc încă din gangul de intrare panoul pe care este înscris istoricul Hanului și un text care pune în evidență conținutul și specificul culturii populare din partea de nord a țării noastre. Pășind prin celelalte încăperi în care sînt expuse piesele de bază, m-am oprit, mai întîi, la vasele din lut. Soclul unei vetre, uneltele și cîteva oale din ceramică de Marginea mi-au amintit de un bătrîn olar care, atunci cînd l-am întrebat de cînd lucrează în lut, mi-a răspuns firesc, cu siguranță: „De peste 2 000 de ani, din moși, strămoși". Am aflat astfel că și tatăl și bunicul și stră și străstrăbunicul său au fost meșteri olari, care au îmbinat utilul cu frumosul, au modelat lutul și au realizat obiectele necesare gospodăriilor lor. Vasele — străchini, cești și căni, ulcioare și ulcele, platouri și sfeșnice — și instrumentele care l-au ajutat pe neîntrecutul meșter olar din Rădăuți, Constantin Colibaba, să le decoreze cu motive geometrice și simbolice demonstrează siguranța și fantezia artiștilor și dau strălucire unei vechi și frumoase tradiții ale cărei începuturi vin prin istorie de la daci încoace. Din lemnul pe care l-au avut din belșug la îndemînă, existent în nesfîrșitele păduri ale Țării de Sus, localnicii și-au confecționat o mare parte a obiectelor necesare în gospodărie: linguri, tipare pentru turnat untul și cașul, butoaie și căuce, cutii pentru păstrarea alimentelor, bîte și baltage, vitrine și numeroase alte piese sculptate și împodobite cu fantezie, cu o mare bogăție de ornamente. Fie că sînt din raza Dornelor ori Fălticenilor, de la Gura-Humorului sau Cîmpulung-Moldovenesc, de la Rădăuți, Solca ori Vama, Arbore și Vicov, Bosanci ori Ciocănești, țesăturile de casă din zonele etnografice ale Bucovinei sînt încîntătoare prin eleganță, modele și căldura coloritului. Fie că este vorba de ștergare cu alesături, de scoarțe, de costume femeiești ori bărbătești, de bundițe din blană de oaie cu decor geometric sau floral, cu garnituri din blănițe de miel sau de dihor, costumele populare și toate țesăturile de casă, lucrate de mîinile îndemînatice și harnice ale țărăncilor din dulcea Bucovină, una dintre cele mai strălucite zone etnografice ale țării, au o cromatică discretă și sînt reprezentate din abundență în expoziția de artă deschisă la „Hanul domnesc" din Suceava.

Lazăr BĂCIUCU

tribuna la 100 de ani

Apariția, acum un veac, la Sibiu a revistei „Tribuna" a constituit un moment semnificativ în evoluția culturii din acea epocă. Editarea „foii" nu exprima atunci doar simpla dorință de afirmare în spațiul cultural românesc a unei noi generații de scriitori de înaltă conștiință civică și talent autentic, ci și o mișcare generală de emulație a tuturor categoriilor de cărturari care luptau pentru înnoirea vechilor structuri social-politice perimate.

Faptul că, încă de la început, *Tribuna* și-a cîștigat numeroși cititori în toate provinciile românești s-a datorat muncii neobosite a redacției și colaboratorilor săi, sprijinului și solidarității celor mai prestigioase reviste și ziare care apăreau în acea vreme în Capitală, la Iași, Oradea și în alte centre ale țării. Acestea își manifestau solidaritatea cu ideile nobile de libertate națională și socială, de afirmare a personalității culturii noastre din articolele, studiile, proza și poezia prestigioasei reviste transilvănene. Dialogul deschis și sincer între cărturarii acelor vremi, discuțiile purtate au contribuit la menținerea unui spirit de emulație și avînt creator pentru toată suflarea românească.

Ca orice publicație ai cărei reprezentanți de frunte s-au situat încă de la început pe pozițiile apărării și înfloririi culturii românești, „Tribuna" a trebuit să înfrunte vremuri de vitregie, atacurile forțelor reacționare care încercau în acele decenii să ne pună țara la mezat.

Reapariția „Tribunei", împreună cu alte publicații de cultură din țara noastră, în urma insurecției antifasciste și antiimperialiste de la 23 August 1944, condusă de către partidul comunist, a însemnat reîntregirea constelației firești a publicațiilor de artă și literatură din patria noastră, una și indivizibilă.

Transformările profund revoluționare ce au avut loc în viața politică, economică, social-culturală din România, sub conducerea partidului nostru comunist, au constituit tot atîtea momente de împliniri publicistice și literare pentru creatorii ce trăiesc și scriu în această parte a țării.

La aniversarea prestigiosului jubileu al „Tribunei", „Convorbiri literare" urează colectivului redacțional, tuturor colaboratorilor revistei ce apare la Cluj-Napoca noi și mari succese, o contribuție tot mai mare la „creșterea limbii românești și-a patriei cinstire!"

CONVORBIRI LITERARE

„zburătorul"

Cu mai bine de zece ani în urmă, la Casa pionierilor din municipiul Gheorghe Gheorghiu-Dej lua ființă cercul de creație literară „Zburătorul". O inițiativă între altele, firească, am zice, în deplin consens cu menirea unei astfel de instituții educative. Și, totuși, n-a fost vorba de o *acțiune* oarecare. Ceea ce s-a realizat și împlinit între timp dovedește că inițiativa de acum un deceniu s-a impus ca *activitate exemplară*, grație entuziasmului și priceperii celor care s-au pus pe treabă atunci și care continuă să facă treabă și azi. Oraș tînăr — și care va rămîne mereu tînăr — Oneștiul a dovedit în atîtea și atîtea împrejurări că are vocația pionieratului, vocația de a lua totul de la început, în industrie și în urbanism, în cultură și sport. Și cînd vine vorba să iei totul de la început te gîndești în primul rînd la copii, la ceea ce vor deveni ei. Acest mod de a vedea lucrurile s-a păstrat, a devenit o tradiție (iată, deci, că orașul are deja tradiții!), a devenit cu vremea o emblemă a ceea ce numim „spiritul locului".

Activitatea cercului literar pionieresc „Zburătorul" se regăsește în acest blazon al orașului, nu e, deci, o excepție de la regulă. E ceea ce spune și o culegere cu același nume (a doua în răstimpul celor zece ani) ce conturează imaginea unui act cultural și de educație, care țintește cu perseverență calitatea. E ceea ce se desprinde și din statistica premiilor obținute de copii la concursuri de creație, e ceea ce afirmă numeroase aprecieri de presă, unele purtînd prestigioase semnături ale vieții noastre literare. Însăși editarea acestei culegeri — ca modalitate de valorificare prin cuvîntul tipărit a ceea ce s-a cristalizat în ani de muncă și căutări — e semnul lucrului făcut temeinic. Cu deosebire edificatoare e o antologie cuprinzînd creațiile foștilor „zburători", ale celor care azi — încă foarte tineri — încearcă zborul de la ucenicie la afirmare.

Sigur că o inițiativă serioasă și garanția talentelor care pot beneficia de ea sînt lucruri foarte importante, dar cel puțin la fel de importante sînt, în cazul de față, pasiunea și consecvența celor care, prin competentă îndrumare, au adus la lumină acele talente fragede, învățîndu-le să-și caligrafieze sufletul și gîndul, asta la o vîrstă cînd încă se mai învață caligrafia cuvintelor de fiecare zi. Între acești oameni cu vocația generozității și știința îndrumării pașilor dintîi, îl avem pe poetul și profesorul Gheorghe Izbășescu, unul din animatorii vieții literare din municipiul Gheorghe Gheorghiu-Dej. Munca lui la „clasa de poezie" cu sute de premianți de la Casa pionierilor și șoimilor patriei este ea însăși o creație, un reper semnificativ în activitatea culturală de certă reputație a orașului de pe Trotuș. Cel mai important lucru, poate, pe care îl face cercul „zburătorilor" e tocmai deschiderea, atîtor și atîtor sensibilități tinere către cultură, asigurînd astfel acestei bune reputații continuitatea.

D. D.

viața noastră

● La 25 februarie, poeții Corneliu Sturzu și Sterian Vicol s-au întîlnit cu profesorii de limba și literatura română de la liceele municipiului Galați — prilej cu care s-a purtat un fructuos dialog despre receptarea fenomenului literar actual în rîndurile elevilor. Întîlnirea a fost organizată la Casa personalului didactic din localitate. ● Scriitorii Al. Călinescu, Grigore Ilisei și Liviu Leonte au participat la Biblioteca județeană Vaslui la o dezbatere cu tema „Literatura și viața", Grigore Ilisei acordînd și autografe pe ultimul său roman, „Masa de biliard". ● În cinstea „Zilei femeii", la 6 martie, Aura Mușat a fost invitată de onoare a Cenaclului de satiră și umor al ziarului „Flacăra Iașului". ● Criticul de artă Aurel Leon a vorbit la vernisajele expozițiilor de pictură „Omagiu zilei de 8 Martie", a studentei Sanda Sudor, a tînărului Petru Petraru și a profesorului Victor Geangalău. ● Casa de cultură din Pașcani a găzduit întîlnirea scriitorilor Grigore Ilisei, Ion Puha și Corneliu Ștefanache cu cititorii din acest oraș în cadrul unei șezători organizate de forurile culturale locale și de Centrul județean de librării Iași. ● În localitatea Belcești, județul Iași, s-a inaugurat „Clubul de dezbateri literare" în cadrul căruia vor fi organizate trimestrial lansări de cărți, întîlniri cu scriitori și editori, medalioane literare și conferințe. ● Casa cărții din Iași a organizat, la 14 martie, lansarea volumelor „Metamorfozele lui Hyperion" (critică) și „Jurnal de noapte" (proză) de Virgil Cuțitaru și, respectiv, Ion Puha, volume apărute în Editura „Junimea". Au vorbit Al. Husar și Liviu Leonte ● La liceul de informatică Iași, scriitorii Ioan Holban, Grigore Ilisei și Horia Zilieru s-au întîlnit cu elevii acestei școli în cadrul colocviului „Literatura tinerilor și literatura pentru tineret" ● În ziua de 22 martie, Casa orășenească de cultură din Pașcani a organizat o complexă manifestare intitulată „Dialogul artelor", sub auspiciile Comitetului județean de cultură și educație socialistă, la care și-a adus contribuția și poetul Emilian Marcu. ● Cenaclul „Moldavia" al Centrului universitar Iași a organizat, pe scena Casei de cultură a tineretului și studenților, un spectacol condus de poetul Emilian Marcu. ● În ziua de 3 aprilie, scriitorii Al. Călinescu și Emil Brumaru s-au întîlnit cu elevi ai Liceului Național Iași. ● În aceeași zi, la I.A.C.M. Vaslui a avut loc deschiderea celei de-a XI-a ediții a „Lunii cărții în întreprinderi". Cu acest prilej, în fața muncitorilor de la această întreprindere vasluiană, scriitorul Ion Alexandru Angheluș a prezentat volumul „Metamorfozele lui Hyperion" de Virgil Cuțitaru, după care autorul a acordat autografe.

„mamei, poezie scrisă de mine..."

A fost odată ca niciodată o dimineață luminoasă de 31 martie. De la redacție pînă la Școala generală nr. 31 din Iași m-am gîndit că, iată, mă duc la o „întîlnire" cu elevii clasei a II-a C, da, da, clasei a II-a C și nu știu ce o să spun, pentru că a vorbi cu florile nu pot decît buburuzele. Și m-am simțit pe drum atît de adult încît mi-a venit să fug definitiv în copilărie, să mi se pară iarăși roua rouă și fluturele flutur. Iar cînd am ajuns, m-a întîmpinat învățătoarea *Tasia Căluianu*, m-a condus grijulie într-o dumbravă minunată plină de bănci și surîsuri, sufletul meu s-a dat de trei ori peste cap și-a devenit o mulțime de pitici și nenumărate albe ca zăpada. Ca într-un vis, emoționat, am auzit glasuri limpezi în jur. Se ivea de după un penar, sau de după o ciupercă, sau de după un melc trandafiriu, cîte o zînă mică și zicea: „Mamei, poezie scrisă de mine..." *Pavel Irina, Brumaru Andreea-Despina, Pavel Beatrice, Munteanu Simona, Sava Cristina*. Și un pitic: *Buțu Marius*. Mai mare cu trei fire de iarbă, *Căluianu Călina* (clasa a V-a B, Liceul Național), a răsunat argintiu „Marea Unire". Pe urmă, ehehei!, au urmat întrebările. *Frunzetti Franco, Moisescu Mihnea, Șpaler Haricleea, Oiță Tudor*. Să vezi și să nu crezi. Din nou să vezi și, în sfîrșit, să crezi și să răspunzi. Cum m-am descurcat n-o să înțeleagă nimeni. Nici măcar prietenul meu, Tom Sawyer, despre care le-am șoptit. Mi-au mulțumit și-am mulțumit adînc. Cu trei garoafe rozalbe în mînă, m-am întors acasă fericit.

Emil BRUMARU

Și eu am fost la Rușețu...

Cînd la Moldova ningea liniștit peste colinele ei, pașii ne-au purtat către Buzău. Un ținut inefabil pentru mine pînă acum și pe care-l știam doar din cărți: „Tezaurul de la Pietroasa", cîteva nume de scriitori născuți în secolul trecut și în secolul nostru pe aceste meleaguri printre care și Vasile Voiculescu, celebra expoziție de sculptură de la Măgura Buzăului... Văzusem filmul lui George Macovescu care mă încîntase prin îmbinarea de realism și mit din cadrul acțiunii dar, mai ales, prin peisajele stranii fixate pe peliculă.

Întîmplarea a făcut să cobor însă către cîmpie, în Bărăgan, către Rușețu. Așa au crezut de cuviință prietenii mei de acolo că e mai bine, să vedem și oamenii de la cîmpie, noi scriitorii.

I-am văzut, i-am ascultat. Cooperatori, ingineri, zootehniști, profesori, elevi care se pricepeau la literatură pentru că, nu știu cum să explic, dar cartea le intrase în sînge, parcă de cînd se născuseră. Și tot acolo am întîlnit un om, pe numele lui Emil Țepeluș care știa mai multe amănunte din istoria literaturii române decît subsemnatul.

Peste cîmpiile Buzăului ningea ca la Moldova. Am fost la un sfat de frumusețe și vis în această iarnă cu oameni pe care nu-i uiți niciodată... Și eu am fost la Rușețu...

Corneliu STURZU

În rotonda Comitetului județean de cultură și educație socialistă a avut loc dezbaterea ideologică cu tema: „Concepția P.C.R., a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, privind rolul și răspunderile artei în formarea și modelarea conștiinței umane", dezbatere la care au luat parte membri ai Asociației scriitorilor din Iași, ai filialelor ieșene ale Uniunii artiștilor plastici și ale Uniunii compozitorilor. Au fost abordate aspecte referitoare la caracterul angajat al artei, la rolul acesteia în modelarea conștiințelor. S-au adus în prim-plan realizările oamenilor de litere și de artă din această parte a țării, s-a vorbit despre felul în care creațiile lor răspund exigențelor actuale, sarcinilor prevăzute în documentele de partid, îndeosebi celor cuprinse în cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu de la Consfătuirea de lucru de la Mangalia. La discuții au luat parte compozitorii Vasile Spătărelu, Cristian Misievici, Sabin Păutza și scriitorii Mircea Radu Iacoban, Horia Zilieru, Paul Balahur, N. V. Turcu, Dumitru Ignea, Nicolae Barbu, Corneliu Ștefanache, Emil Brumaru, Andi Andrieș.

Discuția a fost prefațată cu exemplificări din creația vocală a compozitorilor ieșeni, susținute de studenți ai Conservatorului „George Enescu".

Dezbaterea, foarte fructuoasă, a fost condusă de tovarășul Alecu Floareș, secretar al Comitetului județean de partid.

cenaclul „junimea"

În ședința a 127-a din 23 martie a citit Marinela Grigore Rusu (proză). Au vorbit: George Ceaușu, Dan Florin Popescu, Lucian Vasiliu, Oana Lazăr, Constantin Parascan.

În ședința a 128-a, din 13 aprilie, au citit poezie Manuela Horopciuc și Marian Costandache. La discuții au luat parte Lucian Vasiliu, Valeriu Stancu, Gruia Novac, Nichita Danilov, Ghedeon Mihalache, Nicu Florea, Oana Lazăr, Marcel Vârlan, Dan Florin Popescu, Ovidiu Nimigean, Radu Andriescu, Leonard Popa.

Ședințele au fost conduse de criticul Daniel Dimitriu.

40 de ani de literatură nouă

vitalitatea literaturii române

În multe cazuri, cine se ocupă de critică sau istorie literară o face, la început, dintr-o opţiune ingenuă, contaminat de exemplul vreunui profesor sau, pur şi simplu, fermecat de lectură ca Harun al Raşid de poveştile Şeherazadei. Apoi, vine vremea să se întrebe dacă a ales bine şi dacă a meritat să-şi consacre întreaga viaţă studierii literaturii române. Judecată dintr-o asemenea perspectivă şi într-o asemenea stare de spirit, literatura română îşi dezvăluie, poate, mai bine esenţa. Pentru că nu mai este vorba de o apreciere de complezenţă, făcută la o ocazie sărbătorească, ci de un da sau nu care angajează existenţa celui în cauză.

Concluzia care se impune, chiar şi după o dramatică deliberare, este că merită. Înainte de argumentele propriu-zise, există modelul oferit de personalităţi ale culturii universale ca Titu Maiorescu, Eugen Lovinescu sau G. Călinescu care, devenind de bună voie şi chiar cu un fel de frenezie „prizonieri" ai literaturii române, au găsit spaţiul de desfăşurare necesar pentru excepţionala lor înzestrare şi nu s-au simţit în nici un fel constrînşi la provincialism. Ei au lucrat zeci de ani în domeniul artei cuvîntului românesc, au realizat analize minuţioase şi sinteze cu mare putere de cuprindere, punînd la punct şi instrumentele teoretice adecvate, dar nu au epuizat nici pe departe domeniul, astfel încît este aproape sigur că dacă ar fi mai trăit o viaţă s-ar fi ocupat în continuare tot de literatura noastră. Explicaţia acestui devotament nu trebuie căutată, cu ipocrizie, doar într-o vocaţie a ascezei, ci şi într-un calcul, conform căruia creaţia literară românească, prin întinderea şi diversitatea ei, prin valoare, oferă unui cercetător şansa realizării depline.

Fără a cădea în extrema cealaltă şi a susţine că noi **am** anticipat toate curentele artistice din lume, nu se poate să nu observăm că **aproape** toate curentele artistice din lume au cîte un corespondent la noi, marcat de specificul naţional. Fie că le-am preluat de la alţii în mod creator, fie că le-am lansat simultan cu alţii intuind pulsul momentului (în condiţiile în care nu ne-a dispărut niciodată sentimentul apartenenţei la cultura europeană), fie, în sfîrşit, că le-am inventat noi înşine şi am cedat ulterior altora drepturile de autor, cu o generozitate binecunoscută, toate aceste orientări fac parte integrantă din literatura noastră şi compun un peisaj spiritual distinct. In orice caz, nu există năzuinţă sau revelaţie dintre cele proprii fiinţei omeneşti care să nu fie de regăsit în vastitatea acestei literaturi. Aceasta nu înseamnă că ne putem izola în luxurianţa ei, ca Robinson Crusoe pe insulă. O formă sigură de a cunoaşte literatura română constă în a cunoaşte cît mai multe literaturi străine. Cartografii (în varianta lor modernă : aerofotogrametriştii) au înţeles că pentru a avea o imagine clară a patriei trebuie s-o vezi şi de foarte sus, de acolo de unde se observă genul proxim şi diferenţa specifică. De altfel, şi personalităţile pe care deja le-am menţionat, ca şi toate celelalte din istoria culturii noastre, au înţeles această necesitate şi au fost adepţii deschiderii. Însă — spiritual vorbind — se poate trăi în interiorul literaturii române cu sentimentul instalării într-un cîmp larg de acţiune.

Literatura română înseamnă mult în istoria poporului român. Are, desigur, şi valoarea unei arte, dar are şi valoarea unui mijloc de supravieţuire. Cronicarii au făcut din scris, în afară de o „plăcută zăbavă", şi o formă de certificare a etnogenezei. Toţi scriitorii noştri mari au fost într-un fel sau altul implicaţi în politica românească. Au propus reforme, au candidat la domnie (şi au şi renunţat cînd altcineva s-a dovedit mai bun), au luptat pe front, cu arma în mînă, au făcut revoluţii, s-au transformat adeseori în pedagogi ai neamului lor. Cărţile le-au fost păstrate în somptuoase biblioteci, dar şi la piept, de către oameni simpli, ca nişte icoane aducătoare de noroc.

Această fuziune între meseria de scriitor şi meseria de om conferă literaturii noastre o puritate aparte. Te face să te gîndeşti la o cămaşă albă şi curată, la mirosul de brad, la o chilie proaspăt văruită. Chiar şi cele mai excentrice experimente, chiar şi cele mai rafinate subtilităţi au o candoare de fond, imposibil de escamotat. Aşa cum se întîmplă ca o pată să nu iasă cu nici un preţ dintr-o ţesătură, din literatura română nu poate fi scoasă, în nici un fel, puritatea originară.

Studiind literatura română te surprinde şi inepuizabila ei vitalitate. Fiecare moment istoric favorabil a fost folosit, de această literatură, cu maximă promptitudine. Epoca marilor clasici se asociază, în mod indiscutabil, cu procesul de emancipare naţională şi de situare conştientă în Europa datorat revoluţiei de la 1848, Unirii Moldovei cu Muntenia în 1859, obţinerii Independenţei în 1877. Simţind vîntul înnoirilor, scriitori din toate părţile ţării s-au grăbit parcă să se formeze şi să creeze o operă, astfel încît să fie prezenţi, cu punctualitate, la trezirea întregii colectivităţi.

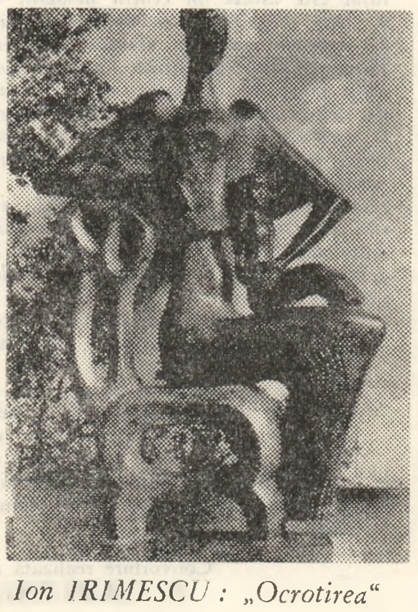
La fel şi-a făcut apariţia o întreagă pleiadă de artişti ai cuvîntului după Marea Unire din 1918, cînd era nevoie de ei pentru o şi mai amplă relansare a spiritului românesc, în contextul unei universalizări a culturii popoarelor. În două decenii, adică într-o perioadă infimă la scara istoriei, au consolidat în mod exemplar tradiţia, au asimilat şi au iniţiat direcţii moderne, au scris opere monumentale, au făcut o publicistică frenetică.

O adevărată renaştere, la care am avut şansa să participăm cu toţii, s-a produs, apoi, după 1965, cînd venirea la conducerea ţării a unui om nou a adus un suflu nou în viaţa întregii ţări.

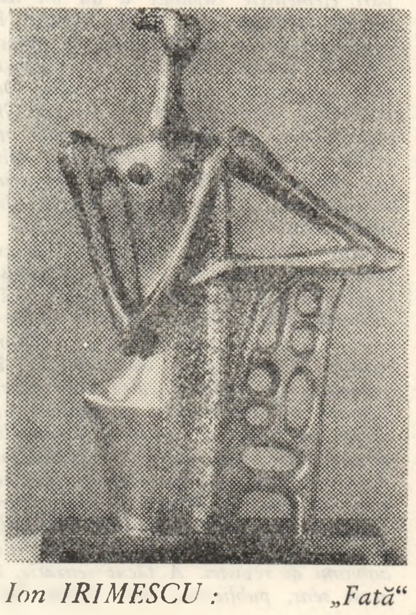
Vitalitatea literaturii române este dovedită şi de caracterul său de fenomen social. La diferite întîlniri cu cititorii constatăm că oameni cu profesii dintre cele mai diferite, unele aparent incompatibile cu literatura, vorbesc despre scriitorii noştri de azi în deplină cunoştinţă de cauză, îşi spun cuvîntul în complicate probleme de estetică, arată că *mizează* pe arta cuvîntului. Foarte mulţi tineri încearcă să facă ei înşişi literatură. Sînt nu zeci, nu sute, ci mii. Ei manifestă un asemenea respect şi o asemenea pasiune pentru cultivarea limbii şi literaturii române, încît nu există nici o îndoială că în anii care vin vom avea mereu scriitori de valoare şi, mai ales, că vom avea cititori de valoare. Cu mai multă grijă în ceea ce priveşte administrarea acestei bogăţii naţionale am putea deveni mari exportatori de literatură. Ar fi o strădanie rentabilă deoarece literatura se dovedeşte o marfă miraculoasă care, exportată, rămîne şi în ţară, fără să se diminueze în vreun fel. Dimpotrivă.

Acestea sînt numai cîteva dintre considerentele pentru care un critic sau un istoric literar, ajuns la vîrsta maturităţii şi judecîndu-şi retrospectiv opţiunea profesională, poate considera că s-a dovedit inspirat atunci cînd s-a hotărît să-şi dedice viaţa literaturii române.

Alex. ŞTEFĂNESCU

Ion IRIMESCU : „Ocrotirea"

Ion IRIMESCU : „Fată"

viaţa prozei

Primii ani ai prozei noastre postbelice constituie o etapă pe care istoria şi critica literară a ocolit-o pînă acum şi nici nu dă semne, cel puţin deocamdată, că ar intenţiona să-şi schimbe atitudinea, lăsînd — pare-se — totul pe seama sociologiei. Fără a încerca aici o rezolvare, fie şi „schematică" a problemei, aş spune doar că proza acelor ani **trebuie** abordată întrucît configuraţia ei poate explica, în bună parte, dezvoltarea ulterioară a epicii noastre. Astfel, dincolo de cărţile unor Mihail Sadoveanu, Marin Preda, Laurenţiu Fulga, Camil şi Cezar Petrescu — care continuă într-un fel sau altul destinul autorilor lor, ale cărui etape se conturaseră anterior — şi dincolo de cele cîteva cărţi ale contemporanilor noştri, care au rămas punctele de reper ale perioadei — **Groapa, Moromeţii** (vol. I) — deceniul al şaselea reprezintă epoca de creaţie cea mai fertilă pentru prozatori ca V. Em. Galan sau Al. Jar ; şi cu toate acestea, cine mai scrie astăzi despre **Memoriile agentului electoral Teică Pasăre, Zorii robilor** sau **Bărăgan** ale primului prozator ori despre **Sfîrşitul jalbelor** şi **Marea pregătire** ale celui de-al doilea ? Şi totuşi, problema prozatorilor acelui timp era aceea a relevării **adevărului istoric** şi, mai ales, a **adevărului uman** ; poziţia contradictorie, ezitarea, au provocat ceea ce s-a numit „inadecvanţa realităţii din viaţă la aceea din text", implicînd şi apariţia mult incriminatului (după aceea) „tezism sociologic". Romanul nu are a scrie viaţa „aşa cum a fost", în detaliul său istoric (cunoscut de cititor pe alte căi decît cele ale ficţiunii romaneşti), dar are a reface, mai cu seamă, dimensiunile reale ale existenţei umane confruntate cu evenimentele majore din planul social în care evoluează : „tezismul sociologic" şi „inadecvanţa realităţii din viaţă la aceea din text" sînt efectele încercării de a „înşela" unul din cele două adevăruri, sau pe amîndouă la un loc. O explicaţie „din interior" a mecanismului literar (creaţie şi receptare), care a caracterizat epoca şi cărţile sale, ne-o oferă Dumitru Radu Popescu în nuvela **Leul albastru.** Iată episodul rememorat al unei lucrări la limba română în care elevii aveau de scris „o întîmplare adevărată din timpul vacanţei de Paşti", iar pentru păstrarea obiectivităţii în apreciere li s-a indicat să nu se semneze ; peste două zile, profesorul a adus lucrările corectate, declarînd-o ca „cea mai interesantă" pe aceea intitulată **Casa arsă** în care autorul, anonim deocamdată, povestea un episod dramatic petrecut într-un sat din Oltenia ; calificativului „interesantă", acordat de profesor, i se alătură cel al elevilor care declară în cor că „e bună" : instanţa (profesorul) determină judecata „publicului" (elevii) care însă mai are şi alte motive să fie prudent : „E bună, au răspuns toţi, neştiind a cui e lucrarea. Şi dacă nu e cumva o glumă de-a profesorului. El ne mai citise odată o lucrare a unui elev mai mare, cel mai bun din şcoală, şi cei ce se repeziseră s-o facă praf, crezînd că e a unui coleg absent, mai slab, se făcură de ruşine cînd le spusese a cui e lucrarea. Mai ales se temeau că vor fi luaţi la bătaie de acel elev. Aşa că nu mai riscau" ; numai că aflînd cine e autorul, profesorul nu mai repetă judecata dată iniţial lucrării anonime, invitînd elevii la discuţii : „Ei, ce ziceţi băieţi, cum e, de ce e bună ? S-o mai discutăm ! Să ne dăm fiecare părerea. Cine vrea să-nceapă ?". Şi elevii nu-şi dezmint profesorul ; unuia nu-i „sînt clare unele lucruri", altuia i se pare totul „neverosimil", cineva aruncă un „neinteresantă", altcineva pronunţă cuvîntul „sentimentală", în fine, povestea autorului deconspirat este „nerealistă" şi „cam cu religie prin ea" ; în faţa acestei avalanşe de observaţii care şterg definitiv promiţătorul „interesant" de la început, autorului nu-i mai rămîne altceva decît o „scîrbă" provocată nu atît de media şase care „îi iese" în final, ci, mai ales, de cele două serii de judecăţi critice care anulează realităţile compunerii : „nerealist" şi „neverosimil" contestă **adevărul** naraţiunii, „neinteresantă" şi „sentimentală" minimalizează **dramatismul** evenimentului relatat, iar acel „cam cu religie prin ea" insinuează **tendinţa** lucrării. Receptarea primei încercări literare a elevului Popescu D. stă sub semnul exigenţelor pe care le impune **criteriul verosimilităţii :** „Şi m-am gîndit la tatăl lui Ghenadie. Parcă l-am văzut iarăşi cum stătea lîngă gard, pe pămînt, cu mîinile împreunate pe piept, negru de supărare, privind cum îi arde casa şi cum nu se poate face nimic ca să fie stins focul. Am văzut a doua zi cenuşa casei, neagră ca privirea din ochii lui. Nu mi-a păsat de ce-au spus colegii, mi-a păsat însă că ei n-au vrut să creadă durerea lui, durerea că nu putea face nimic, şi că acestei dureri i-au dat nota şase. De ce n-au văzut ei ce era mai grav în casa arsă ? Poate n-am scris eu bine, mi-am zis. De asta nu-mi păsa. Dar nu era vorba de scris bine sau rău, ei nu de asta s-au legat. Ei s-au **legat de întîmplare, n-au vrut s-o creadă.** Fiindcă de fapt aşa era moda" ; moda din şcoală reflectă însă, deseori, fidel pe aceea din exteriorul ei. Această semnificaţie subtextuală a episodului descrie un arc peste timp, căpătînd, prin generalizare, valoarea exemplului ; elevul Popescu D. este prozatorul, profesorul de limbă română este criticul, iar elevii sînt cititorii : dinamica evoluţiei textului de la scriere (trăire, implicare) pînă la cele două „tipuri" de comentariu — „profesionist" (profesorul) şi „amator" (elevii) — nu este doar aceea a lecţiei de limba română dintr-un gimnaziu orădean de altădată, ci şi una a vieţii prozei dinafara lui.

După anii '60, în cu totul alt context, proza noastră reia, în fapt, problemele care au preocupat-o, dar a căror rezolvare fusese uneori „trişată" anterior: noua generaţie de prozatori, afirmată odată cu aceea poetică, vizează, la fel, **adevărul istoric** şi cel uman, încearcă să **reconstituie** refuzînd ficţiunea. Dar poate cea mai importantă „descoperire" a generaţiei epice a lui Dumitru Radu Popescu, Augustin Buzura, George Bălăiţă, Nicolae Breban, Paul Anghel, Constantin Ţoiu, Paul Georgescu, Ştefan Bănulescu, Fănuş Neagu, Dumitru Popescu, Al. Ivasiuc este **personajul literar** a cărui forţă de polarizare se exercită atît în spaţiul romanesc propriu-zis, cît şi în acela corespondent, al vieţii cititorului ; substanţa, construcţia şi personajul reprezintă cele trei elemente care „fac" acum proza şi-i acordă la celălalt pol, al receptării, statutul genului literar „la zi" ; pe scriitor îl atrage spre roman **mirajul construcţiei,** al edificării unei lumi „concrete", **adevărată,** mai aproape de existenţa lui socială, în timp ce cititorul caută în textul romanesc personajul, chipul din oglindă, omul de alături pe care norocul sau nenorocul l-au adus pe scena literaturii. Pentru prozatorii acestei generaţii, spre deosebire de ceilalţi, ai deceniului trecut, nu mai există **eroi,** ci numai personaje ; romancierul **descoperă** o **persoană,** o „individualizează" într-un sistem social, îi urmăreşte un gînd, un cuvînt sau o faptă, făcîndu-l adică „erou", pentru ca apoi, trecînd în lumea „nouă" a romanului, „narativizîndu-se", persoana care a făcut (spus, gîndit) „ceva" să dobîndească profilul personajului : **persoană-erou-personaj,** iată traiectul pe care îl urmează în procesul de creaţie epică lectorul. Cititorul parcurge şi el acelaşi traseu, dar în sens invers ; el „citeşte" un personaj, îi acordă investitura de „erou", regăsindu-l în cele din urmă în imediata sa apropiere : creaţia este **construcţie,** lectura este **deconstrucţie,** scriitorul şi cititorul întîlnindu-se în intenţia **organizării vieţii** care constituie, în fond, ţinta ultimă a oricărui demers creator. Pactul creaţiei şi pactul lecturii îşi descoperă premisa, aşadar, în ceea ce aş numi **convenţia verosimilităţii** care oferă „schema" dezvoltării unei întregi serii de romane (politice, cu problematică socială), aflate (nu întîmplător) la cota cea mai înaltă a interesului cititorilor : cunoaştere şi re-cunoaştere — acestea sînt reperele esenţiale ale creaţiei şi lecturii, demersul cognitiv, conturat astfel, desfăşurîndu-se din ideea genezei reciproce a vieţii şi literaturii : experienţa trăită este nucleul generator de textualitate, iar cartea „repetă", prin intermediul personajului său, existenţa socială : Grobei, Chiril Merişor, Cristian Ion, Gabriel Dimancea, Milionarul, Manole Suru sînt personaje care îşi „umbresc" cărţile pentru că, iată, cititorul uită adesea titlul romanului şi pe autorul său dar ţine bine minte viaţa şi identitatea „omului dintre coperţi".

Reperul temporal esenţial al evoluţiei prozei postbelice este, fără îndoială, anul 1970 ; în jurul acestei date a trecut pragul **consacrării** întreaga generaţie a anilor '60 şi tot acel an constituie punctul **afirmării** unei noi promoţii epice din care aş aminti pe Mircea Ciobanu, Platon Pardău, Dana Dumitriu, Eugen Uricaru, Corneliu Ştefanache, Maria-Luiza Cristescu, Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu, Norman Manea, Virgil Duda. Să reamintesc cîteva dintre cărţile apărute în jurul acelui an : **Absenţii** (1970), **Despre purpură** (1974), **Epistole** (1969), **Moartea lui Orfeu** (1970), **Coborînd** (1968), **Animale bolnave** (1968), **Migraţii** (1971), **Îngerul a strigat** (1968), **Lumea în două zile** (1975), **Destinul cuvintelor** (1971), **F** (1969), **Ore de dimineaţă** (1972), **Captivi** (1970), **Matei Iliescu** (1970), **Ingeniosul bine temperat, Dicţionar onomastic** (1969) etc. „Înmulţirea" prozatorilor şi a cărţilor lor aduce, mai întîi, necesarul „spor" valoric şi la fel de necesara diversitate a formulelor narative ; şi cei mai „vechi" şi cei „noi" scriu roman politic, parabolic şi parodic, proză fantastică, realistă, de „notaţie" şi realist-magică sau proză despre proză. În timp însă temele atît de „noi" altădată s-au uzat şi a apărut aşteptatul „manierism", însoţit, ca totdeauna, de teme „obsesive" care au devenit destul de repede „obositoare" şi pentru prozatori şi pentru cititorii lor.

„Manierism" şi „obsesii" pe care le-au depăşit cei mai tineri autori de romane care constituie ceea ce ne-am obişnuit (în sfîrşit) să numim „generaţia '80". Aş remarca, mai întîi, la prozatorii acestei promoţii „refuzul" topos-urilor, motivelor, temelor şi „temerilor" prozatorilor din generaţii '60 sau '70 : în proza lui Mircea Nedelciu, Ioan Dan Nicolescu, Adina Keneres, Alexandru Vlad, Gheorghe Crăciun, Radu Ţuculescu, Stelian Tănase, Tudor Dumitru Savu, Ion Iovan, Nicolae Iliescu, George Cuşnarencu, Dumitru Radu Popa, Ştefan Agopian, Ion Lilă, Adrian Lustig se renunţă la unele teme (satul, autobiografia, raporturile de putere, personajele specifice marilor confruntări sociale ale perioadei istorice respective, urbanizarea şi efectele sale asupra satului etc.), pentru ca scrisul să descopere alte teritorii mai apropiate de **„aici" şi „acum"** : oraşul, camera, şcoala, strada, insul şi problemele comunicării între oameni, dar, mai ales, textul, Măria-Sa Textul — iată cîteva dintre noile „topos"-uri, motive şi teme ale epicii acestei ultime promoţii literare care, rămînînd în continuare legată de tradiţia prozei interbelice şi, în primul rînd, de ceea ce E. Lovinescu numea „poezia epică urbană", s-a dovedit, în acelaşi timp, receptivă la înnoirile pe care proza ultimelor patru decenii le-a înregistrat prin experienţele Noului Roman sau ale romanului sud-american. Prozatorii tineri concep scrisul ca pe o aventură existenţială, scriu mai puţin „epic" şi mult mai mult „analitic", înainte de a aborda istoria personajelor se îndreaptă spre spaţiul devenirii propriei lor fiinţe, cercetîndu-se pe ei, pe aceia angajaţi în această aventură a scrisului şi a textului însuşi, provocînd, implicînd cititorul pînă la a-l „dizolva" în text, a-l face un „obiect", o „figură" a acestuia, cu conştiinţa mereu trează a acelei ordini a textului care re-face structura lumii înseşi — o proză care se vrea şi reuşeşte să fie un **document** personal al unui narator care spune doar ceea ce ştie, ceea ce cunoaşte, ceea ce vede : vorba lui Gheorghe Crăciun : „eu trebuie să fiu doar atît : verosimil". Proza tînără recuperează **banalul** ca spaţiu epic şi, în acelaşi timp, fiinţa care trăieşte în limitele acestuia. Devenit personaj literar, banalul se cere „citit" de autor, restructurat în toate compartimentele sale, faptul de viaţă trecînd în text fără a-şi pierde autenticitatea : persoanele de pe stradă sînt personajele textului, ceea ce este **efectiv** devine **fictiv.** Distincţia „clasică" dintre „bun" şi „rău", dintre personajul „pozitiv" şi cel „negativ" este substituită de o altă împărţire, mai aproape de adevărul existenţei, mai bogată în semnificaţii, oricum cu mai multe disponibilităţi „artistice", aceea dintre omul „firesc" şi cel „nefiresc" ; fără a deveni obiectul unui nou maniheism (tînărul prozator scrie **după** ce a citit şi înainte de a „trăi", iar, în general, ocoleşte „ismele"), personajul din proza nouă oferă, de fapt, alte „formule" existenţiale : nu „epicul" (situaţia, „spectaculoasă" desigur) primează aici, ci „dramaticul", (starea). Se poate, apoi, recunoaşte lesne în scrisul tinerilor prozatori efortul **deromantizării** textului, care constă în a spune exact ceea ce simţi fără a încerca să spui „frumos" sau „artistic" sau „poetic" şi fără a căuta cu orice preţ „revelatoriul", ci intenţionînd să se ridice banalitatea la „înălţimea" faptului revelator ; iar deromantizarea mizează, în primul rînd, pe „cartea" **ironiei.** În sfîrşit, efortul „textualizării" vieţii, mult discutatul şi disputatul „experiment" este, în fapt, un alt fel de a refuza corsetul „schemei" epice ; experienţă pe care au trecut-o prozatorii generaţiei '60 şi care, iată, se repetă — vorba lui Dumas — după douăzeci de ani : pentru că după douăzeci de ani, o altă pagină poate explica tot „din interior" o altă realitate : „George preferă doar ritmul şi felul de a dansa de acum. Pentru el valsul e desuet, caraghios ; tangoul frivol. Ei bine, se spune despre cutare : dansînd, trăieşte cu toată fiinţa. Despre el se poate spune mai mult : dansînd, creează. Dansînd, George nu-şi trădează spiritul, firea. De ce nu preferă un vals, un tangou ? Normal : trebuie să execuţi stereotipic cîteva scheme, cîteva figuri pe care le rulezi în funcţie de ritm, de partener sau capriciu. George trece peste această limită. Mişcarea la el e greu previzibilă. Asta constata şi Delia. Dar extraordinar de adecvată melodiei, ritmului. Înţelegi ? Dansul, mi-am dat seama, e pentru el o manifestare a independenţei. Un prilej de a-şi exterioriza spiritul. O eliberare. O eliberare de reguli, de practici obişnuite. Un fel de a mişca prin care te eliberezi de nevoia partenerului, uiţi de cei din jur. Dansezi de unul singur, nepereche". Inutil să precizez **cine este** George şi ce este dansul său în romanul **Opt zile pentru totdeauna** al lui Cornel Cotuţiu...

Ioan HOLBAN

Mircea Mancaș

cu mircea mancaș prin iașul de-acum 50 de ani

— Stimate Mircea Mancaș, vă știu ca fiind ieșean get-beget, născut și crescut în dulcele tîrg al atîtor scumpe amintiri literare. Adică, aci, la Iași, v-ați făcut studiile secundare la Liceul Internat „C. Negruzzi", la Iași v-ați luat licența și apoi doctoratul în filosofie la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" și tot la Iași ați debutat în cariera universitară.

Ați apucat deci, cum se zice, acea perioadă de înalte ascensiuni spirituale și de intense frămîntări sociale, istorice și literare, despre care pe drept putem spune că au contribuit la crearea României moderne. Vă propun să împărtășiți și cititorilor revistei „Convorbiri literare" cîteva din aceste momente, trăite de dumneavoastră la Iași.

● În anii tinereții mele, acum mai bine de o jumătate de veac, atmosfera culturală a Iașului era tulburată de o dispută care antrena intelectualitatea între două tendințe și atitudini antagoniste. Confruntarea avea loc pe cele mai diverse planuri. Ea exprima opoziția dintre spiritualitatea tradițională, progresistă și umanistă a Iașului, colorată încă de generozitatea idealurilor socialismului de sfîrșit de secol (al XIX-lea) și încercările agresive de infiltrare a ideologiei fasciste, intolerante și brutale, susținută direct prin mijloace violente de propagandă, inițiate de hitlerism. În această atmosferă de încordare, vechile noțiuni de libertate, demnitate și suveranitate națională căpătau — în accepția nazistă — un sens obscur pînă la deformație, iar conceptele de democrație, umanitate și progres erau călcate în picioare de agenții politicii de expansiune, aservire și înfeudare a popoarelor la obiectivele inumane ale Reich-ului.

Împotriva acestei sufocante presiuni se ducea lupta prin presa democrată și acțiunile organizate de partidul comuniștilor aflat în ilegalitate, cu concursul grupărilor și elementelor de stînga din sînul partidelor politice burgheze. Cea mai grea era însă situația tineretului care, intrînd în viața publică, era obligat să facă o dublă alegere pentru a-și defini poziția socială. Prima — aceea a orientării de studii în vederea carierei pe care dorea s-o îmbrățișeze ; a doua era direcția politică pe care urma să pășească.

Calea către specialitate era întrucîtva ușurată prin aceea că elevii cursului superior de liceu obișnuiau să-și pregătească linia specializării prin lecturi adecvate și prin frecventarea anticipată a unor cursuri universitare. În afara alegerii materiilor care îi interesau direct, cei mai mulți erau adesea prezenți la diferite discipline umaniste. Ei își întregeau astfel aria preocupărilor preferate prin lărgirea cîmpului de cunoaștere, extins și cuprinzător. Îmi amintesc cu emoție de cursurile cele mai agreate în domeniul filosofiei și literaturii. Două nume îmi revin cu insistență în memorie : ale profesorilor Ion Petrovici și G. Ibrăileanu, dar lista lor e mult mai completă, printre cei mai audiați fiind sociologul Petre Andrei, clasicistul I.M. Marinescu, Cezar Papacostea, M. Ralea, Gh. Brătianu ș.a.

Mulți dintre noi frecventam cu oarecare regularitate aceste cursuri la care accesul era liber și care ne deschideau orizonturi noi și largi perspective. Talent excepțional de orator, spirit raționalist cu mari virtuți de claritate și analiză, I. Petrovici era agreat de un numeros public chiar din afara incintei universitare : magistrați, literați, militari, profesori de liceu, care trăiau clipe de adevărată delectare intelectuală ascultîndu-i prelegerile în aula Universității. În ceea ce îl privește pe G. Ibrăileanu, acesta exercita o adevărată seducție asupra auditoriului (în genere tineret), prin rafinata argumentare a tezelor susținute, unind, în actul de valorificare critică a literaturii, spiritul de sinteză cu acel de ascuțită analiză, în care aprecierea operei era considerată atît sub raportul calităților estetice, cît și sub acel al condiționării și implicațiilor ei sociale, dar despre marele critic, adevăratul conducător al revistei „Viața Românească" și îndrumător al creației literare a epocii, voi mai avea ocazia să vorbesc pe parcursul acestor amintiri.

Orientarea noastră spre stînga democrată avea la bază conceptele de umanism și umanitate, respectul pentru realizările științei, cultul pentru valorile sociale, încrederea în progresul social. Poate că în acest sens ne îndruma și acea predispoziție pentru fapte deosebite a tinereții, capabilă de sacrificii în vederea celor mai înalte idealuri. Eram în mare măsură „idealiști" pe plan social și consideram patriotismul ca o dovadă a contribuției noastre la ridicarea nivelului de cultură și civilizație a țării.

Paradoxal, o minoritate agresivă, cantonată în limitele Facultății juridice, din care s-a constituit gruparea cuzistă și ulterior pepiniera „Gărzii de fier" și a legionarismului, își făcea o intrare zgomotoasă în viața universitară, tulburînd atmosfera de studiu și relațiile pașnice de pînă atunci în rîndurile studențimii. Marea masă a studenților era însă refractară violențelor și tendinței de subordonare intereselor grupului politic de dreapta, rezistînd curajos provocărilor la cursuri și adunări de alegeri în care — cu toate brutalitățile folosite — nici odată grupările de dreapta nu au avut conducerea. Nucleele studențești, îndrumate de partid din ilegalitate, secondate de masa studențimii cu convingeri democrate au rezistat, combătînd cu fermitate politica aventuristă și obscurantistă a naționalismului șovin, promovat de politicieni iresponsabili, în scopul instaurării fascismului în România. Iar noblețea atitudinii tinerilor intelectuali universitari — studenți și cadre didactice — se vădea din faptul că niciodată ei nu au contestat, în mod tendențios, talentul și valoarea unor oameni de cultură care aveau o altă concepție politică decît ei, mărginindu-se doar a combate ideile pe care le considerau nefaste în viața socială a țării.

Cert, Universitatea era o adevărată citadelă de cultură și realizări științifice, ai căror străluciți exponenți (îi citez pe : C. I. Parhon, Horia Hulubei, Șt. Procopiu, ale cărui cercetări în domeniul fizicii au făcut cunoscut fenomenul care îi poartă numele, prof. Al. Slătineanu, dr. Mihai Ciucă), nu au acceptat nicicînd imixtiunea brutală a politicii în activitatea academică. Alții, care nutreau simpatii pentru mișcarea democrată și ideologia socialistă (Petre Andrei, M. Ralea, Traian Bratu, P. Bogdan, Radu Cernătescu, dr. Gr. T. Popa sau V. Rișcanu) își exprimau ideile lor politice democrate pe planul larg al confruntărilor în afara Universității, sau prin manifestări directe de solidaritate cu mișcarea muncitorească (apelurile pentru stingerea proceselor înscenate sub acuzația de comunism și a anulării condamnărilor pronunțate de instanțele justiției militare în cadrul unei legislații excepționale).

În anii cursurilor urmate la Facultatea de Litere și Filosofie, am avut colegi cîteva figuri de fină intelectualitate, printre alții poetul Petre Stati (talentat traducător din poeții latini), prof. Traian Gheorghiu, Profira și Valeria Sadoveanu (pe atunci Valeria Mitru), iar îndrumători tineri, mai apropiați de vîrsta noastră, pe Șt. Bârsănescu, C. Botez, V. Pavelcu (actual academician). Ne înfruntam în seminarii. Mi-au rămas viu imprimate în minte discuțiile noastre în contradictoriu și aș spune chiar complicitatea conducătorilor de seminar, care urmăreau, cei dintîi, să surprindă spiritele mai dotate și mințile mai cutezătoare. Poate că acestui fapt îi datorez numirea mea într-un post de asistent creat de Ministerul Muncii pentru studiul problemelor psihotehnicii, chiar înainte de a-mi fi trecut examenul de licență.

Mai tîrziu, ca asistent și șef de lucrări la Catedra de Psihologie și Estetică, am devenit coleg cu tinerele cadre universitare amintite. N-aș putea uita pe intelectualul de vastă cultură și indiscutabil talent literar Al. Claudian (ulterior titular al Catedrei de Sociologie rămasă vacantă odată cu tragicul sfîrșit al lui Petre Andrei), de care m-a legat o caldă, singulară și afectuoasă prietenie, pînă la prematura lui dispariție. Iar printre studenții pe care i-am cunoscut la cursurile și seminariile mele, cît timp am funcționat ca șef de lucrări și apoi conferențiar de estetică, sînt dator să amintesc numele lui Ernest Stere și P. Botezatu, ajunși ei înșiși titulari ai unor catedre la Facultatea de Filosofie, al lui N. Barbu, critic literar și istoric de teatru.

— Dar despre atmosfera și despre gruparea de la „Viața Românească" ce ne puteți spune ? Știu că ați făcut parte din cercul acestei reviste de mare prestigiu și i-ați fost un colaborator credincios, fiind apreciat de exigentul mentor al său, G. Ibrăileanu.

● O însemnătate deosebită în viața mea a avut întîlnirea cu cercul revistei „Viața Românească". Începînd din anul 1920, cînd reapare, după scurtul interludiu al publicației „Însemnări literare" (1919), revista și-a redobîndit prestigiul pe care îl avusese în prima ei perioadă de apariție (1906—1914). O citeam încă din cursul superior de liceu, cu pasiune și delectare. Întîlneam aci romanele lui M. Sadoveanu, povestirile lui I. Al. Brătescu-Voinești, schițele lui D. D. Pătrășcanu, sau notele de călătorie ale lui Calistrat Hogaș. Încercam să pătrund în miezul argumentărilor largi și convingătoare ale lui Ibrăileanu, urmăream cronicile literare, artistice, teatrale ale lui T. Arghezi, M. Sevastos, Octav Botez, M. Carp — și mă încîntam la lectura versurilor lui G. Topîrceanu, M. Codreanu, I. Minulescu. M-am simțit mult mai apropiat de revistă odată cu pătrunderea unui detașament de scriitori tineri : frații Ionel și Păstorel Teodoreanu, Demostene Botez, Al. Philippide și îndeosebi Mihai Ralea. Acesta din urmă își precedase intrarea la „Viața Românească" printr-o serie de cronici culturale intitulate „Scrisori", de informare politică, artistică, literară, încă din anii pregătirii doctoratului la Sorbona cu o remarcabilă teză de sociologie : „L'idée de révolution dans les doctrines socialistes". Revenind în țară și ocupînd în 1925 catedra de psihologie la Facultatea de Litere din Iași, Ralea deveni în același timp principalul sprijin al lui Ibrăileanu la conducerea revistei.

E locul să arăt aci că gruparea „Vieții Românești" nu era propriu-zis un cenaclu literar în sensul comun al cuvîntului. Ea nu propunea să se reunească în zile precise, pentru a trece timpul în lungi și oțioase discuții sau în confortabile pledoarii. Materialele depuse spre publicare erau triate de secretarii literari (mult timp G. Topîrceanu și M. Sevastos) și supuse apoi lui Ibrăileanu sau eventual lui M. Ralea, spre a decide asupra lor. Grupul se întîlnea ocazional, dar Ibrăileanu era găsit aproape zilnic în redacție, în anii cînd nu începuse să-l rețină în casă acuta lui suferință fizică. Lui Ralea îi datorez contactul direct cu cercul „Vieții Românești" și faptul că am devenit, încă student fiind, colaboratorul prestigioasei reviste. Am cunoscut astfel pe marele taciturn M. Sadoveanu, pe fermecătorul povestitor I.I. Mironescu, pe profesorii frați C-tin și Ioan Botez (ultimul autor al unor valoroase studii asupra civilizației engleze), pe Ionel și Păstorel Teodoreanu, pe Demostene Botez și Al. Philippide, în timp ce alții : M. Carp, Axinte Frunză (admirabil traducător al romanelor lui Kuprin și Gonciarov), învățatul biolog I. A. Bădărău, pe care îi avusesem profesori la Liceul Internat „C. Negruzzi" îi reîntîlneam acum aci. La aceștia se adăugau : G. Topîrceanu, Otilia Cazimir, Lucia Mantu, G. Bărgăuanu, George Lesnea. Relațiile noastre erau de perfectă curtuoazie, firește mai apropiate între cei tineri, mai reținute cu cei vîrstnici, dar niciodată cei maturi nu s-au retranșat într-o atitudine indiferentă, rece sau rezervată. Dimpotrivă, îi interesau opiniile noastre, felul de a gîndi, uneori entuziasmul juvenil în aprecierea evenimentelor politice sau faptului literar. Dar nimeni poate nu mi-a arătat atîta încredere ca acel spirit subtil și fecund, sclipitor în scris și discuții, gînditor umanist, sociolog, estetician : Mihai Ralea, alături de care am pășit în cariera mea universitară. Și aș fi nedrept dacă nu aș recunoaște că datorez apropierii de „Viața Românească" întreaga mea orientare progresistă și fermitatea convingerilor în viața culturală.

De fapt, caracteristic pentru atmosfera cercului era amestecul de seriozitate, sobrietate, reținere și obiectivitate în discuții și comportare, cu spontaneitatea atitudinilor care nu odată făcea loc ironiei subtile, hazului provocat de cine știe ce remarcă cu tîlc. „Domnul Ibrăileanu", respectat unanim de toți colaboratorii revistei, nu rămînea retranșat în solitudinea și severitatea-i recunoscută. Dintre cei vîrstnici, pot spune că cel mai gustat pentru naturalețea observațiilor sale, un adevărat „hîtru" de esență populară, era I. I. Mironescu. Dar nici „tinerii" nu se lăsau mai prejos. Admiram izbucnirile adolescentine ale lui Ionel Teodoreanu, ca și replicile ascuțite, sub aparența indiferenței, ale lui G. Topîrceanu. Acesta nu lăsa niciodată ocazia unui moment potrivit pentru a-și desfășura verva satirică.

— Dar de la celelalte publicații ieșene, care apăreau paralel cu „Viața Românească" nu aveți amintiri ?

● Într-adevăr, „Viața Românească", deși cea mai proeminentă publicație periodică, nu era singura revistă locală, în Iașul de la sfîrșitul celui de-al treilea deceniu și începutul celui următor. Îmi amintesc de „Gîndul nostru" (1924—1929), scoasă cu mari sacrificii și egal entuziasm de către actorul Sandu Teleajen, el însuși dramaturg și autor de romane, cu concursul unui grup de tineri scriitori.

O altă revistă, „Gîndul Vremii", avînd un caracter politic și social, teoretic, apărută la mijlocul deceniului al patrulea, era editată de un grup de universitari, prin rîvna și energia conferențiarului Mihai Uță. Publicația era eclectică, dar predomina preocuparea de problemele actualității pe plan cultural și politic, cu o pronunțată coloratură democratică, reunind printre colaboratori pe Al. Claudian, C. Stănescu, D. Steopoe, D. Popovici (viitorul titular al Catedrei de Istorie literară de la Universitatea din Cluj), D. M. Pippidi, Al. Dimitriu-Păușești, Mircea Mancaș (vezi că nu mă omit ?!), Traian Gheorghiu ș.a., avînd un sensibil ecou în rîndurile tineretului academic.

De o deosebită considerație s-a bucurat revista de sinteză culturală „Minerva", apărută în 1927, — grație inițiativei și cu concursul acordat de profesorii I. Petrovici și P. Andrei —, care aducea contribuții prețioase îndeosebi în domeniul filosofiei. Ținuta ei elevată îi dădea prestigiu, considerată ca fiind cel puțin egală cu „Revista de Filozofie" condusă de C. Rădulescu-Motru în Capitala. De altfel, alături de cei doi proeminenți îndrumători deja menționați, se întîlneau în paginile revistei numele unor colaboratori de valoare : C. Rădulescu-Motru, M. Ralea, Dan Bădărău, Tudor Vianu, D. I. Suchianu, Eugeniu Speranția, Traian Ionașcu, Șt. Procopiu și alții. Un ciclu lunar de conferințe, foarte frecventate și apreciate în cercurile intelectualității ieșene, completa actul cultural susținut de apariția revistei.

E momentul să amintesc aci și apariția revistei „Manifest" (1935—1937), direct îndrumată de Partidul Comunist aflat în ilegalitate, manifestînd o fermă atitudine antifascistă și susținînd unele revendicări ale clasei muncitoare, revista al cărei ferment dinamic ce-i asigura apariția și difuzarea a fost G. Ivașcu (ajutat de Radu Paul).

— Ce s-a întîmplat cu viața literară ieșeană, după mutarea la București a „Vieții Românești ?"

● Mutarea „Vieții Românești" la București în 1933, determinată de condiții economice și explicată cu o rară decență și obiectivitate de G. Ibrăileanu în articolul „După 27 ani", apărut în primul număr din noul an, crease impresia unui relativ „vacuum" în atmosfera culturală a Iașului. Foștii colaboratori rămași în oraș nu se puteau resemna a înregistra cu indiferență absența vechii tribune publicistice ieșene, deși își continuau ocazional colaborarea. Intenția înființării unei noi publicații la Iași, germina în sufletul lor. Ea a luat ființă concret în 1936, cînd a apărut, din inițiativa lui M. Sadoveanu și G. Topîrceanu, secondați de energicul om de știință dr. Gr. T. Popa, revista „Însemnări ieșene". Noua publicație întrunea preocuparea literară cu aceea de informare științifică. Colaboratorii ei, de specialități diferite, erau legați prin aceeași dorință de a lupta pentru adevăr și idealurile umanității, împotriva falsurilor ideologiei fasciste. În paginile ei se întîlneau scriitori : Sadoveanu, Topîrceanu, I. I. Mironescu, Otilia Cazimir, George Lesnea ; istorici și critici literari, esteticieni : prof. N. I. Popa, Dan Bădărău, I. M. Marinescu, Al. Dimitriu-Păușești, G. Ivașcu, M. Mancaș, Tr. Gheorghiu ; medici : Gr. T. Popa, Eugen Lucinescu ; juriști : G. Băileanu — toți menținîndu-se pe aceeași poziție a culturii, democrației și antifascismului. De altfel, aceasta explică și suprimarea ei în primele zile ale dictaturii legionare.

— Ce ne puteți spune despre prezența la Iași a criticului G. Călinescu și despre al său „Jurnal literar ?" A constituit un reviriment, nu-i așa ?

● Un moment excepțional în viața culturală a Iașului a reprezentat și venirea lui G. Călinescu, în 1937, numit conferențiar de Estetică și critică literară, în urma susținerii doctoratului cu o teză despre manuscrisul eminescian „Avatarurile faraonului Tla". G. Călinescu a intuit imediat situația de moment a culturii ieșene, latența forțelor literare și și-a propus o împrospătare a lor într-un ritm alert și constructiv. Amintirea „Junimii" și a „Convorbirilor literare" din trecut i-a trezit benefica ambiție de a reînvia atmosfera de altă dată, polarizînd în cadrul unei noi grupări elementele capabile a da un nou impuls ideologiei și creației literare, în conformitate cu noile cerințe și necesități ale timpului. Astfel, cu concursul unor universitari ca : Iorgu Iordan, Octav Botez, Const. Botez, G. Ivașcu, Gh. Agavriloaie, M. Mancaș și a unor publiciști de talent : muzicianul prof. Mircea Bîrsan, Emil Serghie, Al. Dimitriu-Păușești ș.a., a luat ființă gruparea „Junimea nouă", iar la 1 ianuarie 1939 a apărut săptămînalul „Jurnalul literar" (editat de inimosul librar Athanasie Gheorghiu). Era aceasta o inovație, căci datorită originalității spiritului călinescian, revista nu apela numai la scriitori, istorici literari, critici consacrați, ci își propunea să deschidă calea unor tinere talente încă neafirmate. În primul rînd oferea un cîmp de afirmare elementelor promițătoare din rîndurile studențimii, din care s-au desprins numele lui Adrian Marino, G. Mărgărit și Al. Piru. Dar, nu mai puțin, reînviind o tradiție mai veche, solicita colaborarea cititorilor anonimi ai revistei. A făcut senzație, în acest sens, publicarea unor prime capitole dintr-un proiectat roman, ce urma să fie scris în continuare de eventuali colaboratori anonimi ai revistei. Cum era de așteptat, publicația a sucombat în 1940, odată cu sugrumarea presei democrate, de către dictatura fascistă instaurată în țară.

— Ca profesor al Institutului de Artă Teatrală din Iași nu ați păstrat amintiri ? Dar despre artele plastice ? Dar despre muzică ?

● Un sector deosebit din viața culturală mi-a reținut totdeauna atenția. Acesta era mișcarea artistică. În Iașul care avea un cult pentru artele plastice, muzica și teatrul din trecut, în care se păstra vie amintirea pictorilor C. D. Stahi, N. Bardasare, reînnoită de prezența lui N. Tonitza, Ștefan Dimitrescu și Octav Băncilă ; în care plana încă figura lui Gavriil Musicescu (menținută de prezența Sofiei Teodoreanu) și a muzicienilor Al. Zirra și Antonin Ciolan ; în care se afirmau valori noi : sculptorul Ion Irimescu și pictorii Corneliu Baba și Mihăilescu-Craiu, remarcabile talente ce nu s-au dezmințit în neobosita lor creație — teatrul a exercitat o fascinantă atracție asupra mea încă din adolescență. Și azi mi-aduc aminte de jocul marei artiste Aglae Pruteanu.

N-aș putea încheia aceste rînduri despre teatru fără a menționa și prezența unor distinși directori ai „Naționalului" ieșean. Au fost figuri cu totul remarcabile de cărturari și scriitori — după strălucita direcție a lui M. Sadoveanu — printre care amintesc pe Iorgu Iordan (care a avut meritul de a aduce ca director de scenă pe Aurel Ion Maican), Andrei Oțetea, Ionel Teodoreanu, G. Topîrceanu, Emil Serghie, N. I. Popa. Dintre toți însă — pentru durata, prestigiul și capacitatea selectivă a valorilor dramatice — mă opresc o clipă la Mihai Codreanu. Poet de fină nuanțare în forma clasică a sonetului, traducător de rară calitate stilistică — în versuri — al pieselor lui Edmond Rostand : „Cyrano de Bergerac", „Prințesa îndepărtată" și al dramei lui Jean Richepin „Martira", profesor reputat la Conservator, care a descoperit și contribuit la formația unor autentici oameni de teatru (V. I. Popa, Aurel Ghițescu, C. Ramadan, Radu Beligan, Bruno și Any Braeschi etc.), Mihai Codreanu, atins încă din tinerețe de o cecitate progresivă, își construia versurile în șoapta buzelor în permanentă căutare de rime și ritmuri noi. Poetul era totodată și om de spirit, cultiva cu discreție ironia, întrecîndu-se în „tournois"-uri cavalerești cu Cincinat Pavelescu sau Păstorel Teodoreanu în mica încăpere din dosul unei băcănii din strada Lăpușneanu, special rezervată micului grup și denumită „Academia liberă". Puțini știu însă că, sub aspectul sever și aparent distant al maestrului se ascundea un suflet cald și generos. O întîmplare povestită în anii maturității, de artistul emerit George Popovici e revelatoare.

Era în timpul refugiului din primul război mondial (1916—1918), cînd teatrele din București și Craiova, cu efectiv redus, înjghebau reprezentații comune cu trupa teatrului din Iași. La un festival organizat în cinstea misiunii aliate urma să se prezinte un act din „Cyrano de Bergerac", în care marele Nottara deținea atît rolul principal cît și direcția de scenă a spectacolului. Printre interpreți se afla și tînărul G. Popovici, abia absolvent al Conservatorului, care — de emoție — la repetiție nu reușea să pronunțe clar unul din puținele cuvinte ce avea de rostit. După cîteva încercări nereușite, Nottara care ținea nespus la dicțiune îi spuse pe un ton ușor enervat : „Mușcă-ți buza de jos, băiatule, că nu se aude !" La care, Codreanu, care asista la repetiție, interveni protector : „Iartă-l maestre, că mi-e elev !" Așa era poetul „Statuilor", îndrăgit profesor la Conservator și îndrumător constant al artei scenice ieșene.

Evocînd cîteva aspecte și momente ale Iașului de acum o jumătate de secol, în care se desfășoară asemeni unui caleidoscop viața noastră de atunci, nu ne putem stăpîni o firească emoție. Dar Iașul este astăzi un centru modern, cu o mare dezvoltare economico-culturală de prestigiu, care i-a schimbat mult înfățișarea, dar i-a păstrat integrală vocația creatoare în noile condiții create de construcția socialismului. De aceea, la pitoreasca duioasă imagine a trecutului, trăim azi mîndria de a constata marele său rol în peisajul elocvent al realizărilor unei lumi noi, visată, dorită, pregătită în parte și de generațiile anterioare, pentru a fi desăvîrșită în epoca revoluției socialiste a zilelor noastre.

— Vă mulțumesc, stimate Mircea Mancaș, pentru evocarea pe care ați avut bunăvoința s-o faceți și vă urez ca rîndurile de mai sus să constituie imboldul și — de ce nu ? — sîmburele unui întreg volum de amintiri ieșene, care sînt sigur că va însemna o contribuție binevenită la patrimoniul memorialisticii românești.

Convorbire realizată de
A. CIURUNGA

maria banuș — sau arderea de sine

„în unu și dublu de proră"

1.

Contemplu chipul marei poete (cel din Antologia poeților tineri din 1934, datorat pictoriței Margareta Sterian — ea însăși o prezență lirică de-a lungul vremii) și încerc să văd ce nu poate fi văzut : provocarea enigmei și privilegiul transcendenței. Nu ne inspiră Rilke ?, cînd zice : „... totul, dorință, regret, durere sau fericire, totul, chiar ceea ce n-are nume, se reduce la o ușoară modificare pe îngusta suprafață a unui chip apropiat". Ovalul feței dintr-o veche scriere vine. Ochiul își mărește unghiul privirii, în ridicarea către zenit. Cristalul (parcă) narator revelă ieșirea dintr-o ispășire. Reflexele, extrema singurătate. Austerul se împotrivește fervoarei. Dar cînd angoasa își sporește cuprinderea, blîndețea pune sigiliul, relativizînd. Ființează frumusețea stabilă, nu neutră.

2.

În iubirea noastră de poezie, Țara Fetelor ne apare și azi ca misteriosul graal, — vasul din care, cîndva, cinase cineva al cărui verb abandonat „de pe pîini a alungat / „mîinile" celor din jur, arătîndu-li-se „ca un asfinții".

Noica ne învață : erosul e o ilustrare a lui a fi ; altcineva ne încredințează că imnele tragicului Orfeu ne introduc în ordinea cosmică ; magul-disperat ne vorbește de-o „religiozitate negativă a cărnii". Atunci, Enoh, cel care și-a întemeiat seminție în vatră de verb, nu e simbolul extazului adăugat traumei cerești ? În situații-limită îi visez, intr-o altă poziție de astri, ca frați-dioscuri.

3.

Văzute și nevăzuate legături și încheieturi vor fi fiind între Cîntarea Cîntărilor și Țara Fetelor, dar fiecare nu încetează, în spații de înstreinare, să redevină timp. Îndrăgostita („tîmpla-mi svîcnește mai tare ca tîmplele vremii") e pe aceeași lungime de undă cu mireasa din Amana, simțurile consună în aur erotic. Una e înăsprire senzuală, amăgindă violență ; cealaltă, duioasă sălbăticie : intensitatea / toropeala. Cea fugită de la paza viei se plînge străjerilor cetății, sora din alt timp trece pe străzi „îndoită de umeri", hipnotizată de propriul cîntec : „Mi s-au aprins obrajii și gura. / I-am dezmierdat carnea șovăielnic pufoasă / Ca un văl de mireasă". Ecoul îi răspunde de dincolo de mit : „Două jumătăți de rodii par obrajii tăi sub vălul cel străveziu". În balanța blestemului carnal : trupul „cu umbre de stînjenei" / „trupul — „grădină încuiată, fîntînă acoperită și izvor pecetluit".

Ca la Arghezi, cel din psalmi, strigătul poetei urmează căznirea materiei de-a ieși din tiparele destinului minor : „Aș vrea în tine să mă-nec de vie, / tu străveziu ca ziua cea învoaltă / și ca ciorchinii ce s-au copt în vie", pe cînd, într-un echivoc al mirării, gazela de cîmpie se împacă în mărturisirea voluptății : „voi veni la tine delușeț de mirt". Și dacă mirele miresei (în atingere de simbol cu regele-poet), are brațe ca niște „drugi de aur cu topaze împodobite" și pieptul „ca un scut de fildeș cu safire ferecate", zburătorul (neîncetat verb recreat) „vine drept pe corso" și înșfacă „într-o privire verde de autumn / un dandy dîrz, veston de promoroacă / și-n buzunarul stîng crispatul pumn" (Corso, 1980, parcă o predestinată rimă la Torso din 1934).

E drama unei raze duble suferind de înălțare. Intensitatea arcului se boltește asupra întregii game : strigăt/șoaptă.

4.

Toată suita poemelor e o zburare din adolescență. Răpirea pierzaniei însăși. Dar nici o nălucire nu se dizolvă în „saliva sentimentală" de care avea oroare Arghezi (în ale cărui Bilete de papagal debuta la numai 14 ani). Nici „țăndări", nici „surcele", nici „rumegușuri". Trupul răzvrătit, traversat de obsesii, trăiește într-un fantast al transparenței : demonica înflorire / deșărtăciunea rafinatei evadări. În alchimia profanului pulsează surghiunul smereniei. Inocența, inefabilul, orgoliul (păgîn) însoțesc suferința ca o dedublare a stării de criză. Peste „arama anilor mari" nu se-aude chinul vulgarității. Din texte viețuindu-ne în memorie, auzim (aproximativ) tripla întrebare : dar care e arma cea mai bună ? tăișul e bărbatul în putere ? și latul e femeia mult mai slabă ? Ruptura dintre eul liric și insomnia sfîșierii se petrece în punctul pe care l-am putea numi adorarea dezamăgirii. Prin nebuloasa de senzualități bate fiorul existențial, sub starea de veghe a lucidității. Biograficul e cenzurat. Pudoarea (lipsită din totdeauna de înfrigurarea istovitoare) din lirica feminină de pînă atunci e respinsă. Frivolul, falsa beatitudine sînt epurate pe orbita ironiei. „Eternitatea" poemului începe cu tortura și sfîrșește cu odihna în țipăt (dacă ne este permis să împrumutăm această sintagmă a unui confrate). Avînd nu o dată, greutatea plînsului de plumb bacovian.

5.

a) Întîmpinînd „cum se cuvine hotarul", trecem repede melancolizînd pe lîngă acele „săli închise" ale muzeului supus atîtor seisme, nu fără a promite încercări de revenire, nemarcați de „umblarea în deșert". Apoi, vom zăbovi în turnurile înalte care se cheamă : La porțile raiului, Magnet, Diamantul, Tocmai ieșeam din arenă, Portretul din Fayum.

b) Contemplu o fotografie recentă și iar încerc (iertare improvizatului hierofant-caligraf !) să văd ce nu poate fi văzut. Dar nu ne inspiră autorul celebrului Mormînt al lui Orfeu? cînd zice : „... omul interior are putere asupra buzelor, asupra ochilor, asupra frunții și a staturii spirituale". Iar un inspirat om de știință, meditînd la emulația dintre om și portret, ne întrerupe clamarea : „... portretul pare că sustrage acțiunii distrugătoare a timpului ceea ce în fiecare din noi merită să stea sub semnul perenității".

c) Chipul marei poete este acum o împăcare de blîndă, viețuită și nerăzgîndită frumusețe.

Horia ZILIERU

un umanist modern

Cînd cu ani în urmă eminentul profesor N. I. Popa hotărîse ca o anumită lucrare de licență în litere să se păstreze ca model la Biblioteca Facultății, întrevedea el, oare, în Valeriu Stoleriu, autorul ei, un potențial continuator ? Sigur e că reputatul maestru al catedrei care a fost N. I. Popa, a reprezentat pentru tînărul cu privire fermă un model ; un promotor invitînd la acumulări metodice și riguroase. Este sigur, iarăși, că raționalismul structural al lui Val. Panaitescu (pseudonimul literar al lui Valeriu Stoleriu) a găsit în frecventarea mai multor culturi moderne tentații pe măsura curiozității lui intelectuale. Personalitatea umanistului ieșean, preocupat de evoluția și receptarea formelor literare, de structurile poetice ca și de funcționarea tehnicilor narative, se consolida temeinic prin înaintări minuțioase și retrageri destinate reflecției. L-a impresionat, poate, de timpuriu, stima arătată de Montaigne gîndirii ordonate ?, respectul cuvenit unui „cap bine construit" (une tête bien faite) ! După ce o vreme intelectualii români fuseseră interesați de cultura franceză, atenția unor personalități de după primul război mondial se orienta și spre cea germană. Camil Petrescu, Tudor Vianu, Lucian Blaga, Ion Barbu, Al. A. Philippide, Petre Pandrea, D. Caracostea, — iată cîteva nume. După al doilea război mondial, Val. Panaitescu se arăta tentat de ambele domenii ; le-a și explorat în mod organizat — putînd face dovada (oficială) cu două licențe și un doctorat —, activînd la începutul carierei sale universitare în postură de germanist, cunoscut apoi și larg apreciat ca distins francizant. Din contactele cu literatura germană au rezultat, printre altele, două excelente traduceri din contemporanul Hans Erich Nossak, — volumele Interviu cu moartea (1967) și Cel mai tîrziu în noiembrie (1973). Opere ale unui observator neliniștit și sceptic, apropiat existențialismului sau pribegind în apele absurdului...

Trei decenii de-a rîndul, eforturile fundamentale s-au canalizat spre problemele literaturii franceze contemporane, acestea abordate nu numai cu instrumentația specialistului dar și cu competența unui foarte serios comparatist. Fost cîțiva ani colaborator al profesorului Al. Dima, Val. Panaitescu practică un comparatism la nivelul exigențelor actuale, mișcîndu-se pe teritorii întinse, — ca romanist, germanist sau anglist. Frapantă în cadrul studiilor franceze e armătura științifică, fervoarea dialectică vizînd relațiile dintre formele consacrate și cele novatoare. Izbitoare, de asemenea, la Val. Panaitescu, structură intens reflexivă, polemică și discret sceptică, e deschiderea spre opere de tip ironic-satiric, de unde, ca debut editorial, un substanțial studiu despre Satira lui Rabelais (1957) ; era atras, atunci, deopotrivă, de rușii Gogol, Saltîkov-Șcedrin și Cehov, ca și de unii ironiști români. Un studiu sintetic, Asupra semnificației umorului anunța, în 1969, o lucrare definitorie pentru profilul lui Val. Panaitescu. Umorul lui Raymond Queneau. Volumul în cauză (1979), primit cu elogii de autorul lui Zazie în metrou, ar fi meritat o ediție în versiune franceză ; el reflectă elocvent calitățile analistului, spiritul asociativ, erudiția bine întreținută și în special acel spirit de geometrie caracteristic, vizibil în ordonanța construcțiilor sale. Din seria lucrărilor și cercetărilor mai noi, de menționat una despre Gaston Bachelard, De la psihanaliză la fenomenologia imaginarului, alta despre Jean Cohen și „limbajul înalt", ambele într-un volum colectiv apărut anul trecut și coordonat de Val. Panaitescu însuși : Direcții în critica și poetica franceză contemporană. Exigent cu sine în grad înalt, — la catedră profesorul de la Universitate, devotat formării noilor generații, e o prezență de real prestigiu. Participant la reuniuni științifice internaționale, colaborator la publicații științifice din țară și de peste hotare (Franța, Belgia), profesorul și criticul ieșean este o personalitate puternică.

De la umanistul născut în aprilie 1924 și deplin realizat, sînt de așteptat exegeze noi, în spiritul cunoscutei sale capacități.

Const. CIOPRAGA

aniversări

poetul la 60 de ani

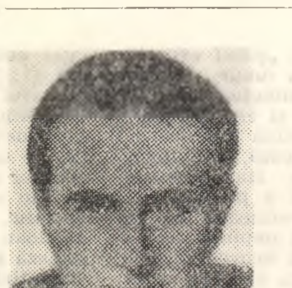
Lucian Valea nu numai că nu are tăcerea de munte a neamului său ardelenesc, dar e un vulcan activ. Lava ce iese clocotitoare din ființa sa, de o robustețe transilvană, a omului învățat cu pita, slana și pălinca, nu aruncă în patru vînturi pietre și cenușă, ci materia fierbinte a sufletului său de ins care nu rabdă să nu zică ce simte. Așadar, omul se cheltuie, trăiește cu ardoare clipa, intră în mijlocul curentului. Gesturile nu-i sînt calculate, primejdiile îl ispitesc, viața nu-i este și nu i-a fost vreodată monotonă, ci amestec de jubilație și mîhnire, adică viață-viață, nici o vale a plîngerii, nici una a bucuriei, nici o șușea sublimă, dar nici una cu hîrtoape și noroaie. Din ținutul Năsăudului, căruia i-a rămas robit cu inima, el a trecut prin București, apoi la Suceava, la Darabani și de la o bună bucată de timp la Botoșani, unde-l știm parcă de cînd lumea. Și e firesc să avem această impresie, pentru că tribunul cu plete incendiate de alb și-a pus energiile în slujba propășirii spirituale a acestui județ. Lucian Valea n-a obosit în demersul său neîntrerupt de a convinge pe cei ce răspund de destinele culturii să acorde Ipoteștilor locul ce li se cuvin, să înființeze aici un Institut Eminescu. El s-a zbătut și a contribuit la afirmarea celor ce scriu la Botoșani, și nu-s puțini, iar zbaterile sale n-au fost zadarnice. Înființarea Cenaclului Uniunii Scriitorilor de la Botoșani, prezență activă în viața culturală a locului, ca și editarea „Caietelor botoșănene", constituie o dovadă a puterii creatoare existente, azi, în acest Nord de țară.

Prin truda lui de scriitor și activitatea de animator cultural de vocație el a cîștigat respectul oamenilor din această parte a țării pentru breasla scrisului.

Dar întîi și întîi Lucian Valea este un poet. Despre acesta depun mărturie cele șapte cărți de versuri, prima, cea din 1941 — „Mătănii pentru fata ardeleană", ultima „Autoportret în timp", volum selectiv tocmai ieșit de sub tipar la Editura Junimea, versuri ce s-au strîns nu dintr-un joc, ci dintr-o asumare gravă a poeziei. În fața mesei de scris tumultuosul celorlalte clipe ale existenței „chinuie" cuvîntul potrivit să ducă pe lume ideea. Poetul e un reflexiv, care, pe măsura trecerii vîrstelor, își găsește tot mai mult albia sa. El nu este cîntărețul patimilor însîngerate din primele volume, ci mai degrabă meditativul blagian al ultimelor sale cărți. În solitudinea creației — în tăcerea nocturnă a casei —, în care dorm Mădălina și copiii Alexandru și Ioana, în fața hîrtiei de scris, ca pe pămînturile roșcate, arse de soare ale Iberiei, poetul umblă asemenea lui Don Quijote după fantomele închipuirii sale. „Neliniștea suie prin rădăcini / De lîngă pietre. / Eu, cu urechea ascultam în trunchiuri, / Sub coajă, vegetalul puls. / Parcă ciocănitori / Trezite-n cercurile vîrstelor deodată, / Răneau cu nevăzute pliscuri / Și somn, / Și așteptare. / Poate că de prea multă feciorie / Copacii erau palizi. / Suferea. / Lumina înclinată spre crepuscul / Și stăruia în aer un cutremur / Ca-n preajma vulcanilor. / ... Noapte potrivită pentru nașteri !...".

La cei 60 de ani trecuți de la nașterea sa, poetul nu are a se rușina privind în urma lui. Se poate uita fără teamă și înainte. Are încă destul de lucru la „Autoportretul în timp". Nu-i lipsesc nici culorile, nici puterea de a ține-n mînă pensula, (condeiul), nici știința și nici imaginația și mai ales simțirea. Îl așteptăm, deci, cu interes.

I. GRIGORE

camil și editorii

Împlinirea a nouăzeci de ani de la nașterea lui Camil Petrescu a fost marcată de două excelente inițiative editoriale, ambele datorate Floricăi Ichim. Una are în vedere activitatea de teoretician și cronicar dramatic a scriitorului, cealaltă se vrea o restituire integrală a gazetarului, adunînd într-un prim volum publicistica lui de tinerețe (1914—1921). Dacă mai adăugăm și că Seria *Operelor* sale a ajuns, în anul trecut, la volumul al cincilea, mai că am fi dispuși a-l socoti pe autorul *Ultimei nopți...* un răsfățat al editorilor. De fapt, răsfățatul e numai aparent, prin comparație cu ritmul somnoros, de melc pensionat, al altor ediții. E încă devreme ca să transformăm editarea scrierilor lui Camil în exemplu de urmat. Experiența ne-a învățat că marea dificultate nu constă în pornirea unei lucrări, ci în ducerea ei la capăt. Sîntem maeștri ai inaugurărilor, cu care prilej ne grăbim a promite marea cu sarea, pentru ca odată pusă prima cărămidă, să ne atragă mai tare deschiderea altor șantiere editoriale decît continuarea celor existente. Critica a luat în repetate dăți atitudine în contra acestei dureroase stări a lucrurilor, însă fără nici un efect. Între popasuri orientale, caravana se mișcă leneș către o Mekkă incertă afișînd o concepție de nemuritori. Poate că n-ar fi rău ca termenele de încheiere a edițiilor să coincidă cu sărbătorile scriitorilor. Poate că, presați de calendar, editorii (și editurile) ar dobîndi un ritm mai aproape de condiția omenească. Opera eminesciană ar trebui tipărită integral pînă în 1989, iar aceea a lui Camil pînă în 1994. O asemenea procedură ar avea consecințe dintre cele mai variate, dînd — între altele — o reală consistență obișnuitelor sărbători literare. În locul articolelor ocazionale, de atîtea ori anoste, publicațiile ar avea la îndemînă admirabile subiecte de discuție. Ca să nu mai spunem că prețuirea valorilor literare naționale ar avea de parte-i și argumente mai palpabile.

Iată de ce salutăm cu toată căldura recenta ediție de publicistică inițiată de Florica Ichim, pe care o nădăjduim cît mai repede dusă la bun sfîrșit. Acest prim volum, ce cuprinde începuturile gazetarului Camil Petrescu, poate, să pară multora dezamăgitor. Cu deosebire acelora ce se așteptau la surprize. Este însă jurnalistul la tinerețe, cînd abia își face mîna, cînd, deci, stîngăciile nu-l înconjoară. Nu e încă o voce distinctă, ci una în formare, cu destule ecouri din retorica presei momentului. Dar curiozitatea junelui publicist, ce scrie de pe acum mult și despre subiecte dintre cele mai variate, implicarea lui în toate laturile cotidianului, fervoarea cu care-și dezvoltă și-și apără opiniile politice, voința de independență intelectuală și morală, afirmată cu atîta răspicare, intransigența și superbia sînt deja prezente. Timpul le va cizela doar și le va da o mai justă întrebuințare. Volumul e cu deosebire interesant întrucît pune în evidență o evoluție. Cine se va ocupa de devenirea lui Camil Petrescu, de dinamica ideilor sale politice, sociale și literare, de prefacerea mijloacelor de expresie ale ziaristului (și scriitorului) va avea în această primă tranșă a restituirii datorate Floricăi Ichim un ajutor dintre cele mai prețioase.

Adrian OPRINA

artă

Istorii cu tramvaie
cu cai și fără cai
și Mioriță laie
pe gurile de rai.
Sprînceana Nefertitei
trasată pe vecie...
Lumi aburind ca puiul
ieșind din burta vie
a lumii.

Lacom sug,
din țițele leoaicei,
putere de colastră,
se-ngrașă pruncii diavoli
din agonia noastră...

Ne răzbunăm și noi.
Cum ar fi lumea, tată,
fără-acești diavoli goi ?

Maria BANUȘ

demnitatea romanului de dragoste

(urmare din pag. 14)

„joc psihologic" (O rectificare : Tolstoi nu a murit la Camenca, ci în apartamentul șefului de gară din Astapovo). Ideea că marile iubiri nu pot fi explicate la rece e, în fond, axa ontologică a romanului. „Dragostea e o nebunie, ca și războiul. Trece"... Deși existența lui Berezeni se reglează, un timp, după „ritmul scrisorilor", — cîțiva ani mai tîrziu partenerii nu mai au ce-și spune. Tandrețea, retorica, exaltarea se sting, de îndată ce medicul recunoaște că soția sa are drepturi asupra lui. Sfărîmarea căminului Patriciei intră și ea în ordinea obișnuitelor *documente omenești*.

Remarcabile, în contrapunct cu explorările în erotică, sînt fragmentele de aspect reflexiv, meditațiile despre „forțele oarbe ale naturii" (de la începutul părții a doua) sau cele din final despre acaparanta muncă a scrisului. Cella Serghi recurge ingenios la așa-zisul *mit al scriitorului*, expunîndu-și prin intermediul perechii Cita-Berezeni văzuți ca scriitori unele opinii estetice (Naratoarea și personajul său feminin, Cita, au frecventat odinioară cercul lui E. Lovinescu). Ca arhitectură, romanul se deschide și se încheie cu cîte o scenă de sanatoriu la Mangalia, nu fără analogii cu schița *Femei între ele* de Hortensia Papadat-Bengescu. Privind marea, „Trei femei în vîrstă și toate cu regim dietetic", — se dedau retrospecției, la sfîrșit, despre Patricia Matak se vorbește ca despre o umbră. Ne întrebăm în treacăt, de ce atîtea nume feminine cu rezonanțe căutat-exotice : Melita, Megi, Patricia, Henrieta, Odette, și altele ? !

Dincolo de finalul trist, romanul Cellei Serghi respiră un aer de continuă robustețe psihică, lăsînd ca deasupra viitorului, necunoscut, să se arcuiască ademenitoare mereu reluata *tinerețe*. În subtext, romanul e și o parabolă. Nu există iubiri perfecte, nici pasiuni fără sfîrșit, dar fie și pîndite de temeri sau trecătoare, ele compensează prin tensiune, făcîndu-se părtași marilor revelații ale existenței.

încercări în naratologie

Format în cadrul „școlii critice" de la Timișoara (unde, pe lingă grupul de semioticieni, s-au afirmat în ultimii ani și cîțiva cronicari și eseiști de deosebită înzestrare), Vasile Popovici debutează, convingător, cu o carte despre Marin Preda. Perspectiva este aceea a poeticii narative, dar autorul precizează de la început ca a înțeles să împingă teoria în planul secund și să acorde prioritate analizei ; reduse la strictul necesar, referințele (Barthes, Iser, Kayser, Prince etc.) ne încredințează de temeinicia lecturilor sale și circumscriu foarte exact zona din care au fost luate sugestiile teoretice. A doua limitare privește chiar textele lui Preda : comentatorul se ocupă doar de ceea ce el numește „opera de tinerețe" (în care include și **Moromeții II**, eliminînd însă din discuție **Risipitorii**), opțiune care îl pune în fața unor capodopere — povestirile din **Întîlnirea din pămînturi** (1948), **Moromeții I** — dar și în fața nuvelei **Desfășurarea**. Deși autorul își ia măsuri de precauție („Cu riscul de a fi suspectați că supraevaluăm nuvela **Desfășurarea**, ne vedem nevoiți să o aducem din nou în discuție"), cred — faptul a fost remarcat și de Eugen Simion — că în acest din urmă caz avem de-a face cu o supralicitare : simpla identificare a unor procedee narative nu poate, în sine, dovedi nimic. E singurul loc unde criticul forțează nota, poate și din excesivă devoțiune față de obiectul studiului său. Altfel, cartea excelează în primul rînd prin **adecvare** : exegetul avansează prudent, răbdător, insistă acolo unde crede că lucrurile nu sînt clare, prelungește, din aceleași rațiuni, analiza pe porțiuni mici de text, și, mai ales, propune interpretări noi și ingenioase ce pun în lumină marea artă narativă din povestirile de început și din **Moromeții I**. Vasile Popovici are inspirația și abilitatea de a lărgi în permanență unghiul de vedere, dublînd adică analiza procedeelor narative de relevarea semnificațiilor, a „figurilor" și a temelor. Primul capitol, „Imaginea ascunsă", ține de fapt mai mult de critica tematică iar paginile despre „figura turnirului", „semiotica eroticii" ori „mitologia apei" sînt de mare finețe. Lucruri substanțiale spune criticul și atunci cînd discută „poetica descrierii" ; în povestiri descrierea este metonimică, eliptică, mizînd pe sugestie, descrierile mai masive din roman intră într-un anume scenariu, sînt un element important al strategiei epice. Capitolul despre „Cosmogonia personajului" este mai stufos și mai ezitant. Una din idei (nu tocmai nouă, dar reformulată pregnant) ar fi că **Moromeții** este „o «împletitură» densă de intenții niciodată exprimate pe deplin, dar complet comprehensibile în lumea lor", „un roman despre zona labilă a intențiilor" (așadar, aș adăuga, un fel de variantă realistă a „tropismelor"). Este adîncită și nuanțată și o altă observație avansată de exegeza anterioară, și anume, teatralitatea lumii moromeților. În fine, „tehnica autointerpretării" formează obiectul capitolului al patrulea, autointerpretarea fiind nivelul la care textul propune propria lui lectură, oferind cititorului „cheile înțelegerii ceremonialului (...) specific" operei și funcționînd totodată ca „element generator al verosimilului", motivînd retroactiv ficțiunea ; păcat că tocmai aici criticul nu insistă, abandonînd prea repede o pistă ce se anunța din cele mai promițătoare și care ar fi subliniat o dată în plus modernitatea prozei lui Preda. Dar, peste toate acestea, exegetul așează spiritul tutelar și emblematic al dialogului, forma fundamentală de existență a lumii moromețiene. În fapt, dialogul e însăși libertatea, deoarece, scrie Vasile Popovici, „accesul la dialog nu poate fi blocat decît din două motive : prostia sau interdicția ...". E o concluzie care definește nu numai statutul existențial al lui Moromete, ci și pe acela al creatorului lui. Cartea lui Vasile Popovici este în multe privințe remarcabilă, iar tînărul critic se impune dintr-odată drept unul din cei mai pătrunzători interpreți ai operei lui Preda. Să nădăjduim că o va examina, într-o zi, în totalitatea ei ; este printre cei mai îndreptățiți să o facă.

Ion Creangă — spațiul memoriei reprezintă, prin voia editorilor, a doua carte a lui Ioan Holban. Dar fragmente din ea au apărut (spre exemplu în „Dialog" și „Caiete critice") cu cîțiva ani buni în urmă și, din cîte știu, aceasta trebuia să fie cartea de debut și nu **Proza criticilor** (apărută anul trecut), scrisă după ce studiul despre Creangă era terminat. Cum n-a fost să fie așa, faptul nu mai are importanță și, oricum, „scapă" cititorului neavizat. Chestiunea prezintă însă un alt aspect : **Ion Creangă — spațiul memoriei** reflectă (lucrul se vede cu ochiul liber) căutările criticului aflat la început de drum, în timp ce **Proza criticilor** era o carte mai matură, unde autorul se mișca mai degajat, mai sigur de sine și unde nu simțeai atît de prezentă obsesia metodei, criticul preferînd o lectură „plurală", cu rădăcini înfipte adînc în tematism și psihanaliză. În schimb, eseul despre Creangă este pus exclusiv sub semnul naratologiei, punctul cel mai important de referință fiind Genette, cel din **Figures III**, celelalte nume și titluri citate apărînd sporadic și oarecum întîmplător (Barthes, Pareyson, Lubbock, Mendilow, Friedman, Nietzsche, Butor etc.). Cartea se ocupă de **Amintirile din copilărie** și, de altfel, primul capitol are în vedere tocmai „relația autobiografică" fructificînd, cum era și firesc, sugestiile specialistului numărul unu în materie la ora aceasta, Philippe Lejeune. **Amintirile** sînt, într-adevăr, o autobiografie exemplară, pe care se poate studia retorica genului și care oferă totodată cercetătorului șansa reliefării a ceea ce este specific, unic, inconfundabil la Creangă. Ioan Holban avansează din start o ipoteză foarte îndrăzneață și anume că **Amintirile**, deși scriere autobiografică, utilizează structuri și procedee specifice discursului romanesc. Semnalînd, pe urmele lui Genette, „identitatea de persoană între narator și unul din personajele textului", el introduce în aceeași categorie **Gil Blas** (dar nu Lesage este naratorul-erou din roman !), **Demonii**, **Amintiri din copilărie** și **A la recherche du temps perdu** ! Tonul e dat încă de la început de această acrobatică alăturare de titluri. Proust este și în continuare invocat, deși mai toată critica modernă, inclusiv Genette, s-a străduit (și, cred eu — și nu numai eu —, a reușit) să demonstreze că **La Recherche** este roman și nu autobiografie. Ca să evit neînțelegerile, eu aș fi formulat problema în felul următor : Proust, în romanul său, se servește (fapt firesc într-o narațiune la persoana întîi) de anumite convenții și proceduri ale scrierilor autobiografice ; Creangă, în ceea ce-l privește, își „ficționalizează", ca să zic așa, autobiografia, făcînd apel (intuitiv) la anumite procedee (tehnici ar fi prea mult spus) romanești. Numai astfel putem admite afirmații ca acestea: „Creangă și **eul narator** realizează, la un al doilea nivel, structura romanescă tradițională a dublului: pe de o parte, naratorul se confruntă cu dualitatea romanescă esențială (a fi/a părea, real/ireal, individ/societate), surprinsă în raporturile sale cu eroul narațiunii și cu spațiul reconstituit, iar ca scriitor (sau, cel puțin, ca persoană care **vrea** să scrie și construiește un **proiect literar**), el există în realitatea epocii într-o permanentă stare de separare, de distanțare și de dedublare cerute de însăși elaborarea operei și de ferma sa conștiință artistică" ; sau : „În **Amintiri**, portretul nu mai este o reprezentare realistă, ca în proza anterioară scriitorului humuleștean". Dar tot criticul este acela care, delimitînd exact și oportun între **poveste, roman** și **autobiografic**, notează : „... autobiografia nu este nici roman, nici anti-roman. Nașterea acestei specii, care propune un anume pact între autor și cititor, vine să ofere o «compensație» acestuia din urmă, saturat de ficțiune și de capcanele pe care le ascund verosimilul clasic, romantic sau realist".

Pendularea aceasta între autobiografic și romanesc se menține pe tot parcursul cărții. Capitolul consacrat structurilor temporale se bazează pe distincția, acum clasică, între eul narator și eul erou (situație în cel mai înalt grad relevantă pentru narațiunea autobiografică) dar și pe categoriile genettiene, deduse, știm prea bine, din studierea unui text romanesc. Nu voi intra în detaliile extrem de minuțioasei analize întreprinse de Ioan Holban ; e suficient să spun că el inventariază nu mai puțin de 3 303 forme verbale (sper că măcar adunarea mea e bună; mărturisesc că nu am avut răgaz să verific pe text exactitatea statisticii). Nu știu, în schimb, cît de adecvată e formula „timpul scriiturii" pentru ceea ce nu e de fapt decît un timp al rememorării („Stau cîteodată și-mi aduc aminte"), timpul scriiturii implicînd și o conștientizare a actului scrisului (deși Ioan Holban identifică la Creangă o „agresivă conștiință artistică", ceea ce mi se pare nițel exagerat) ; nu văd, apoi, ce rost avea subcapitolul „Discursul epistolar" din moment ce în **Amintiri** aflăm în acest sens un singur exemplu, și acela insignifiant : în fine, a vorbi despre „monolog interior" la Creangă mi se pare de-a dreptul o eroare, o eroare de un sublim donquijotism, căci dacă acest monolog interior ar exista într-adevăr la scriitorul nostru, faptul ar răsturna toate ierarhiile prozei moderne (și apoi, ce înseamnă „monolog interior direct" (p. 89) ? există și unul indirect?). Astfel de afirmații rezumă prea tranșant, prea abrupt niște situații narative mult mai complexe. Și cu siguranță că această carte îi va deruta atît pe specialiștii în Creangă (care îl vor vedea pe povestitor propulsat — fără intenții protocroniste, ci, mai modest, doar cu bune intenții — în compania lui Proust, Gide, ba chiar a Noului Roman) cît și pe poeticieni (sau măcar pe aceia dintre ei care se vor fi așteptat la o investigare mai în adîncime a statutului discursului autobiografic, fără imixtiunea atît de insistentă a romanescului). Dar tot atît de sigur este — iar aici meritul lui Ioan Holban e incontestabil — că această carte (care și-a asumat, din capul locului, un pariu riscant) ne atrage atenția că autorul **Amintirilor** este un scriitor care așeaptă să fie re-descoperit.

Al. CĂLINESCU

Vasile Popovici, **Marin Preda — timpul dialogului**, Editura „Cartea românească", 1983.

Ioan Holban, **Ion Creangă — spațiul memoriei**, Editura „Junimea", 1984.

viața din cărți

„Dacă moartea mea mă desparte de colină și arbore și face vid între mine și mica lor eternitate, în aceeași măsură viața mă apropie de ele. Între spaima de gol și deplina comuniune cu natura, omul trăiește cum poate. Această **tensiune**, cu fluctuațiile ei imprevizibile, face, dacă se poate spune așa, farmecul existenței și aici, ca și pe un pămînt al nimănui, poate fi întîlnit chiar adevărul ființei noastre omenești. Artele și literatura se fac luntre și punte pentru a ne da să înțelegem asta. Trebuia să ajung aici fiindcă, se știe, mai bine de jumătate din viața noastră se găsește în cărți". Jumătate din cartea lui G. Bălăiță, **Nopțile unui provincial**, e dedicată lecturilor (Bacovia, Gogol, Cehov, Dostoievski, Cervantes, Shakespeare **(Henrik IV)**, Th. Mann, Goethe, Melville), muzicii (Mozart, Bach), teatrului (însemnări răzlețe, gînduri de spectator), artelor plastice (Picasso, Buffet, Chagall), filmului (Tarkovski, Bergman). Cealaltă jumătate — vieții (de noapte — **Rondul de noapte**) întru carte. Viața domestică și viața infernală, obsesia solstițiilor, elogiul vieții mărunte, fără spectacol exterior, al aventurii casnice — din materia aceasta se naște **Lumea în două zile**. Iarmarocul copilăriei, obsedantul deceniu fără obsesii — iată lutul din care se face **Ucenicul neascultător**. Paginile pe care le-am evocat nu se constituie într-un jurnal de creație (un alt **Journal des „Faux Monnayeurs")**, ci par fragmente rămase în urma cărților, rumegușul cald, mirosind a lemn și rășină, cînd se taie butucii. Totul există ca să sfîrșească, așa cum spune Mallarmé, într-o carte.

Publicistica lui G. Bălăiță, ca și a lui Preda, Călinescu sau Marquez este literatură, proză de cea mai bună calitate, o proză care nu încape în tipare de proză și se organizează, liber, din aceeași cerneală !, în reverii, fantezii, amintiri, cugetări și eseuri. Parte din eseuri, cugetări, amintiri au intrat în cele două romane. Le putem scoate de acolo și așeza aici, în **Nopțile unui provincial** : cine nu cunoaște romanele nu-și va da seama. Stilul, viziunea sînt aceleași. Experiența se poate face și în celălalt sens : să introducem fragmentele publicistice în **Lumea în două zile** ori în **Ucenicul neascultător**. Mă tem că nici măcar criticii n-ar fi în stare să descopere „corpul străin", dacă fragmentul e bine ales. G. Bălăiță are dreptate : „liantul **Nopților** nu este altul decît acela pe care îl folosesc la construcția romanelor". Și, cîteva rînduri mai sus : „Nu știu cîtă crezare se poate da ideii de substanță originară, proprie unui autor sau altul, un fel de cod genetic al vocației sale din care s-ar naște oricare rînd scris de el, roman, poemă sau numai o scrisoare familială". Romanele lui sînt iarmaroace de proze, poeme, eseuri, cugetări, amintiri topite în fantasme. E destul „liantul" : „rumegușul" se face lemn la loc, ca în desenul animat, unde un personaj se sparge în cioburi, de parcă ar fi din sticlă. Îl aduni pe făraș și-l azvîrli pe fereastră. Din grămada de cioburi, personajul se „adună" (ce meta-roman au desenele animate de acum treizeci-patruzeci-cincizeci de ani !), se ridică și intră pe ușă. Iată un fragment din **Ucenicul neascultător**, rămas pe din afara romanului : „Lume, lume, ceață aurie, mișcare și zgomot, mirosuri, fum, oameni, animale. Un infern caraghios, paradisul cuvintelor, caii de lemn, și femeia sarpe, înghițitorul de săbii, tigrul din Bengal, Vasilache și Mărioara, lupta dintre husar și dorobanț, elefantul alb, fiul rajahului, regina Cleopatra, brahmanul și cobra lui, roata norocului, da, roata norocului, milogii, trapezista Matilda, dresorul de șoareci albi, lanțurile învîrtindu-se, scaunele deasupra lumii... Soldați, burghezi, servitoare, negustori, meșteșugari... Lumea. Dacă te grăbești, poți ajunge... Dar de ce să te grăbești ? Ești singur, timpul nu există".

Toate aceste pagini sînt proză, din **Lumea în două zile**, din **Ucenicul neascultător**, din „textul Lumii" care, neîncăpînd în romane, s-a adăpostit în rubricile **(Rondul de noapte, Timbru)** din colțuri de ziar **(Ateneu, Convorbiri literare, România liberă)**. Nu înțeleg, însă, rațiunea pentru care G. Bălăiță separă literatura de publicistică : „Unele din prozele adunate în această carte au apărut de-a lungul anilor... răspîndite prin gazete de provincie, mai ales, începînd din anul 1966. Caracterul lor este mai degrabă literar decît publicistic". Dar publicistica e proză, literatură „en miettes", nicidecum o Cenușăreasă (dar ce spun eu ? condurul se potrivește numai ei, regină a balului, două ceasuri îmbrăcată ca o prințesă — două pagini —, în restul vremii la bucătăria vieții, în scrumul ei !). **Gîlceava înțeleptului cu lumea** are pagini de proză mai frumoase decît **Scrinul negru**. Publicisica este o Carte a lumii, lumea devenită o carte. În romane, autorul te duce de mînă în lumea numai de el cunoscută, visuri, utopii, vagi interiorități în care ești inițiat (ca în lumea de dincolo) de-un magician. Prozatorul ca publicist te poartă în mahalaua ta. Aici face proba puterii lui, în lumea de toate zilele, în care tu, biet cititor, treci cu nepăsare pe lîngă poezie și proză, eseu și memorialistică : indiferent la viața ca literatură. O redescoperi în carte și ți se pare că tu însuți ai scris-o, trăind-o dinainte. Autorul îți „fură" amintirile (te simți ca un sălbatec, înspăimîntat că pictorul îi „fură", cînd îi face portretul, imaginea). Dacă aș ști că voi fi bine înțeles, aș spune că marea literatură e publicistică intrată în mit. Rumegus redevenit, ca prin miracol, trunchi de copac.

Viața și opiniile personajelor, cartea de debut a lui Radu G. Țeposu, e o schiță ambițioasă de istorie a romanului românesc, dublată, ca și la N. Manolescu, de o „retorică" — a naratorului, în **Arca lui Noe**, — a personajului, în **Viața și opiniile personajelor**. „Retorica diferită a acestor romane, scrie, în rezumat, Radu G. Țeposu, semnifică, în alt plan, și o metamorfoză metafizică : supunerea față de transcendență (romanul tranzitiv), subminarea acesteia (romanul reflexiv) și conștiința transcendenței goale (metaromanul). Îmi pare că, triumful emancipării tragice a personajului are loc abia odată cu refuzul deplin al transcendenței, cînd, nemaiavînd criterii, acesta a trebuit să și le inventeze. Dumnezeu fiind mort, personajul a devenit o „ființă de hîrtie", fiindcă acum conflictul nu mai este existențial (decît prin reflex), ci artistic". Nu mai reiau argumentele folosite în comentariul la **Arca lui Noe**, unde comparam cele două puncte de vedere. Voi spune atît : clasificarea lui Radu G. Țeposu pune accentul pe **histoire**, în vreme ce la N. Manolescu interesul se deplasează pe **récit**. Faptul în sine nu e hotărîtor, decît în măsura în care determină calea de acces la opera literară, precum și menținerea analizei critice în planul diegezei ori al povestirii. Sub acest raport, **Viața și opiniile personajelor** nu are coerența din **Arca lui Noe**, unde observația comportamentului naratorial conducea la stabilirea unei tipologii operatorii. Nu numai atît : în generalizările finale, N. Manolescu izbutise (un tur de forță !) să lege studiul retoric de evoluția romanului și de cercetarea psiho-socială. Ipoteza lui Radu G. Țeposu m-a sedus prin cîmpul mai larg pe care îl deschide speculației. Nu știu, însă, dacă triada lui nu ar fi fost mai eficientă în studiul epocilor, mentalităților, în ultimă instanță al „viziunilor auctoriale". Izgonit din ficțiune, Autorul se întoarce pe ușa din dos, atot-stăpînitor (demiurg, în copilăria romanului, un demon, la vîrsta matură). Romancierul nu a încetat, în nici o ipostază, să-și revendice dreptul de Creator : cu atît mai mult în romanul **corintic** (romanul transcendenței goale), unde nu mai creează „la concurență" cu starea civilă, cu psiho-analiza, cu natura umană și cu societatea, ci în independență de ele, artistic.

Metoda lui Radu G. Țeposu duce, în mod nefericit, la alegerea acelorași eșantioane de roman **(Ciocoii vechi și noi, Mara, Tănase Scatiu, Ion, Craii de Curtea Veche, Ultima noapte de dragoste...**, din Sadoveanu — **Creanga de aur !, Adela**, ș.a.m.d. pînă în zilele noastre), omițîndu-se, de neînțeles, căci sînt semnificative pentru ilustrarea premisei, **Concert din muzică de Bach**, romanele lui Anton Holban. Retorica (Istoria) lui pare copleșită de modelul care i-a stat în față și față de care se scrie în replică. Dar tocmai de aceea își contine, fără să-l numească, modelul, îl contestă (iată : un alt scenariu paideic !), afirmîndu-i autoritatea. Iată de ce socotesc această carte o „Despărțire de Manolescu" — numai pe jumătate realizată, căci noua autoritate nu o acoperă decît pe jumătate pe cea a „părintelui spiritual". Eroarea e strategică. Lecturile critice, în sine, afirmă un cititor original și profund, un analist și-un diagnostician redutabil. Radu G. Țeposu citește cu istoria romanului în mînă: fiecare carte e situată precis pe harta romanului european, filiațiile sînt determinate cu simțul măsurii (poate cu prea multă exactitate, irosindu-se șansa metaforei critice). Demonstrația premiselor retorice îl constrînge pe tînărul critic la manipulare de texte (cazul lui Blecher), mult mai convingător analizat în spiritul tematismului, pe parcurs — tras înspre teză, în finalul eseului.

Viața și opiniile personajelor conține două cărți în una singură : o retorică a personajului, convingătoare în eseul final, **Emanciparea personajului**, difuză, dacă nu inoportună în comentariile de texte ; și-o carte de eseuri asupra romanului, originală, densă, mai ales în lecturile din prozatori contemporani (G. Bălăiță — comentariul la **Ucenicul neascultător** e cel mai exact din cîte s-au scris — relevant pentru raportul formă-idee, N. Breban, Șt. Bănulescu). E un debut demn de toată atenția, remarcabil, deopotrivă, prin realismul criticii și utopismul fanteziei.

Val CONDURACHE

George Bălăiță, Nopțile unui provincial, Ed. Iunimea, 1983.

Radu G. Țeposu, Viața și opiniile personajelor, Ed. **Cartea românească**, 1983.

Vasile Popovici	Ioan Holban	George Bălăiță	Radu G. Țeposu
Marin Preda — timpul dialogului	*Ion Creangă — spațiul memoriei*	*Nopțile unui provincial*	*Viața și opiniile personajelor*
Cartea românească	Junimea	Junimea	Cartea românească

cronica literară

critica profesională

Să tot fie vreo șaizeci de ani de cînd Albert Thibaudet subscria o idee devenită curentă în critica artiștilor, anume că e în obiceiul criticii profesionale de a fi cu o generație în urma creației, viețuind într-o continuă stare de luptă cu ceea ce e într-adevăr nou în literatură. Și amintea de Sainte-Beuve și de sublimele-i cecități, demne de un părinte al disciplinei, al cărui exemplu l-au urmat cam toți fiii săi spirituali. Ar fi însă nedrept să trecem sub tăcere eforturile de sincronizare ale criticii, de pe urma cărora decalajul pare să se fi diminuat simțitor, ultima jumătate de secol înregistrînd trecerea actualității imediate în arenda criticii profesionale. Lovinescu e, la noi, primul care s-a străduit să privească schimbătoarea realitate cu ochi de istoric, depășindu-și, numai el a știut cu ce preț, limitele receptivității proprii. Că n-a mers pînă la a îmbrățișa experiențele extremiste din poezie, e sigur. Mai important e totuși că nu le-a respins fără discuție, înțelegerea lor valorînd în acest caz mai mult decît solidarizarea. Călinescu, e drept, le-a tratat drept elucubrații, semn că gustul personal era prea tiranic spre a îngădui eventuale concesii. Dar Călinescu n-are optică de istoric, el vede literatura în simultaneitate, nu în devenire, de unde putința judecărilor absolute. „Istoria" lui e un ospăț la care a poftit toți scriitorii, dezbrăcați de contingențe. Ca să regăsim firul criticii echilibrate și cu simț istoric, capabilă să tolereze și ceea ce nu o satisface, năzuind a instaura o ordine în haosul fierbinte al momentului, trebuie să ne adresăm lui Pompiliu Constantinescu și lui Vladimir Streinu, îndeobște considerați ostili inovațiilor literare. Revăzînd studiile și articolele acestora, am constatat că ostilitatea în cauză e doar aparentă, nu gustul întîrziat împiedicîndu-i să le prețuiască, ci altceva, anume banalizarea insurgenței. Cînd scrie, în 1936, despre *Drumețul incendiar* de Gellu Naum, Streinu, departe de a fi scandalizat, atrage atenția că asemenea excentricități nu mai uimesc pe nimeni. Iar patru ani mai tîrziu, cînd recenzează *Vasco da Gama* de același și *Munții noaptea neliniștea* de Sașa Pană, nu ezită să le socotească „teribil de anacronice". Avangardismul poetic s-a „clasicizat" repede, oricum mai repede decît au sperat promotorii săi, și recunoașterea fenomenului trădează la Streinu o perspectivă de istoric. Inutil să insist, invocînd și alte pilde din care se poate trage încheierea că atitudinea rezervată nu presupune neapărat o întîrziere a gustului critic. Uneori, acceptarea necondiționată ascunde mai degrabă un gust vechi decît o fericită sincronizare. Am amintit toate acestea și pentru că m-au intrigat repetatele în ultimul timp ieșiri ale unor tineri scriitori împotriva „conservatorismului" criticii. Însă nimeni (nici măcar criticii înșiși) nu se mai poate prevala de afirmația lui Thibaudet. Critica profesională nu e în avangarda literaturii, și asta spre binele literaturii, nici în ariergarda ei, ci exact acolo unde îi e locul. Seria de *Scriitori români de azi*, datorată lui Eugen Simion, îmi oferă un copios argument al receptivității criticii profesionale și al posibilităților ei de a încorpora prezentul în istorie.

Spirit metodic, înclinat spre ordine și cu incontestabile aptitudini de analist, neimplicat, pe cît e omenește posibil, în disputele momentane, nici devotat fanatic vreunei metode, verificîndu-și uneltele în studii cu subiecte dintre cele mai variate, Eugen Simion avea toate datele necesare unei asemenea întreprinderi. Îi lipsea, pînă acum un deceniu, un singur lucru, e drept că indispensabil, fraza limpede și elegantă, expresivă prin însăși simplitatea ei, formularea rapidă și exactă. Redactarea jurnalului parizian pare să fi avut în cariera criticului un rol decisiv, el conținînd tiparul stilului său de maturitate. Vocea lui Eugen Simion s-a așezat, e calmă, înțelegătoare, ușor amuzată, de instanță postumă. Dacă nu abundă în formulări strălucitoare, paginile sînt, în schimb, cumpănite, juste și, deci, eficiente. Voit detașată, degajînd o seninătate rece, critica lui Eugen Simion are pulsul neoscilant și cînd se ocupă de mari valori și cînd consemnează glorii de o clipă. Acestei egalități de umoare, pe care în sinea mea o pizmuiesc și pe care unii au interpretat-o ca neparticipare, lăsînd să se înțeleagă că interesul criticului pentru literatură ar fi eminanente intelectual, lipsindu-i acel simț (al cîtelea ?) ce vibrează dinaintea frumosului, îi datorează Eugen Simion neglijabilul procent al erorilor de diagnostic. Este criticul care a greșit cel mai puțin, receptivitatea sa fiind dintre cele mai întinse din critica noastră de azi. Nu e capabil nici de flagrante injustiții, nici de nemăsurate entuziasme. Judecățile cele mai favorabile conțin o rezervă de principiu, ce tempereazā și relativizează. Chiar iubirile așa-zicînd declarate se exprimă cu precauție. Superlativele sînt, la el, rare ca florile de colț și ori de cîte ori îi scapă vreunul se grăbește să nuanțeze. „Discursul îndrăgostit" e reticent, iar execuția — temperată. Dacă nu e peste măsură de darnic, nu suferă nici de avariție. Cumpăna balanței stă în echilibru indiferent ce se află pe talere. Cine are trebuință de un ghid pe întortocheatele cărări ale literaturii contemporane poate apela cu încredere la competentele servicii ale criticului, din ale cărui volume se desprinde o imagine ponderată, în care luminile și umbrele se îmbină armonios. Însușire cu atît mai vrednică de laudă cu cît sînt unanim recunoscute dificultățile celui ce se încumetă a-și judeca fără prejudecăți contemporanii. Edmond Jaloux se amuza să citeze cazul lui Webster, care, cu trei ani înainte de moartea lui Shakespeare, era convins că principalii autori ai momentului erau, în ordine, Chapman, traducătorul lui Homer, Ben Jonson, Beaumont, Fletcher, iar la urmă — „pentru fericita lor fecunditate" — Dekker, Shakespeare și Heywood. Păstrînd proporțiile, cu Eugen Simion asemenea nostime surprize sînt de neînchipuit. Chiar și în epoca elisabetană, scara lui de valori ar fi fost cu siguranță mai elastică, dacă nu dintr-o mai fină intuiție, măcar din prudență.

În postfața celui de al treilea tom al *Scriitorilor români de azi*, criticul rezumă, de fapt, calitățile indispensabile încorporării actualității în istorie : răbdare, atenție încordată, calm, lectură înceată, care să treacă de aparențe, judecată cumpănită și neinfluențabilă. Fără să-i pronunțe numele, prudența e subînțeleasă și omniprezentă. Grație ei, înaintarea e lentă, din aproape în aproape, cîntărind cu grijă căile ce se deschid în față, pipăind împrejurimile spre a preîntîmpina eventualele capcane. Ca un general ce-și ocrotește trupele, Eugen Simion preferă să încheie marșul cu un ceas mai tîrziu decît să fie surprins nepregătit. Ceea ce lămurește pînă la un punct înfățișarea studiilor, uriașe descrieri de opere, într-o ordine care este a cronologiei, cu semnalarea nuanțată a izbînzilor și scăderilor. Majoritatea analizelor sînt exhaustive, sprijinindu-se pe întreaga bibliografie. Minuțios, criticul notează cea mai palidă modificare de registru, fișează toate amănuntele. Bineînțeles că portretul sintetic ar fi mai expresiv, dar și simplificator. Or, teama de simplificare e, la Eugen Simion, neadormită și ei se cade a-i mulțumi pentru faptul că descrierile sale sînt cele mai fidele din cîte avem la îndemînă. Cititor serios și devotat, autorul *Scriitorilor români de azi* acceptă cu orgoliu să cedeze operei fotoliul de orchestră. Însă acest program de maximă fidelitate are consecințe contradictorii. Voința cuprinderii imparțiale și integrale nu se împacă deloc cu fatala parțialitate a interpretărilor. Studiile suferă din această pricină de inegalitate și oarecum de risipire, paginile consacrate detectării și detalierii „figurilor" spiritului creator (rotundul la Leonid Dimov, străveziul, purpura, turnul gotic — la Baconsky, pasărea tăiată la Ileana Mălăncioiu etc., etc.), în care direcție contribuția lui Eugen Simion e decisivă, coexistînd cu altele, dacă nu neinteresante, în orice caz orientate în sensuri complet diferite. Este riscul oricărei tentative de scrutare a literaturii cu nepărtinire de istoric, a cărei originalitate contează mai puțin la nivelul fragmentelor și mai mult la acela al întregului. Introducerea unui sens în haosul faptelor atîrnă mai greu decît originala pătrundere a fiecăruia în parte. Continua schimbare a unghiului de vedere, alternarea imparțialității cu parțialitatea, a perspectivei istorice și a celei critice strică armonia ansamblului. Avînd de ales între „mortificarea" subiectivității și afișarea ei, între a spune totul și a spune numai lucruri noi, criticul aleargă indecis de la o extremă la cealaltă, de unde variabila altitudine a analizelor.

Năzuința exhaustivității merge la Eugen Simion mînă în mînă cu aceea a înțelegerii. El caută pretutindeni, pînă și în scrierile cele mai extravagante, un sens, dovadă că încrederea sa în puterile inteligenței e nemărginită. „Caut totuși un sens în această curgere de cuvinte" — scrie în legătură cu poezia lui Gellu Naum. La Florența Albu remarcă un „lirism discret, serios, nu o dată grav și semnificativ", la Virgil Mazilescu descoperă poeme „simple, inteligibile", însă și altele mai enigmatice, convenind că talentul autorului se dezvăluie în „această provocare a enigmaticului, printr-o excesivă concentrare a poemului și o strategică suspendare a comunicării". Un înțeles caută Eugen Simion și în teatrul lui Mazilu și în poezia lui Mircea Dinescu. Critica sa este o bine pregătită vînătoare a sensului ascuns, iar *Scriitori români de azi* — jurnalul detaliat al acestei prelungite expediții cinegetice. În ultimă instanță, Eugen Simion aparține stirpei criticilor raționaliști, bogat reprezentată în cultura noastră, cu precizarea numaidecît necesară că a găsit resurse pentru a-și pune de acord rigorile și instrumentele cu sensibilitatea artistică a modernității, ajungînd astfel să ilustreze limita de sus a comprehensiunii în critica profesională românească. Am spus a comprehensiunii, nu a partizanatului, care e orb și intolerant. Dincolo însă de această atitudine intelectuală, ce este o formă de autodepășire și din care ar fi de învățat cîte ceva, distingem chipul „de taină" al criticului, oglindit în apele cîtorva f aze parcă scăpate de sub control. Să fie oare, întîmplătoare calificarea drept „excesivă" a concentrării poemelor lui Mazilescu ? Și tot întîmplare să fie împrejurarea că din întreaga operă a lui Virgil Teodorescu el crede mai împlinite poeziile ce respiră o „dulce clasicitate" ? Întîmplare să fie dacă admiră la Cezar Baltag rigoarea, ce „se manifestă tot mai rar în poezia de azi", ori dacă subliniază la Daniel Turcea „respectul legii simetriei" ? O lectură concentrată asupra unor asemenea indicii ar fi, cred, dintre cele mai profitabile, complicînd profilul acestui critic important, ce a dobîndit, prin sacrificiu de sine, o invidiabilă receptivitate.

Cum nu mi-a fost în intenție rezumarea părerilor criticului, am ocolit citatele, deși în destule rînduri eram gata să cedez tentației. Am evitat, din același motiv, a semnala și inerentele dezacorduri într-o privință ori alta, pe care parcurgerea *Scriitorilor români de azi* mi le-a trezit. Am socotit însă că spiritul în care poartă Eugen Simion discuția merită mai multă atenție decît amănuntele. Și, totuși, n-aș vrea să închei fără a transcrie măcar un scurt pasaj, portretul lui N. Steinhardt, în linia mai vechilor portrete din volumul al doilea și, bineînțeles, a admirabilului jurnal parizian. Cînd se liberează de servituțile analizei, bizuindu-se doar pe simțul său de observație, cînd contemplă pur și simplu obiectul, fraza lui Eugen Simion prinde culoare și se încarcă de sugestii : „Pe moralistul acesta cu fața uscată de sfînt bizantin și barba rebelă de rabin din nordul Moldovei îl zăresc uneori pe stradă : singur, puțin adus de spate, mereu zorit, preocupat mereu de ceva ce scapă înțelegerii mele. L-ai crede coborît dintr-o gravură veche, aceea, de exemplu, ce înfățișează un exeget de texte sacre strecurîndu-se pe lîngă zidurile cetății, într-un ev mediu mistic".

Al. DOBRESCU

Eugen Simion : Scriitori români de azi, III, Editura Cartea Românească, 1984.

doi poeți

Nici neglijat de critică, nici intrat prea mult în grațiile ei, Ion Cocora aparține acelei categorii de poeți care trasează o linie mediană în peisajul liricii zilelor noastre. Acești autori, care nu sînt lipsiți de reale calități, nu și-au cîștigat încă un rol de prim plan în trecerile în revistă asupra literaturii de azi. Ei nu constituie exemple nici pentru minime, nici pentru maxime, dar creația lor spune multe despre nivelul actualității noastre poetice. *Plante de dincolo*, ultima carte a lui Ion Cocora, este reprezentativă în acest sens și constituie, trebuie s-o spun de la început, una din reușitele sale. Găsim aici trăsături deja cunoscute ale scrisului său dar și un nivel superior de organizare, o mai bună cunoaștere a posibilităților și a limitelor. O disponibilitate certă pentru „descrierea lirică" („este de ajuns să ai puțină imaginație și harul descrierii" — spune undeva autorul), dar și pentru tot ce decurge în linia jocului din folosirea acesteia produce piese înscriindu-se între notația cvasi sentimentală („Nu mai ești copil / pe fragede coline / o verdeață răcoroasă / te bucură ca un somn după petrecere // ochii ridicați la steaua palidă / sînt ai unui om bătrîn // «eu voi muri la marginea mării și fără iluzii» // nu-ți mai amintești / într-adevăr dragul meu cavaler / dacă tu ai scris versul acesta // orgoliosul poet tînăr // demult și-a pus semnătura sub el") și poezia ludic-abstractă proprie avangardiștilor („Ierburi roșii pline de arome ce turmentează / cresc în paginile gramaticii / doctrinele muzelor sînt aici șapte burți / de cai pur sînge sau șapte măslini neguroși / naufragiați pe ceafa centaurului..."). E drept că autorul se mulțumește rareori cu tonul confesiunilor și nu scapă prilejul de a le asezona, din pudoare sau din credința că o astfel de poezie nu mai poate fi de actualitate, cu procedee tehnice în stare să discrediteze sentimentalul. De aici impresia că poetul nu descoperă enigme în ceea ce-l înconjoară, ci le inventează, aplicîndu-le apoi cotidianului („Fiul meu ține în mînă un ou / despre care își închipuie / că e capul lui Napoleon // dar eu mă întreb / cum să vă descriu viața mea / cum să vă ghicesc cuvîntul / nerostit printre atîtea petale / orbitoare de trandafiri..."). Căutarea surprizei capabile să răstoarne indiferența cititorului e o constantă, iar mijloacele puse în mișcare variate. Iată un poem în proză din care au fost eliminate semnele de punctuație și a fost așezat în pagină sub formă de versuri : „Piatra e liniștită acum inactivă Pe buze / poartă un zîmbet inventat O plăsmuire a / anilor fără cuvinte Lumina ei iartă dru- / murile în numele zăpezii Alină rana supra- / viețuitorului Piatra este străină de vani- / tatea fierului pe înaltele culmi ale focu- / lui..." *(Piatra iarna)*. Ion Cocora este un bun cunoscător al experiențelor poetice moderne și nu pierde de prea multe ori ocazia de a-și face vizibile cunoștințele. Spre deosebire însă de alți scriitori (mulți dintre ei foarte tineri) care găsesc în această supunere la diverse maniere mai puțin obișnuite mijlocul de a ascunde lipsa unei adevărate personalități poetice, la Ion Cocora este vorba de mijlocul de manifestare al unei instabilități funciare. O anume efervescență îl face pe autor să caute necontenit, să nu se fixeze niciodată într-o formulă pe care s-o epuizeze. Motiv pentru care nota sa fundamentală este dată de o lipsă de unitate, de o trecere de la poemul amplu, dezvoltat după legile retorice, la poezia scurtă, eliptică, în stare să sugereze prin spațiile dintre cuvinte mai mult decît prin elocința lor ; de la libertatea cu aspect suprarealist a asociațiilor, la simbolul construit cu grijă ; în fine, de la construcția unitară a unor cicluri *(Odă caligrafului sau ficțiunile artistului la maturitate* și *Poeme cu gura deschisă* sînt concepute ca texte coerente în care fragmentele sînt subordonate întregului) la compoziția eterogenă a celorlalte secțiuni. Propensiunea pentru artele poetice e și ea simptomatică și ea apare nu numai în textul omonim ci și în numeroase alte piese în care preocuparea pentru explicitarea unui crez estetic este evidentă *(Singur îți numești încărunțirea, Acelei științe a visului* etc.). Numeroasele referiri la autori contemporani (Petre Stoica, Bacovia, Eugen Jebeleanu, A. E. Baconsky, Geo Bogza, Romulus Guga, Daniel Turcea) sînt și ele nu numai un mod de a arăta afecțiunea autorului ci și atenția poetului la alte moduri lirice. Dacă ar fi să aleg din varietatea pe care Ion Cocora o propune cititorului *Plantelor de dincolo* m-aș opri la acele piese în care sentimentul grav rămîne intact dincolo de exuberanțele ludice („Ar fi trebuit să vă previn că noaptea va fi o groapă comună / ar fi trebuit să vă previn că se va muri la fel de ușor / ca și cum demarează un automobil din fața casei / ar fi trebuit să vă previn că autobiografia nu va fi o glumă / ar fi trebuit să vă previn că măștile vor fi mai inutile / chiar decît busolele din vîrfurile degetelor / asta cu prețul de a fi fost întîmpinat cu hohotele voastre de rîs // asta riscînd să mi se spună regele sau nebunul tîrgului / asta riscînd să mi se spună..." — *Către supraviețuitorii nopții Sfîntului Bartolomeu)*, texte în care poetul reușește să rămînă „complicele" „acelei științe a visului", păstrîndu-și întreagă capacitatea de a auzi „cum cresc unghiile pitecantropului / la capătul procesiunii" și trăind momentele „cînd poezia era însăși memoria mea / încăpățînată și rezistentă la cele trecătoare / precum carapacea broaștei țestoase".

Făcînd dovada capacităților sale de sinteză metaforică în fragmente din mai fiecare din textele acestui volum, amestecînd simularea unor trăiri („vă proclam ficțiunile care dau speranțe / în sufletul meu de clovn / epoca de aur a comediei poate să înceapă") cu trăirile autentice, virtuos al instrumentelor sale pînă la a cădea uneori în capcana propriei virtuozități, Ion Cocora refuză și cu această carte să se fixeze în limite stilistice care să-i aparțină întru totul lăsîndu-ne parcă să conchidem că unitatea poeziei sale nu poate fi decît această dispersare, acest du-te-vino între măștile pe care le încearcă pe rînd, cu o constantă abilitate.

Prezență discretă în toate aparițiile sale din presă, fie acestea versuri, fie prezentări ale cărților confraților, Emil Nicolae își precizează în *Studii, confesiuni, capricii* vocea poetică delicată, încorsetată în structuri formale autoimpuse — și asta într-un context în care asemenea trăsături par a nu mai fi la ordinea zilei. Poetul aparține primei perioade a revistei studențești „Alma Mater" și a rămas credincios formulei lirice cultivate încă de pe-atunci (un moment semnificativ în limpezirea acesteia l-a constituit primul său volum, *Rotirea unui fluture-n lumină*, apărut tot la Junimea, în 1979) imperturbabil în fața masivelor resuscitări din avangardismul interbelic aduse de „generația '80". Afinitățile sale merg către poeții „Echinoxului" din perioada colaborării sale la „Alma Mater" : Ion Mircea, Adrian Popescu. O puritate originară, tradusă într-un discurs liric de o superioară calofilie marchează poezia autorului nostru încă de la începuturile ei. Emil Nicolae nu descoperă în existențial drame, ci elementele constitutive ale unei poetici fragile, asemeni florilor de cristal care cresc din două săruri puse în același recipient, gata să se destrame în momentul în care condițiile de mediu n-ar mai fi prielnice : „În dimineața limpede / pregătită astfel îndelung / prin șlefuiri repetate / tristețea de pe chipu-i / spulberată fiind cum / în deșerturi nisipul / pe terasă deodată / am simțit vidrele reci / răscolindu-mi sîngele către / izvoare". *(Studiu/4)*. O sensibilitate impresionabilă înainte de toate la nuanțe, o privire obișnuită înainte de toate cu clar-obscurul și care deslușește cu predilecție gestul incipient, sentimentul pe cale de a se naște : „De ce să mai așez un idol / nevinovat în locul ei / din adorație-n trădare / se mai rostogolesc cercei / mai bine forma ideală / a trupului însingurat / să poarte aerul încins / de ochiul care-a căutat." *(Studiu/7)*. Tonul minor pare nu atît o limită cît o deliberată eliberare de tentațiile violenței, ale brutalității, într-un cuvînt o evadare din fața forțelor capabile să tulbure echilibrul, să distrugă caligrafia pură a desenului. Între poet și lume există o surdină, un strat izolator care nu lasă să străbată sunetele prea stridente. Emil Nicolae este adeptul unei poetici aflată la antipodul „frumuseții convulsive" a unei mari părți a poeziei moderne. Proporțiile clasice domină și se păstrează linearitatea „lucrurilor mișcate pe firul gîndului", netulburată vreo clipă de izbucniri intempestive. Evenimentului i se „spațiază" etapele, parcă pe o scară gradată, pînă la uniformizarea compactă a tensiunilor. „Despre cum se moare dedesubt / despre cum deasupra se visează / lumea uită-n partea ei de somn / dar își amintește-n partea trează / vremea trece — vuiet prin fereastră / răvășind a literelor soartă / întîmplări există doar în gîndul / celui izgonit din carnea moartă". *(Confesiune/11)*. Aparentele „îndrăzneli" formale nu surprind. Ele doar reliefează, pun ici și colo o pată de culoare — nu au însă nimic în comun cu dizlocările mai tinerilor săi contemporani. Sonoritățile cu surdină îi sînt de-ajuns autorului, iar textele pe două coloane nu sînt altceva decît configurații grafice mai puțin obișnuite pentru discursuri perfect coerente : „Respir aerul / nopții / de / la / fereastră / adînc / respir / și / mi / se pare / că / un / milion / de / molecule / negre / îmi / inundă / plămînul / și / continui / să respir / să repet / deci / o / etapă / din / această / experiență / la / sfîrșitul / cărcia / noaptea / va trebui / să dispară / în / plămînul / meu". *(Capriciu/7)*. Modern e Emil Nicolae în „decupajul" esențelor, în găsirea elementelor poetice, mai întotdeauna bine alese. Sugestia e nota dominantă a poeziei sale și deliberata cantonare în limitele acesteia, spaima evidentă în fața stridențelor, estomparea cultivată cu grijă fac din ea o adevărată lege căreia autorul i se supune. Grija unității de ton determină simplificări, nu întotdeauna favorabile pentru că pun în pagină naivități de genul „Sufletul se compune / din cîteva / piese / esențiale / îmbinate / cu / grijă / și / fără / adaosuri / inutile / o / morișcă / simplă / dar / perfectă / pe / care / oricine / o / poate / învîrti / deasupra..." *(Capriciu/8)*, iar alteori duce la prozaisme din care este excomunicat fiorul poetic („La capătul străzii apare / ca o iluzie gravă / tancul din cristal / mare / cît o epavă / ... — *Studiu/8*). De cele mai multe ori însă efectul liric al „înfiorării lucrurilor" e transmis integral cititorului : „De cîte ori am încercat să surprind / înfiorarea lucrurilor la trecerea ei / tremurul suprafețelor întotdeauna / prea calme / cu grijă țineam palma deschisă / (teama că se va stinge astrul abia pîlpîind) / în urma ei lucrurile umpleau / forma eliberată a îmbrățișării." *(Confesiune/24)*. Iar sensul dominant al crezului poetic al autorului se desprinde cu claritate, așa cum poate fi el citit în ultima piesă a volumului : „vei înțelege / că frumusețea sufletului rezultă din / potrivita îmbinare a părților sale". *(Confesiune/26)*. Emil Nicolae este un poet cu o voce a sa și asta e, cred, important într-un moment în care există promoții al căror principiu pare a fi uniformizarea.

Constantin PRICOP

Ion Cocora : Plante de dincolo, *Ed. Dacia, 1983*

Emil Nicolae : Studii, confesiuni, capricii, *Ed. Junimea, 1983*

Eugen Simion	Ion Cocora	Emil Nicolae
Scriitori români de azi III	*Plante de dincolo*	*Studii, confesiuni, capricii*
Cartea românească	Dacia	Junimea

femeia în mov

Păreau doi vagabonzi care bat străzile, dar erau în fond niște tipi cît se poate de sobri. Unul purta barbă brună tunsă scurt și părul cîrlionțat, celălalt, ceva mai tînăr, era blond și abia îi înfloreau tuleiele. Într-adevăr, obișnuiau să bată străzile. Puteau fi văzuți la ora 9 pe Lăpușneanu, pe la 9 și un sfert în Copou, pe la 10 în Podu Roș etc. Mai mult nu vorbeau decît vorbeau între ei : fiecare mergea concentrat în sine, cu o oarecare ciudă pe celălalt. Aveau în fiecare clipă să-și reproșeze ceva unul altuia. Manifestările lor de reproș sau de mînie se rezumau cam la astea : niște izbucniri scurte de orgoliu, apoi tăceri ostile, prelungite pînă la penibil Cîteodată, scrîșnete și mîrîituri.

Ajungînd în fața unei femei tinere, cu un aer primăvăratic, se dispuseră pe loc. Trecură unul de o parte, celălalt de cealaltă parte a ei și o însoțiră așa fără să scoată un cuvînt. În cele din urmă, cel ce părea ceva mai matur, adică cel cu barba brună, îndrăzni pe un ton ușor doct: „Aveți un aer cumva primăvăratic", îi spuse. Iar celălalt imediat îi preluă tonul : „Da, într-adevăr, aveți cumva un aer primăvăratic". Și cel cu barba brun-roșcată : „Asta ne face să fim aproape veseli". „Strada aceasta am visat-o", mai spuse cel ce părea de 27 de ani și care, de fapt, era mai în vîrstă. Și cel ceva mai tînăr : „În vis, strada aceasta avea culoarea mov". „O, dar n-am observat că părul dumneavoastră e mov", spuse cel brun. „Dar părul dumneavoastră e chiar mov, preluă iar cel tînăr. Și rochia dumneavoastră e mov. Și ochii, o, ochii dumneavoastră sînt mov". Și fără a-l mai lăsa pe celălalt, își continuă pe un ton ascuțit perorația : „Am să mă îndrăgostesc de părul dumneavoastră mov. Sînt îndrăgostit de părul dumneavoastră mov. Sînt înnebunit de părul dumneavoastră mov. Îmi plac la nebunie ochii dumneavoastră mov. Rochia dumneavoastră mov mă înnebunește. Aveți un aer cumva primăvăratic, domnișoară".

Atunci celălalt, cel cu barbă brun-roșcată, se întristă puțin, și asta fiindcă simțea că prietenul lui e mai tînăr și mai frumos decît el. Urmau din partea lui o tăcere lungă sau niște fraze prin care, de obicei, își arăta sau căuta să-și arate superioritatea spirituală. Întreba, de pildă : „Cum se numește pasărea aceasta care este copac ?" și arăta copacul. Atunci ceilalți doi, tînăra femeie și tînărul său amic, ce păreau că se simt bine unul cu altul, se întorceau să privească în direcția indicată de degetul lui. Ca să-i deruteze și mai mult, adăuga trist : „Ce înseamnă cînd visezi niște păsări albe deasupra unui puț roșu ?" Și tot el : „Azi am visat o piatră crăpată lîngă un puț roșu, din interiorul căreia se prelingea un lichid verzui. Cînd m-am apropiat mai bine de puț, am constatat că erau, de fapt, o groază de găini roșii ce scormoneau în praf. Găini roșii și foarte mici, cam de mărimea unui pumn de copil. Luînd una în mînă, am văzut că este neobișnuit de grea. Cîntărind-o imediat pe o balanță ce se afla prin apropiere, am văzut că are 10 kg și 150 de grame. Oare ce-nseamnă cînd visezi găini roșii ?" Fără a mai aștepta răspunsul celorlalți doi, continuă : „De la o vreme visez numai umbre. Numai umbrele obiectelor ce-mi apar în vis. Aceste umbre îmi apar în vis foarte clar, mai ales spre dimineață. Au o linie cît se poate de precisă, nu le poți deosebi de un lucru adevărat". „Nu poți să visezi umbre", spuse cel tînăr și asta ca să abată atenția doamnei sau domnișoarei, ai cărei ochi erau ațintiți acum spre cel brun. „Eu visez numai umbre, spuse parcă fără să-l audă cel matur. De la un timp, într-adevăr, visez numai umbre, umbrele obiectelor ce-mi apar în vis. Ceea ce mă cam pune pe gînduri...".

Ajunseră acum într-un cartier mărginaș și doamna sau poate că domnișoara, ei nu-și putură da prea bine seama ce anume este, fapt care-i făcu să se contrazică ceva mai tîrziu mult timp pentru asta, deci, doamna sau domnișoara care pînă atunci nu le adresase nici un cuvînt, ci doar cîte o privire, cînd de reproș, cînd de mînie, întinse acum o mînă în mănușă mov spre cel cu fața socratică, adică spre cel brun, în timp ce totuși zîmbetul și ochii îi erau pentru cel tînăr și le spuse : „Domnilor, mi-a făcut, ca să spun așa, plăcere compania voastră, dar casa mea e la cîțiva pași de aici și, cum să vă spun, am vecini cît se poate de curioși și părinți și mai curioși, de asemeni, s-ar putea să mai am pe cineva și mai curios, așa că v-aș ruga să mă însoțiți doar pînă aici. Mi-a părut foarte bine. Sînteți niște domni cît se poate de spirituali, mi-am putut ușor da seama, deși nu ați vrut nici pe departe să-mi demonstrați asta, deci vă rog să mă lăsați aici..." Și în timp ce ei îi sărutau pe rînd mîna, mai spuse : „La revedere, domnilor, și... și pe curînd". „Pe curînd, pe curînd", se grăbi cel tînăr. „Să mergem, spuse cel brun. Ziua noastră de astăzi s-a terminat". „Să mai stăm, să mai stăm puțin", răspunse cel blond. Și stătu așa pierdut pînă doamna sau domnișoara dispăru după o portiță mov, apoi își răsuci călcîiele și porni cu capul în piept în urma celui brun, al cărui cap se lăsa acum după dîmb.

cerul de jos și cerul de sus

Cerul de dedesubt se afla la cinci centimetri în pămînt, iar cel de deasupra se boltea la o înălțime de cel mult doi metri, astfel că un om ce trecea de această statură sau un animal cu gîtul ceva mai lung precum girafa sau calul de călărie trebuiau să umble cu capul plecat sau cu genunchii puțin îndoiți, ca și cum s-ar fi aflat într-o locuință scundă, cum se mai poate întîlni și astăzi la țară, sau într-un grajd ceva mai mizer, și nicidecum sub cupola unui cer liber ce trebuia să le fie mult deasupra.

Înălțîndu-te pe vîrfuri sau suindu-te pe un scăunel să înșurubezi un bec sau să bați un cui în perete, exista apoi pericolul de-a te asfixia, tocmai din pricina vidului care după cum prea bine se știe mărginește atmosfera. Tot din acest motiv, călăreții din ținut sînt nevoiți să călărească mai mult sub burta calului, prinzîndu-și într-un mod ingenios șeaua, decît pe crupa lui, iar întrecerile de pe hipodrom și turnirurile — tot din aceeași pricină — sînt mult deosebite de cele de la noi.

Există și multe ciudățenii privind cerul de jos. Astfel, la o săpătură de hîrleț în pămînt dai direct de nori, iar în locurile proaspăt arate sau în preajma gurilor de canal de pe străzi, odată cu brazda sau cu rîmele, odată cu melcii sau odată cu șobolanii ies la suprafață și norii, și odată cu ei vestigiile primului război mondial. De asemeni, din gropile făcute în pămînt se arată deseori pești cu copite de cal și aripi de pasăre și chiar făpturi ce aduc mult cu omul, doar că au mai mulți ochi și mai multe mîini.

Locuitorii de jos și cei de sus comunică între ei prin niște tuburi de metal, în care bat după cină cu linguri de lemn sau vîrîndu-și gura prin deschizătura acestor tuburi, behăie de mai multe ori, pînă se fac auziți. Vorbind două limbi total diferite, nu se pot înțelege decît în acest fel. Au în schimb o mare simpatie unii pentru alții și, deseori, pot fi văzuți umblînd sub pămînt împreună. Schimburile lor comerciale se mărginesc la cîteva produse : orz, miei, grîu, orez, miere, vin, struguri, piei de animale și, desigur, oglinzi. Cei de jos mai sînt interesați cîteodată de lemn, de fildeș, și aramă, din care execută diferite obiecte de uz casnic precum cuțite, linguri, furculițe, polonice, pocale, cazane sau strachini de tot felul, obiecte pe care, nu se știe din ce cauză, nu le vînd celor de sus, ci le țin acolo la ei, în pămînt.

La fiecare o sută de locuitori de jos este repartizat un locuitor de sus, care nu face altceva decît să cînte de dimineață pînă seară la trompetă. De asemeni, fiecare familie de sus ține într-o cutiuță de lemn frumos sculptată un locuitor de jos, căruia îi aduce zilnic jertfe. La apusul soarelui, acesta este scos din cutiuță și lăsat să se preumble prin cameră, iar la ora 11 noaptea vîrît înapoi, nu înainte însă de-a i se fi servit o cină frugală și a i se fi dat un pahar de vin îndoit cu apă. Înainte de-a fi închis iarăși în cutiuță, i se dă, de asemeni, voie să fumeze o țigară și să tragă cîteva înghițituri de cafea.

Dar despre obiceiurile și ciudățeniile acestor două lumi, mai pe larg altădată. Acum, nu știu de ce, mă simt foarte obosit și-apoi mă dor și tare dinții...

conul de umbră

Ei își făceau simțită prezența în umbră : în față nu i se arătaseră niciodată. Probabil că trebuiau să fie mulți, foarte mulți, căci vorba șoptită și rîsul abia stăpînit, după cum i se părea, veneau din mai multe guri, iar ochii care-l pîndeau de-acolo erau de ordinul sutelor, dacă nu chiar al miilor.

Conul de umbră unde se ascundeau ei se afla în partea de răsărit a camerei, sub un vechi crucifix de lemn pe care-l moștenise de la străbunii lui, luminat permanent de flacăra tăcută a unei candele masive de-argint. Răzbătea cîteodată de-acolo o larmă îngrozitoare. Părea că se bat sau se ceartă foarte tare. Alteori, se lăsa o liniște cumplită. Și-i era mai mult teamă de această liniște nefirească decît de acele rîsete, șușoteli, fluierături, țipete, căci liniștea aceasta avea în ea ceva bestial.

După cum i se părea, în colțul acela se oploșise o întreagă populație de suflete, cu cățel și purcel, și acolo își ducea veacul. După impresia lui, viețuiau acolo familii numeroase : bărbați și femei, copii mici și oameni foarte bătrîni, cărora noaptea le auzea horcăitul și tusea.

Exercitau diverse ocupații, de la fierar la frizer, de la actor la păstor și profesor de matematică. Deseori, noaptea sau la vremea serii, se auzeau lovituri de ciocan pe nicovală, apoi nechezat de cal și bătăi de picior potcovit în podea. Se auzeau apoi : țăcănitul unei mașini de cusut *Singer*, un acordeon și o muzicuță. Era cineva, probabil vreun fost ofițer, care cînta cîntece ostășești și marșuri de război, iar un altul executa, tot în acest timp, niște pași repezi de dans, bocănindu-și pe parchet tocurile înalte, în timp ce un altul cînta tărăgănat ceva fără cap și fără coadă. Urmau apoi zbieretele isterice ale profesorului de matematici care prepara tocmai un elev cam tare de cap, căci se auzeau la urmă zgomotul unor urechi răsucite și lovituri de nuia pe palmă. Se simțea miros de copită arsă amestecat cu cel de bucătărie. Cineva prăjea ceapă, iar un altul răgea *Rigoletto*.

Apoi brusc se lăsa liniște, ce dura cîteodată ore întregi, cîteodată chiar zile. Nu se auzea nici un sunet. Era o liniște atît de intensă, încît zbîrnîiau pereții și geamurile.

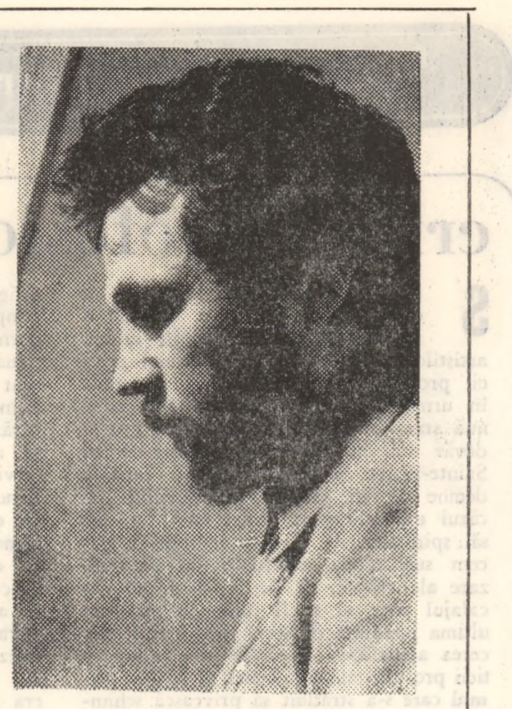
Cel ce locuia aici își vîra degetele în urechi și umbla cu pași neliniștiți prin cameră. Zbîrnîitul se amplifica însă și mai mult, din pricina acelui zgomot surd pe care-l percep urechile dacă le astupi cu ceva. În aceste momente, el nu-și găsea locul. Umbla cu mîinile la tîmple și, din cînd în cînd, cu multă precauție se apropia de acel colț. Acesta era umbrit permanent de un con de umbră, avînd la bază un cerc cu diametrul de 13,4 cm. și o înălțime de trei ori pe atîta. Era un con perfect, foarte bine rotunjit și parcă lustruit la exterior, în interiorul căruia, oricît de mult ți-ai fi adîncit ochii, nu puteai vedea nimic. Dacă-l luminai pe dinăuntru cu o lanternă, în afara unor minuscule firicele de praf nu puteai desluși nimic altceva. Bîjbîind chiar cu mîna prin acel spațiu, nu dădeai iarăși peste nimic. Avu totuși de cîteva ori impresia că pune mîna pe ceva umed și lipicios, care-i scăpa însă repede printre degete.

Apropiindu-se de acel colț, o teamă ciudată punea stăpînire pe simțurile lui și se retrăgea speriat, cu fiori reci și furnicături în tot corpul. Retrăgîndu-se, auzea în spatele său rîsete, și cotcodăceli. Dacă se oprea în loc, rîsetele și cotcodăcelile încetau, pînă-și relua iar plimbarea. Aruncînd o privire acolo sau întorcîndu-și brusc capul, se făcea din nou liniște. Nu făcea însă nici doi pași și auzea iarăși șușoteli, mici șuierături și aplauze, apoi, parcă, și un glas șoptit : „Nichita, Nichita !...".

Răsucindu-se din nou pe călcîie, șușotelile se stingeau, rîsul înceta și totul pierea în umbră, astfel că se îndoia totdeauna dacă auzise ceva aievea sau i se păruse doar.

„Nichita, Nichita", se auzi iarăși. „Vezi că-ți dă cafeaua-n foc !" Sau : „N-auzi că sună cineva la ușă ? Ce, ești surd !? De ce nu răspunzi ?" La început, toate acestea îl puseră pe gînduri. Acum însă nu-i mai păsa : după atîta timp de conviețuire sub aripa aceluiași acoperiș se obișnuise cu ei.

Nu-i mai păsa, într-adevăr, după atîta timp de conviețuire sub aripa aceluiași acoperiș se obișnuise cu ei. Dacă-l strigau : „Nichita, Nichita", le răspundea pe același ton, ca să-i strîmbe : „Nichita, Nichita !" sau scotea spre colț limba.

nichita danilov

●

proze

fragment dintr-o stellă votivă

[. . . . . . .] vom intra în e-sagila
templul imnic e-sagila ghid e corbul josef kafka
sceptic într-un batiscaf ca
melcul ludic nautilus tai prin sînge cu lentila

de scafandru în magie hieroglifa și simbolul
patruzeci de nopți striga-vom spre oglinzile convexe
cum un substantiv exprimă diferența dintre sexe :
zeu/dingir + ama/mamă = zeiță iar sobolul

arta de-a grava sigilii ne învață-n dezlegare
de-acel embrion de aur vestind nașteri viriginale
— tu : un semn lingvistic arca peste-a mării respirare
— eu : oracular limbajul obosit de rituale

vîsla velele și cîrma. forma ta nu e etherul ?
cine ține roza-ascunsă sub orgia de iluzii ?
lucrătorul în metale cu secretele transfuzii
va atinge treapta sfîntă ? poligon de trageri — cerul

își aprinde noi grafeme : nu se-aude în cetate
sunet de statui spălate pînă bronzul cîntă iară
coborîrea împărătesei ? dirijor e la fanfară
păsărilă-lăți-lungilă setea de divinitate

în dictee-automate strînge-n rînduri suflătorii
zeului măreț mărindu-i vocea rădăcina nimbul
să fim muți cît cere timpul
verbului fără sufixe ! nu mai sîntem în love story

post-pozițiune viața mi-a trecut de jumătate
steaua către judecată
viața acordînd cu moartea prin morminte divizate
pielea taurului tobă cine o va face-odată ?

sul de pergament ? nagaică ? surdomuții-n blasfemie
șchioapătă prin ablative cu gvadriga de salvare
o ! femeie zburătoare
amăgire cu multiple arme de melancolie

la sfîrșitul de mileniu ce buldozer limba calcă ?
ceara pînza și cartonul — masca umilinței mele
sibilantele rebele
tronul zeilor și-o arcă

învîrt aripile morții sale, fumul morții mă împinge
spre-un mormînt de gradul zero și-n memorie apare
secera scînteietoare
retezînd din ceruri spicul : apărarea ta de sînge

tînăr în bătrînu-mi sînge c-un stylet îmi fac incizii
cum cei vechi chemau cu sînge cerul focul să-l coboare
și pe table migratoare
moartea și-o scriau cu sînge. să fugim ! lăsînd acizii

peste-arama întreruptă de barbare intervale
literele primitive
plîng pe frescele votive
leagănul/etherna vale

subt copac ivind perechea (sîntem noi acele semne ?)
— o pereche el bărbatul : trup din lut / din piatră oase/
sînge din sudoarea mării / văz din stele / fumegoase
oscilări de nori în cuget ca ninsorile solemne
— ea femeia : răstignire galaxie și armură

tropi măsură și cezură
(pe cînd șarpele cu ură
ca alt scrib secundus scrie varianta mai obscură :
tema izgonirii noastre)

tu prin somn cu mîini livide
limba fiarei zmulgi și focul îl aprinzi între extaze
focul sacru cu 5 raze
pînă carnea verb se face verbul gura mea închide

niciodată să-ți blesteme mîna ce-a ucis odată
mîna ce-o cuprind c-o mînă
interpretă și bătrînă
cînd incert în geniul nopții yahweh semnele arată :

iod e schiptrul ha e cupa waf e spada ce desparte
sufletul de trup femeie ! vom ieși prin loka-dvara
poarta lumii din durere divizînd în morți povara
exercițiul castității. ce rămînem după moarte ?

textul și fidelitatea o ! femeie zburătoare
amăgire cu multiple arme de melancolie
corbul (josef k.) învie
forma arcei legendare navigînd pe moarta-mare

unde-un stîlp de-argint străluce verbul în amenințare
mîntuire și agapă —
să-i înconjurăm o față vom lovi cu vîsla-n apă
în o dublă despicare și-n a opta încordare

cea de-a opta față trecem : aura în laurire
și prin ea bătrînul craniu
ilumină cu uraniu
verbul stînd pe tron de aur orga mării să-l respire

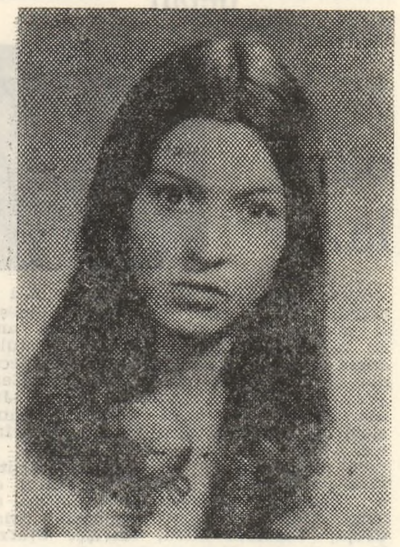
spumă sare pleavă spasme
atrăgînd sinucigașii depunîndu-i în tăcere
în baraje împotriva frigului din alte ere
cu povești sporind în basme

tot ce am jucat pe-o carte inocență și sfidare
transparență și candoare
gravitația ecoul bornele imaginare
sîngele golit de aramă faza de astralizare

numai umbra muritoare
crește peste e-sagila templul în cutremurare
cerului se dă și cerul în divina lui surpare
cu pămîntul alternează psalmul plîngere/cîntare.

Horia ZILIERU

■ DIN MANUSCRISUL «MOARTEA, VIAȚA ȘI SPAȚIUL DINTRE ELE»

mariana codruț

plimbare pe faleză

A trecut de la stînga la dreapta prin fața orizontului meu, cu lentoare exasperantă. Pe sub marginea pălăriei trase pe ochi, i-am văzut întîi picioarele pășind sacadat, cu pași foarte mici, rigizi, imitînd mișcarea celui care ar avea gleznele împiedicate într-un laț. Avea coapse înalte, albe-vineții, cu noduri și dungi mișcătoare sub epidermă, cu pungi alunecînd imprevizibil în jos. Genunchii osoși erau vîrful unui triunghi format din coapse, gambe și linia imaginară unindu-le în spate. Mi-am smucit pălăria spre ceafă și i-am privit figura. Nu se uita nici în stînga, spre mare, nici în dreapta, spre plajă, nici în cer, nici în pămînt. Părul alb, tuns scurt, încadra artificial un obraz alb și el, împietrit, și-am bănuit cu un fior înghețat, că în locul ochilor săi erau două goluri sau două globuri înmărmurite. Maxilarul inferior îi trepida cu gravitate, îi palpita în căderi parcă fără speranță de oprire, strunit brusc spre întîlnirea cu cel superior de vreo sfoară nevăzută. Și ! sutienul, albastru lucios, îi contura niște sîni agresivi, țepeni... Cu un pas în urmă, tovarășa ei de mauvais jours, la fel de bătrînă, îi tot spunea ceva, smucind dintr-un umăr să oprească o mare geantă de vinilin negru. Își ținea, cu o grație grotescă, rochia mult ridicată deasupra genunchilor, să nu i se ude. De sub rochie, aceleași coapse ca un teren îndelung măcinat de furtuni...

Probabil din neatenție, cele două femei bătrîne, doi elefanți inutili, au agățat în unghiile lor întărite de la picioare un colț al peisajului, dezlipindu-l, rulîndu-l după ele, în locul mării divine și-al văzduhului scînteietor lăsînd o schelărie întunecată, pustie, prin care vîntul, bătu cu disperare...

piersica de pe plajă

Văzduh strălucitor, proaspăt smuls din noapte. Din cînd în cînd, ca o stea vestitoare, un turboreactor escaladează orizontul, parcă doar pentru a uimi și înspăimînta cu fabuloasa lui coadă. Pe superficia mării, joc de cuțite de aur. Dinspre adîncuri, o boare cuprinde trupurile într-o mîngîiere nesfîrșit de pură, lăsîndu-le cu iluzia deșartă a desăvîrșirii alcătuirii lor. Închid ochii pentru a simți total perfecțiunea clipei...

O pală de vînt de aiurea — și dintre mirosurile cunoscute, de alge macerate în sare, soare și vînt, de scoici putrede, extrag unul atunci eliberat dintr-o formă, umed încă, roz-transparent, ba nu, verde bătînd spre galben decolorat de soare pînă la incandescență. Mă răsucesc și privesc în toate părțile. Ceva mai sus de mine, pe plaja înclinată, descopăr o piersică mare, mușcată, pusă pe-o hîrtie direct pe nisip. În miezul ei, sîngeră vișiniu sîmburele. Alături de piersică, o femeie tocmai îi sfarmă între măsele carnea parfumată, stînd aplecată deasupra unui lucru de mînă. De pe capul ei, un baticel galben, privește melancolic dincolo de toți, peste mare și mai departe. Fără voie, îi descopăr cu spaimă sînii imenși, turtiți de sutientul de plastic, și picioarele: scurte, groase, umflate, cu adînci defileuri de celulită, cu rîurile albastre ale varicelor, cu genunchii mari și cu tălpile — terminații prea bruște ale membrelor. Picioare de elefant bătrîn, poate ale elefantului răpus, întins pe pămînt, sfîșietor, văzut într-o revistă. Iar pîntecul, guvernat de o amuletă rotundă, precum pămîntul de lună, lasă prea puțin din coapse la vedere: mareea respirației îl avansează primejdios către genunchi. Așa așezată, pare un cartof bont.

Femeia a ridicat capul, și, înaintea privirii terne de după ochelarii din plastic, i-am văzut mustăcioara de adolescent, umezită de sucul fructului mușcat cu poftă.

Un vînt rece, probabil dinspre mare, mi-a înghețat șira spinării și a învelit în nisip miezul dezvelit, virginal, al piersicii.

pe terasă

Eram noi doi și ea. Noi doi — cu cei trei ani în care marea avea aproape aceeași culoare pentru amîndoi, soarele trecea întotdeauna de la est la vest aproximativ la fel pentru amîndoi, salcîmul din fața ferestrei arunca veșnic pentru amîndoi cîteva păstăi în cada de baie. Trei ani în care strigătul lui de ajutor ajungea cu precizie la mine iar disperarea mea îi întuneca fața...

Acum eram noi doi și ea. Celula transparentă în care eram închiși eu și el părea foarte vizibilă, dar femeia avea părul blond, lung și drept, brațe lungi și subțiri, buze senzuale și aer de înger izgonit pe terasa din fața mării. Înger izgonit. Melancolie deschisă, generos habitaclu... Mîinile mele zăceau în poală, iar părul și brațele și buzele și ochii femeii știau să privească în așa fel încît o spaimă subită a făcut fluxul secret care trecea de la mine la el și de la el spre mine să înghețe și să cadă în bucăți inerte pe ciment, sub soarele dezgustător. El se uita la mare amnezic și marea avea un corp fragil, buze senzuale și un milion de ochi ce știau să îl fixeze în așa fel încît el nu putea să-și ferească privirea. Părea și inutil... Umărul femeii se expunea fotogenic la soare de sub tricoul albastru tras înspre cot, iar în mica scobitură a claviculei o amuletă de aur știa să se uite în așa fel încît terasa dispărea într-un nor de ceață roșie, mîinile mele dispăreau într-un nor de ceață roșie, însuși capul meu dispărea într-o ceață roșie iar bărbatul devenea un ce oarecare privind hipnotizat marea a cărei amuletă de aur sclipea orbitor în scobiturile înduioșătoare ale claviculelor...

L-am strigat pe nume, strigătul i s-a încolăcit în jurul mîinii drepte, care zăcea pe masă, peste pachetul de țigări, degetele lui l-au respins leneșe, și strigătul s-a întors la mine, înfășurîndu-mi-se în jurul gîtului...

poeme de ioana crăciunescu

poveste înspăimîntătoare cu o rîndunică de mare

De o greutate nemaivăzută trăgeam !
(să fi fost foarte devreme și cu
foarte tînăr copil
cu puteri neîncepute).

Vroiam să o stăpînesc, să o înlănțui
să o smulg din adînc.

Și uite
ea singură urcă din apă, se suie,
sfarmă vîslele, se cațără pe mine,
se așează blînd.

Colți sfîșietori. Zeiță ! Ce ochi... ce privire...
prinsă pătimaș în harpon cu mine-n rostogolire.

Cum mușcă drăgăstoasă degetele mele ude,
mușchii, pieptul îl sfîrtecă, îl taie,
greoi de sînge în barca odaie.

Și mă privește dumnezeiește. Triumfătoare.

Mutilat de iubire.
Oh, Rîndunica mea rară de mare.

iubită model

Cu cîtă dragoste m-a cuprins
în brațe...

Transpiră odată cu mine
mă sufocă
e a mea
și nu mă părăsește.

Cerceii ei roșii îi găsesc
dimineața sfîșiind perna.

Iubită model
sare peste garduri cu sufletul meu
la gît. Imi întinde paloarea peste
fînul dospit.

Intre piele și mușchi deschide
sere. Prințesă a sîngelui
rîsul mi-l spintecă.

Mă scoate din minți.
În mijlocul unui cîmp de formol
mă trîntește în patul ei imaculat.

Nomazi în melancolie.

cimitir pe un deal

Sub crucile de cretă soldații cei tineri
îngropați cîte trei.

Fuga zornăitoare a cerșetoarelor vesele
cu pulpele arse de întîmplări.

Cucuruzul verde în vale, semințele grele
cu miez de ulei.

Căldură pîrjolind iarba talpa mea trecătoare
peste corpuri vibrînd cîte trei.

prima mărturisire

Cu bluza descheiată m-a zărit prin deschizătura ușii

transpirată
ajutam cireșii din mobilă să înflorească
cu bluza descheiată și fără pic de putere în glas.

nicolae prelipceanu

ochi albi

Iarăși prin fereastră norul fumuriu
în formă de rechin
îndreptat spre inima mea

eu adorm și o las să bată singură
sub privirile lacome ale norului
el mă lasă astfel să dorm

încercăm să ne ținem minte
unul pe altul cît mai mult timp
zile și nopți și amurguri de iarnă
precum cel de azi
cu o zi înainte de 15 decembrie marți

el dispare o vreme
dispar și eu o vreme în ceața trecutului meu

într-un viitor alburiu ca o pată pe ochi
vom apare și ne vom privi
fără să ne mai amintim unul de altul
cu ochii noștri albi
și-atît de asemănători
încît vom spune mai bine
că doar un singur ochi avem

norul fumuriu în formă de rechin
și eu

către mine

Nici bradul de dincolo nu e mai bun
sînt înconjurat numai de animale sălbatice
care stau nemișcate și nici nu se uită la mine
și nici nu mă bagă în seamă cred eu

dar în fiecare noapte el mai face un pas
ele se apropie de mine fără să ne dăm seama
nopțile însă devin tot mai rare
zilele tot mai lungi mi se pare

în ultima dimineață știu că voi încape
în ghiarele lor încă ascunse încă nevăzute
încă de aer
că nu voi mai avea aer pe unde să trec mai departe

și va fi o liniște în camera mea
pe hîrtiile mele va rămîne doar o ultimă picătură de sînge
uscată-uscat vechi din noaptea cînd animalele
au început să se miște cu ochii închiși către mine

scrisoare

Iar tu stai probabil și tremuri în frigul nopții
cu trupul tău alb neîmbrățișat astăzi de nimeni
teiul uscat de la fereastra bucătăriei
nu-l vezi

o să vină și miezul nopții spre treisprezece
te va găsi cu ochii deschiși ascultînd
aceleași sunete
iar zăpada afară va crește în tăcere

scrisoarea mea va trebui să-și taie drum
ca un spărgător de gheață (anatomic)
prin troienele albe ale unui trecut necunoscut
și nu sînt sigur că va reuși

pe malul negru

Nu mai e lacul de anul trecut
apa canalelor e înghețată
iar tu te porți pe deasupra valurilor
încercînd rezistența amintirilor mele

gheața crapă dar nu se lasă
eu te urmez cu pașii mei șovăielnici
de altădată
tu spui hai urmează-mă

și astfel înaintam pe o peliculă nesigură
poate subțire poate nu deasupra lumii
apa e o lume îmi spune memoria
ajungem iarăși pe malul negru și ud

postume

[tezaur viu...]

Tezaur viu, mi-i teamă cînd mergi să nu te spargi
Tu, demnă de muzee ori catedrale largi

Ascunsă de primejdii, de timp ferită bine
Spre-a bucura lumina că are ce umbri
La coborîrea nopții ori început de zi
În cerul lor făcîndu-i pe îngeri să suspine.

[adînc pe coarde luneci...]

Adînc pe coarde luneci durere.
În fiecare noapte-i înviere

Se-adună stol surîsurile-n somn
Și înfloresc în cîntecul-livadă
Umbrind cu raze și pămîntul gol
Și urma ta în visuri — de naiadă.

nucleu nestins

Un aur ce-n el arde, o, lent și nesupus
Fără să-și piardă focul, atent la radiații
Asemeni unui astru ce n-ar avea apus
Căruia doar cinstire și slavă caldă dați-i

Se-ascunde-n fiecare — corolă de Corint —
Elan nesubjugat în orele mature
Prea clar în sine însuși și tainică pădure
Ecou amplificat de-al lumii labirint.

chemare nordică

Păduri de brad, fiord virgin
La voi de-a pururea mă-nchin
Ozon de-oțel, cînd setea-mi stingi

Legende vechi tresar în mine
Pornesc pe mări viteji vikingi
Și barzi-eroi sfințesc destine.

Florin Mihai PETRESCU

limite

nu-mi pot lungi cămașa de lumină
peste calota nopților polare
nu-mi pot curba îndepărtata zare
peste-al viorii gît ca de flamingo

nu pot închide poarta lui april
peste mioapele căderi de astre —
și vin grăbite firele de iarbă
învesmîntînd ființa-mi în azur

*
* *

mai bate-mă cu bulgări de lumină
și strigă nopțile în gura mare
să ies cu întomnările din mine
bogate în tristețe și candoare
atunci voi ști că sînt un prunc de aur
pe care apele mereu se-amînă
și din străfunduri nevăzutul laur
va lumina a dragostei furtună...

Lucreția ANDRONIC

nicolae ariton

cosailă

Prrr, paac! Prrr, pac! Nu plouase demult, iar ultima oară plouase mai ales cu broaşte, cădeau din cer şi printr-o lipăitură deveneau pămîntene, aşa că apa nu pătrunsese pămîntul adînc. Prrr, paac! Prrr, pac! Din urma lui rămînea o dîră subţire de colb incolor. Fugea cu două scînduri în mînă. Lumea ieşise devreme la porţi şi la garduri. Prin dîra aceea de colb se zăreau copiii desculţi, mulţi dezbrăcaţi şi somnoroşi, fiecare purta cîte un lemn, ori cîte o bucată de tablă în mînă şi le loveau şi ei. Se buşeau din fugă lăsîndu-se în urmă unul pe altul, agăţîndu-se în acelaşi timp unul de altul, astfel că din toată această neverosimilă încîlcitură se înălţa un balaur de colb galben. El însă fugea înainte şi lovea cele două scînduri fără a mai privi în dreapta sau în stînga. Femeile îşi mai făceau cruce şi se întrebau ce va mai îmblînzi anul acesta Cosailă, ce-i va ieşi în cale, că el nu alege, iar şerpii cărora le împletise el două cununiţe roşii îi omorîseră oamenii că se lungiseră amîndoi în marginea drumului cu burţile la soare, numai capetele aşteptau la pîndă şi oamenii îi încercuiseră şi-au început să arunce cu bolovani pînă i-au stîrnit şi i-au făcut să se întoarcă în toată lucirea lor de spurcăciuni care au supt într-un an laptele unei capre, că el le dădea lapte la farfurie să crească şi i-au izbit, nu înainte, de a striga unul spre toţi oamenii de acolo să privească cele două cununiţe roşii şi apoi i-au ridicat pe nişte spini să putrezească, dar soarele i-a înfierbîntat şi cînd bătea vîntul se abătea spre sat un miros de hoit şi înjurau oamenii că nu mai putrezeau mortăciunile, pînă într-o zi cînd vîntul n-a mai adus miros de hoit şi s-a dus cineva să vadă dacă într-adevăr au scăpat şi pot să mai doarmă şi ei pe afară ori să simtă şi celălalt miros al lumii, şi întorcîndu-se în sat, acel cineva a început să strige că şerpii îs tot acolo, dar cununiţele le putreziseră, aşa că orice legătură dintre om şi şarpe fusese îngropată.

Prrr, paac! Prrr, paaaac! Fugea şi lovea de trei ori încet şi odată tare scoţînd din gură nişte pîrîituri de om nebun. Uneori se oprea şi deodată îl învăluia colbul, rămînînd ascuns cîteva clipe. Copiii se opreau şi îl înconjurau fără a-l vedea şi începeau să împungă cu palmele pînă cînd îl vedeau ţîşnind în toată măreţia lui de pasăre mergătoare, pentru că în fiecare an cînd părăsea satul se îmbrăca în alte haine. Prima oară purta un costum cu totul şi cu totul din piele de şarpe. Era colorat costumul şi afară ploua, venise ziua şi nu amînase plecarea, aşa că, îmbrăcat cum era, o pornise la fugă prin ploaie. Cele două scînduri aveau şi ele sculptate doi şerpi. Cum ploua, apa i se scurgea de pe tot trupul. Oamenii aruncaseră atunci cu pietre după el şi strigau să nu se mai întoarcă, nu-i asculta nimeni. Apoi au venit la rînd hainele din piele de capră, de porc şi alte costume... Cînd se întorcea, Cosailă lepăda hainele la marginea satului. Totdeauna ele erau lepădate în acelaşi loc, dînd în acest fel prilejul unor pînde îndelungi, căci mulţi rîvneau hainele acelea. Pîndeau oamenii zile şi nopţi întregi, fiindcă nimeni nu ştia data cînd el se va întoarce. Multe trupuri omeneşti rămîneau ţapene înainte de a atinge hainele. Şi aproape toate erau găsite în nemişcare cu un rînjet care sfida parcă şi moartea şi cu o mînă întinsă, gata să apuce hainele, în schimb ele strîngeau un pumn de ţărînă.

Prrr, paac! Prrr, paac! Acum purta un costum din pene de cucuvea. Era cînepiu şi nici nu se distingea bine din colb. Rîdea cîteodată copiilor forţîndu-i parcă să-l mai conducă pînă la ieşirea din sat. Nimeni n-a ştiut niciodată ce va prinde Cosailă să crească şi să îmblînzească, dar cu primii paşi intraţi înapoi în sat scotea vederii animalul prins şi lumea respira uşurată. Niciodată n-a ştiut lumea în ce costum va părăsi el satul. Odată doar a vrut cineva să intre peste el tocmai cînd şi-l lucra, acela se îmbătase şi alţii îl îndemnaseră să intre peste el să dea buzna, aşa, ca şi cum undeva ar arde ori vreo apă saltă lumea din încheieturi, deci şi pe el, şi ca o prevenire, iaca, am fost trimis, dar s-a trezit cu Cosailă la spate, l-a bătut uşor peste umăr şi pe loc s-a dezbătat şi a ieşit pe poartă fără să se întîmple nimic, de parcă nu fusese trimis să vadă dacă într-adevăr merită să-i aştepţi întoarcerea... Omul acela n-a ştiut să povestească niciodată ce se întîmplase acolo.

Prrr, paac! Prrr, paac! Cerul s-a înnorat şi vîntul izbea din toate părţile. Oricum, el nu se mai putea întoarce. Aceasta, nu pentru că avea o zi hotărîtă a plecării sale, ci fiindcă oamenii îi văzuseră hainele şi o dată ieşit cu ele în lume nu mai era drum înapoi. Ei nu l-ar mai fi urmărit cum aleargă de-a lungul satului şi măreţia lui n-ar mai fi costat nici doi bani, iar copiii n-ar mai fi plîns şi nu s-ar mai fi zbătut în braţele mamelor lor. Acum alerga Cosailă spre marginea satului şi se gîndea în acelaşi timp dacă oamenii îi vor intra iarăşi în casă şi-i vor cotrobăi ascunzişurile, doar-doar vor descoperi secretul puterii lui de a fascina, adeseori îl întrebau, ce putere zace în tine, Cosailă, de nu ţi-e frică de nimeni şi de nimic, mi-e frică de mine şi de răul zilei, noaptea mă apăr pentru că-i întuneric, dar ziua... Cînd a apărut el îmbrăcat în piele de şarpe, au căzut în genunchi babele. Fugea cu o coadă imensă după el. Moşnegii au ridicat doar beţele pentru a se apăra de ceea ce viaţa nu le dăduse încă să vadă. Ceilalţi oameni, după ce au aruncat cu bolovani şi l-au înjurat, s-au adunat la o răscruce sub imenşii salcîmi care se văitau parcă şi ei. Această uimitoare descoperire, că cineva este totuşi în stare să forţeze lucrurile pînă la limita imposibilului, chiar sub aspra supraveghere a lumii din jur, i-au făcut să recurgă la cîteva măsuri categorice. Unul din bărbaţi a propus ca tot ceea ce aparţine lui Cosailă să fie dărîmat şi dat foc. Mulţimea a mormăit. Era primul semn de nemulţumire. Să dărîmi şi să dai foc unei case, nu intra în viziunea lor. Şi s-a făcut linişte, apoi o linişte din aceea nesigură, în care din moment în moment putea cineva să-şi implînte cuţitul şi totul să se destrame. Aceasta a durat pînă cînd s-a auzit un strigăt ca un ecou al vremii: Cosailă nu se mai vede, şi o împreunare a respirărilor uşurate. Siguranţa mulţimii putea fi deplină. Capetele se roteau întrebătoare şi atunci s-a propus ca lumea să intre în casa lui Cosailă să vadă cu ochii ceea ce cu mintea nu putea să înţeleagă. Pentru a intra însă în ogradă şi în casă, trebuiau trecute cîteva stavile. Cosailă prevăzuse încrîncenarea mulţimii, puterea ei cînd este scoasă din matcă şi mai ales delirul cu care poate fi unsă cînd o mînă inexplicabila sete a curiozităţii, şi dorinţa de a merge pe aceeaşi şi aceeaşi cărare a vieţii. Atîrnase la poartă un imens lacăt, poate cel mai mare din cîte găsise în preumblările lui. Şi casa o zăvorîse cu un astfel de lacăt, obloanele ferestrelor aveau tot lacăte şi toate erau vopsite în roşu, un roşu sîngeriu, de departe aveai impresia că o inimă de bou a fost înjunghiată şi sîngele rămînînd să se scurgă acum în ţărînă. De aceea, ca să învingă toată forţa de apărare a lui Cosailă s-au delegat oameni să meargă în satele din jur să caute pe cel mai iscusit fierar. Întîi au întrebat de unul de care auziseră că are iarba fiarelor. Cineva a strigat că acela îi mort de o sută de ani şi nimeni în jur nu mai cunoaşte cum s-ar deschide un lacăt ori s-ar rupe gratiile unei ascunzători. După căutări asiduie au găsit în sfîrşit pe unul care pufăia în nişte foale sub un şopron afumat. Era înalt şi osos, cu un nas coroiat, privea cu ochii săi vicleni pe bărbaţii care-l înconjuraseră şi-i cereau să meargă cu ei, îi treabă de două ciocane, unul ici şi unul dincolo, date cu meşteşug şi n-au găsit pe altul mai bun, îl flatau şi fierarul rîdea cu gura lui strîmbă vorbindu-le rar şi-i întreba curios dacă între timp mai sînt noutăţi, că i se stricase de două zile aparatul, a chemat pe unul care a ridicat din umeri spunîndu-i că nu se mai poate face nimic: cum nu se mai poate, ha?! Cum?! Unde ne aflăm să nu se poată?! Faţa i se asprise şi porii astupaţi cu unsoare şi fum deveniseră nişte gropiţe adînci. Lovea cu îndîrjire un fier aprins şi abia tîrziu între două răsuflări îndelungi spuse celor din jur că lucrează la şareta şefului, nu poate să-i ajute decît cu aprobare şi fără a mai spune ceva s-a ascuns dup-un paravan. Oamenii s-au mişcat neîncrezători. În zadar au vrut să-l mai vadă. Pentru a ieşi din impas, au pornit cu toţii spre o clădire roşietică păzită la intrare de un cîine căruia i se aruncau ciolane pe fereastra deschisă de la etaj şi-i strigau: Generale! Ia osul, Generale! Dă-i cu osul Generale, şi ciolanele cădeau în dreapta şi-n stînga Generalului, fără ca acesta să simtă imediat direcţia, de aceea, hămesit cum era se arunca greoi în zidul clădirii ori în treptele de la intrare şi doar un copil aduna cîte un os şi îndemnat tot de sus îi lipea osul de gura masivă din care atîrna saliva ca nişte baiere plumburii şi abia atunci Generalul mai trăia fărîme din viaţa lui misterioasă şi plină de fast totodată. Cîinele însă era mai bătrîn decît clădirea ce aducea cu o gară uitată. Surzise, orbise şi-l lăsase mirosul. Masivitatea trupului său impunea respect şi teamă pentru copilul acela, încă mai avea noroc Generalul!

Probabil că ţăranii convinseseră, altfel nu se putea explica veselia şi încrederea cu care ieşeau din clădirea roşie, fluturînd o hîrtie în privirile fierarului, rămas jumătate ascuns după şopronul afumat. Stai! a strigat după ce oamenii îl aşezaseră undeva în faţă şi porniseră cu căruţele. Îşi uitase ciocanul cu care trebuia să-i ajute. Aproape toţi au sărit să-i aducă unealta, însă fierarul le-a tăiat elanul, mai strigîndu-le că doar el trebuie să-l poarte şi să-l folosească, altfel scula rămîne un simplu fier mort. Obosiseră caii, ei care nu mai obosiseră pînă atunci niciodată, acum de-abia mai trăgeau căruţele. Se grăbiseră într-adevăr. Se aşteptau ca omul în haine de şarpe să se întoarcă din moment în moment. Cînd au ajuns în dreptul casei lui, femeile strîngeau masa bărbaţilor lor puşi să străjuie în jur. Ar fi fost posibil ca enigma pe care voiau s-o dezlege să părăsească într-un fel casa şi ei să rămînă proşti. Era un cordon lung de bărbaţi a căror importanţă fusese pînă acum imensă şi avea să mai fie un timp. Nu puteau să rişte nimic, mai ales acum cînd fierarul s-a apropiat cu ciocanul său vechi şi masiv, spusese pe drum că-l are moştenire de la un unchi de-al său care murise de o sută şi un an, s-a apropiat, a ţîţîit din buze mirat, unde dracul o fi găsit lacăt din acesta, că eu caut de cînd am terminat armata şi toţi îmi spun că au avut şi le-au terminat. Bărbatul care conducea întreaga acţiune a ridicat palma în dreapta, în stînga, în urmă, atenţie păzitori, sînt puncte strategice care nu trebuie slăbite nici o clipă, se dă prima lovitură şi cînd credea că liniştea trebuie spartă de măiastra lovitură, pe drum trecu în fugă un copil cu un cerc şi cu o sîrmă, mîna cercul prin praful drumului, scoţînd un clinchet de clopoţel. Se mai ridica şi o dîră de praf subţire. Copilul rîdea în joaca lui şi probabil se mira că îl ascultă cercul. S-a aşteptat aşa clipe îndelungi. Amorţiseră cu toţii. Nu se mai auzea decît respiraţia şi suflul încătuşat în aşteptarea aceea grea. Mîna s-a coborît şi lovitura s-a auzit pînă departe, s-au văzut şi scîntei. Cei din jur au pus mîna la ochi. Era mai bine aşa. Ştiau asta demult. Cînd tai o vită ori trebuie să moară cineva, îţi duci privirile în altă parte pentru a nu-i îngreuna lucrarea. In mintea lor, ceea ce se făcea acum, era tot una cu ce ştiau ei. N-au văzut decît lacătul lăsat pe-o rînă, strîmb şi urma puternică aplicată cu străşnicie. Pe poarta larg deschisă s-a îngrămădit lumea satului. Copiii au fost alungaţi. Nu era treaba lor. Pe prispă s-a urcat fierarul şi a rînjit înţelegător. Şi-a făcut ochii roată cuprinzînd mulţimea curioasă, rămasă aşa cu un murmur nedesluşit pe care-l frămînta între buze. Cu un ochi privea la cel care a ridicat mîna, cerînd din nou linişte şi încredere şi cu un ochi la puterea şi stăpînirea fierarului. Se părea că totu-i pregătit pentru cealaltă lovitură de la uşă, lacătul semăna cu primul, masiv şi vopsit în roşu, atîrnînd sfidător. Mîna stătea gata să cadă şi nici mulţimea nu mai respira şi aerul parcă rămăsese ţeapăn, cînd un strigăt a răzbătut de prin grădini, huo uăăă! huo! huo! şi un om cu pălăria în mînă sărea nişte garduri rupte, rostogolindu-se parcă şi arătînd cu palmele spre partea cealaltă de sat unde un cîine fugărea un cîrd de gîşte, au zburat dom'le, au zburat, că i-am spus femeii să le dea mîncare că altfel... şi au zburat, şi s-a oprit aşa descumpănit, cu gura căscată spre mulţime, îşi frămînta pălăria fără să întrebe nimic şi doar gîştele, ţipătul lor, că-şi luaseră iar zborul, se vedeau pe sus, îndreptate undeva în jos zburînd greu şi fără direcţie, l-au făcut să-şi revină şi să strige: Huuo, huoăăă! Şi să treacă în fugă spre o altă grădină înjurîndu-şi femeia că nu dăduse mîncare gîştelor. Din urma sa mulţimea a ridicat pumnul. Se înăsprise. Fierarul a izbit şi a slobozit lacătul. Tot el a deschis uşa. Nu se vedea decît tinda întunecoasă. Oamenii şi-au îngrămădit capetele şi se mirau. Fierarul pregătise deja lovitura şi aştepta acum un semn ceva, mai ales unde să lovească. Erau două uşi fără nici un lacăt. Unul din mulţime s-a lipit de o uşă. Ochii oamenilor ardeau. Femeile îşi ţineau colţul broboadei la gură. Cel din mulţime a bîjbîit la încuietoare şi încet-încet a deschis printr-un scîrţîit venit parcă de departe cu teamă că acum o să se dărîme un colţ de lume şi vinovatul n-o să fie decît el şi a sărit în lături ridicînd braţele contra. Cosailă-şi uitase mîţa în casă şi acum scăpase printre oameni sărind peste un gard şi pierzîndu-se aiurea... În rest, nimic. Satul s-a retras dezamăgit, iar fierarul s-a întors pe jos la şopronul lui afumat.

Omul în haine de pasăre se depărtase mult. Un timp mersese pe drumul mare prin colbul tăiat de roţile carelor. Acum văzuse o răritură de salcîmi, era o plantaţie cu salcîmi din aceia cu spini lungi şi deşi, prin care se strecura anevoie. Cu toată elasticitatea sa i se agăţau penele prin copaci. Cînd a scăpat, privirile i s-au pierdut în largul cîmpului gol, iar el obosise, că erau grele hainele, i se părea că acesta-i cel mai greu costum pe care-l îmbrăcase pînă acum, cu toate că se bucurase la început că astfel va putea prinde ceva mai uşor şi-ntoarcerea-i va fi mai repede. Roti capul spre linia orizontului. Nici nu ştia cît mersese. Cu mîinile netezea penele de cucuvea, cînd zări o mogîldeaţă tăind cîmpia spre pădure. Se chirci într-o ruptură de pămînt urmărind năluca ce venea odată cu seara, chiar crezuse că-i noaptea rătăcită în imensitatea aceea şi el ar fi putut foarte bine să-i arate calea cea dreaptă. Se tîrî printre smocurile de iarbă aspră şi uscată voind să iasă în faţă. Se vedea tot mai aproape pădurea şi odată cu ea dispăruse vedenia. Se ridică scuturîndu-se de ţărînă, clipind, neînţelegînd ce putuse să fie. Cosailă avea un loc al său unde trăgeau caprele şi porcii. Prin cîteva mişcări se îndreptă de şale, grăbind pasul. N-ar fi vrut să scape prilejul. Nu intrase încă în pădure, cînd din dreapta răzbătu un foşnet şi cîteva crengi rupte, ceea ce-l făcu să se lipească din nou de pămînt şi doar capul să şi-l plimbe rapid în dreapta şi în stînga, parcă cu spaimă şi nu-i fusese frică niciodată că-l întrebau adeseori oamenii dacă ţie, Cosailă, cum stai şi aştepţi să pice fiara, nu ţi se face părul măciucă şi sufletul grămadă şi nu te-năbuşi în aşteptarea clipei, cînd puterea ta încalecă cealaltă putere a necuprinsului, că animalul nu aparţine nimănui şi mai ales nu ţi-e frică de faptul că odată şi odată te vei trezi faţă în faţă cu ceea ce mintea ta nu va putea înţelege?! El ridica din umeri, ha?! Duceţi-vă dracului, aşa ceva nu există. Rămase aşa un timp în aşteptare, apoi veni liniştea care-l ridică şi-l făcu să păşească precaut. Izbea un aer răcoros. Auzi iarăşi un trosnet de crengi şi ar fi vrut să se ascundă, trunchiurile erau în jur, dar în faţa ochilor îi apăru o femeie, întîi necunoscută şi cum o privea aşa timp, crezu că totuşi o cunoaşte. Simţea că-l doare spatele şi carnea îl furnica aproape într-un tremur şi încet i se porni involuntar un murmur, aducea c-un alint, nu mai alintase decît sălbăticiuni neînţărcate şi acum o femeie, care probabil nici nu auzea chemările lui tremurînde. Rămăsese lipită de coaja copacului şi cu palmele îi netezea asprimea. Nu se înspăimîntase şi nici nu fugise. Parcă trebuiau să se întîlnească acolo printr-o înţelegere prealabilă. Nu trişase niciunul şi acum bucuriile înfloreau pe feţele lor necunoscute. În ieşirile lui, Cosailă nu se întîlnise niciodată cu oameni. Se apropie rar. Pentru întîia oară i se cuibări frica în sîn. Femeia îl privea mirată. El îşi făcu un dram de curaj şi-i întinse o mînă. Mai murmură ceva pentru sine sau pentru amîndoi sau cine ştie... Cuprinse braţul femeii supuse şi în acelaşi timp simţi cum îi cad hainele grele de pasăre, cum le lasă în urmă şi cum nu-l mai doare carnea. Peste bărbat şi femeie coborî noaptea în haine de gală.

Lumea fremăta într-un neastîmpăr continuu. Umpluseră drumul din faţa porţii, cînd soarele abia răsărise. De luminat se luminase greu, căci se lăţise o pîclă cuprinzînd satul şi întinderile. Acum priveau peste gard şi peste poartă. Ar fi trebuit deja să se arate Cosailă, să ridice sălbăticiunea în braţe şi ei să plece lămuriţi. Nimic pînă acum. Atîta doar că oamenii continuau să umple drumul din faţa porţii, blocînd trecerea. Nici nu mai putea fi vorba de aşa ceva. Unul văzuse ceva suspect pe casa lui Cosailă şi făcu semn mulţimii că acolo-i totul. Lumea s-a oprit şi-a încordat simţurile şi-a încovoiat apoi spinarea enormă, parcă interminabilă, apucînd cîte o piatră pentru orice eventualitate. Mai aveau şi beţe de sprijin sau cine ştie... Piatra şi băţul, două obiecte cu care căutau începutul zilei. La îndemnul unuia, o parte din mulţime a aruncat cu pietre pe casă. S-a văzut imediat coborînd mîţa lui Cosailă. Mieuna într-un urlet sfîşietor, căci pietrele o loviseră din mai multe părţi şi-şi căuta acum scăpare undeva spre fundul unei grădini. Se amuza lumea şi scuipa că dis de dimineaţă i-a ieşit o mîţă în cale. Oamenii se lăudau unul către altul, care cum lovise mai de-a mîna. Totul îi să ştii cînd să tragi. Cine calculează timpul învinge. Ţţţţ! Nu erau cu toţii de acord. Nici alte păreri nu s-au mai emis. N-a mai fost timp. Buluc s-au izbit spre poartă. Undeva scîndurile putrede au cedat şi cîţiva se încurcaseră deja printre lemne. Cîteva femei scunde cereau să fie ridicate să-şi sature curiozitatea. Le-au ţistuit bărbaţii că n-au venit la bîlci, s-aştepte, să tacă şi s-aştepte! Pînă la urmă un sfert din mulţime înaintase în ogradă. Nu voiau, dar înapoi nu mai era nici un chip. Se supuneau involuntar şi îndîrjiţi se propteau în picioare, doar doar cei din urmă vor fi înţelegători. Uşa casei se crăpase cu teamă, apoi aşa, ca bătută de vînt, la o casă goală, s-a dat în lături. Ochii bărbatului scăpărau. Privea înverşunat, gata-gata să se repeadă şi să facă o breşă imensă în mulţimea aceea, pe buzele căreia înflorise un semn al întrebării şi al mirării, totodată. Avea ea această magnifică forţă de a uza de semnele acelea pentru a se simţi mulţumită şi a se putea spăla pe faţă. Cosailă rămăsese undeva în faţa casei şi privea tîmp lumea. Braţele nu arătaseră nimic şi nu era nici un semn că el va ridica ceva în văzul mulţimii care nu scotea nici o vorbă. Aştepta doar şi el o lăsa aşa să fiarbă, negăsindu-şi locul. Mulţimea chiar începuse să tremure şi să se zbată în propria-i carapace. Erau semne vizibile că va irupe mînioasă şi apoi valul se va manifesta violent sprijinindu-se pe puterea lui primară de a mătura totul... Întoarse capul. În prag apăru femeia. Se apropie cu o mirare întipărită pe buze şi rămase undeva la umărul bărbatului. Cei din primele rînduri holbară ochii, în rest, lumea năduşi. Cu privirile lipite de cele două chipuri, băteau în retragere. Se împiedicau şi-şi bălăngăneau capetele. Apucau lemne ori scînduri ori parii din gard şi-i tîrau după ei ca o răscumpărare a ostenelii. În învălmăşeală, o femeie căzuse. Cîţiva voiau s-o ajute şi-n încercarea lor o dezveliră, de i se vedeau coapsele, şi ea rămăsese cu gura căscată, zbătîndu-se în colb. Hă, hă, hă! Hă, hă, hă! rîdea Cosailă de lume, îndreptîndu-se spre poartă şi-n locul ei aşeză provizoriu un par ca un semn că circarul şi-a sfîrşit numărul...

---

debut

oana lazăr

OANA LAZĂR, elevă în clasa a X-a la Liceul „Al. I. Cuza“ din Iaşi, împlineşte în această primăvară şaisprezece ani. Ea este un produs firesc al climatului creat de existenţa de aproape un deceniu la Muzeul literaturii din Iaşi (Casa „Vasile Pogor“) a cenaclului literar „Junimea“, cu cele două subsecţii pentru elevi, de poezie şi proză, şedinţele avînd loc vinerea şi respectiv duminica, şi face parte dintr-o nouă promoţie literară foarte tînără, dar ambiţioasă şi de o seriozitate surprinzătoare, alături de Irina Andone, Carina Corciovă, Irina Creţu, Nicoleta Micu, Merişor Sturzu, Nucu Florea, Horaţiu Ioan Laşcu...

Oana Lazăr scrie proză cu minuţiozitatea, îndîrjirea şi ştiinţa ingenuă a păianjenului, care-şi ţese pînza uimitoare, intrînd în lumea plăsmuirilor literare, apropiindu-şi-o, ca şi cum ar aparţine de drept acesteia.

OANEI LAZĂR îi este destinat un promiţător viitor literar.

Constantin PARASCAN

în ziduri

Dincolo de perdea, lumina rotunjea metalic, fierbinte, strîns — ca în tiparniţă — umbre. Juca alb, de neon, dureros de puternic, ascuţind formele pe perete, istovindu-le — în alungirea şi mişcarea lor prin vînt — pe tencuială.

Zburătăcite, măturate, crengile copacului — văzute în perete — lăsau urme vinete, prăfuite de plumb învechit, ce rămîneau acolo, în pete lipicioase şi tuţi, de fum. După cîteva secunde se infiltrau lunecoase în cărămizile acoperite, ascunse, tencuite... văruite... înflorite... Umbrele rămîneau pătate peretelui numai în ochii lui. Astfel imaginile suprapuse, multiplicate, voit neşterse în privire, întunecară tot zidul. Nu mai zări mişcarea din perete a caisului aflat în calea — de întors, dar de neşovăit a luminii.

Un singur loc rămase viu, şters în funingine, ars luminînd. Era un punct strălucitor, ascuţit, ca un vîrf de ac, neacoperit de legănarea încordată de întuneric a copacului.

Îşi concentra privirile într-acolo. Aştepta vîntul să îndrepte, umbră de frunză de copac peste lumină. Şi nu venea. Estimp strălucirea înghiţea, inunda, dospea, încet, întunecimea. Era ca şi cînd s-ar fi întins boală sau cer sau cenuşă sau nisip în clepsidră. Puţin cîte puţin, acoperitor... dulceag... dispersat...

Întrebă în el: „— Oare cum de se întîmplă...?“ şi, uimit descoperi că era cu ochii închişi. Şi că lumina se aurea în el.

Respiră adînc. Peretele era întuneric Afară, neonul — negru —.

Îşi spunea că lumina a fost înghiţită de cărămizi... în miezul lor — aparent — dens, dur, granit; în realitate, burete, aer, prăpăstii...

Ca şi cum ar fi adevăr între oameni... în strînsoarea lor — aparent de nedezlegat, definitivă, indestructibilă... în realitate inexistentă. „Ca şi oamenii“ gîndea sînt şi zidurile. Cărămizile-oameni se ating, se strîng, se înghesuie, se cimentuiesc, dar nu se contopesc. Fiecare fiinţă sau cărămidă rămîne depărtată de cealaltă, îngheţată şi sufocată în propria-i fierbinţeală. Şi se mint, şi-şi spun, şi ar vrea, şi nu pot fi unul şi acelaşi zid...“

Se trezi îmbrăţişîndu-se pe sine.

păianjen

Atent, urmărea păianjenul din colţ. Era mare şi mişca mereu în acelaşi fel: sus, jos, dreapta. Vru să-i numere picioarele. Încîlcite în mers, se înnegreau, unindu-se, apoi se desprindeau, despletite în fire subţiri şi terminate pe pînză. O bucată de soare se oprea în ţesătură, lucindu-şi lumina în transparenţa ei. Umbra îngroşată pe perete se despărţea odată cu şanţul dintre scîndurile magaziei, creînd o imagine dublată, copiată invers, ca o picătură de cerneală strînsă în muchia unei foi.

Curios, îi urmărea pînza care se îndesea spre mijloc, de parcă picioarele ar fi umblat mai mult în acel loc, încîlcind firul. La răspîntia liniilor strălucea lumina, mutînd culorile într-un suiş ascuţit de ac. Avea în gînd neplăcuta senzaţie, pe care o încercase de multe ori în jocul, „de-a v-aţi ascunselea“, cînd, pitit pe după butoaie şi printre lucruri stivuite sub şoproane, aţa vreunui păianjen îi atingea obrazul. Îl gîdila lipicios, încleiat, agăţîndu-i-se fin şi subţire de respiraţie. Şi parcă auzi desluşit, ca altă dată:

— Gata?

Iar lui îi venea să ţipe repezit, încurcat, încîlcind cuvintele:

— Nu-i gata, nu-i gata, nu-i gata!

Cînd într-adevăr se auzi strigat, nu reuşi să agaţe nici un răspuns:

— Ai adormit acolo? Nu mai vii odată cu lemnele? răguşi de dincolo glasul tatălui său.

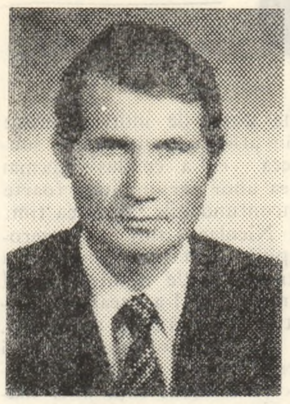
Ridică în grabă un braţ de lemne, şi trecu grijuliu pe lîngă colţ, să nu-i strice pînza.

Afară, soarele strălucind din zăpadă îi izbi alb privirea. Cizmele lăsau urme în mîzga de pe cărare; alunecau pe lutul ud şi rece. Lîngă butuc, frecîndu-şi mîinile, îl aştepta tata. Îi făcu un semn cu privirea să lase lemnele jos, apoi mirat, rîzînd pietros:

— Un' te-ai mai vîrît ş-acu'? Şi pe 'cela de un' l-ai mai cules? şi-i arătă cu arcuirea sprîncenei mîneca hainei. Stătea rotund, cu picioarele strînse, închircite, ca într-o crispare de frică, sau un spasm dureros al morţii, păianjenul. Nemişcat, agăţat de haină, părea spînzurat de propriul lui fir, ce atîrna sticlos, prins în stofă. Nu înţelegea de ce nu mişcă; nu înţelegea cum de-l luase din colţ, nu înţelegea de ce rîde tata, nu înţelegea... Îl luă pe deget fără frica pe care o avea, cînd era mic, şi fără scîrba ce-l stăpînise pînă mai ieri.

Se-ntoarse-n şopron: îl aşeză pe perete, îl urmări cum îşi întinde subţiri picioarele, apoi aleargă în jos, dispărînd între nişte scînduri orînduite acolo. Mai aşteptă un timp suişul lui spre fîşiile de pînză, după care se-ntoarse pe cărarea înnegrită de zăpadă cu glod.

Ritmic, toporul despica lemnele în luna: tata, cu un calm şi o precizie măsurată, repeta aceleaşi mişcări, mereu aceleaşi, dintotdeauna. Surcelele căzute răsunau sec, îngheţat, lovindu-se unele de altele, la intervale regulate. Aceleaşi mişcări, acelaşi sunet şi aceeaşi privire îngăduitoare — de fiecare dată cînd se ridica un lemn pe butuc — spre băiatul care învăţase în acea zi „despre păianjen“.

o poetică realistă: grigore ilisei

Doisprezece ani au trecut de la debutul lui Grigore Ilisei cu povestirile din *Năvod pentru scrumbii albastre*. I-au mai apărut de atunci cinci volume de reportaje și interviuri, unul de povestiri și un roman, *Ceasul oprit*, care, în 1980, anunța opțiunea scriitorului pentru construcția epică de amploare. A spune că experiența de reporter și povestitor a pregătit atît *Ceasul oprit* cît și recentul său roman, *Masa de biliard* (Editura Eminescu, 1983), este, desigur, o banalitate. Și totuși, cum să ignori aceste exerciții de digitație, prin care viitorul romancier își „face mîna" și care îl solicită pe zone mici ca întindere dar variate ca structură ? Prozator, acum, din generația de mijloc, Grigore Ilisei are suficientă experiență, de viață și de scris, care să-i legitimeze intrarea în teritoriul romanului. Și *Ceasul oprit*, și *Masa de biliard*, demonstrează disponibilitatea autorului, ușurința cu care se mișcă în medii diverse (satul, orașul, lumea intelectualității, a muncitorimii), înclinația către analiza unor „cazuri". Titlul noului său roman (ca și al precedentului) anunță, în chip evident, o deschidere către parabolă ; și nu mă gîndesc doar la scena finală, limpede în simbolica ei explicită, cît la faptul că, o bună bucată de vreme, personajele sînt, asemenea bilelor de pe masa de biliard, victime ale hazardului, la discreția îndemînării (ori stîngăciei) celor care le manipulează. Nu întîmplător, o temă centrală a prozei lui Grigore Ilisei este aceea a relației dintre individ și istorie, mai exact dintre individ și mecanismul, funcționînd nu o dată capricios, al istoriei. Desigur, bila intrată în joc se adaptează, inconștientă și supusă, jocului ; omul însă, căpătînd constiința condiției sale, poate refuza să se lase manevrat asemenea unui obiect inert. Mai există și acea doză, importantă, de imprevizibil, iar reacțiile fiecăruia nu sînt totdeauna nici cele mai adecvate nici cele mai fidele unor idealuri pe care cel în cauză le-a considerat mai presus de orice îndoială. Ioachim Strat, protagonistul romanului, este, cum se spune, „un-om-care-a-trecut-prin-multe". Începutul cărții îl surprinde la vîrsta maturității și a bilanțurilor ; prilej pentru romancier (de care acesta profita din plin) de a întreprinde lungi coborîri în biografia eroului, însoțindu-l în căutarea fantomelor trecutului, în „deslușirea" momentelor de cumpănă, în luminarea (retroactivă) a perioadelor de ezitări sau decepții. Pentru personaj, ca și pentru romancier, prezentul nu este, la urma urmei, decît un pretext ; importantă este tocmai această reîntoarcere în trecut, această tentativă de a reface unicitatea eu-lui dincolo de accidentele existenței, de capriciile destinului, de intermitențele hazardului. Sînt, astfel, reconstituite povestea întîlnirii eroului cu femeia care-i va deveni soție, scene din perioada cooperativizării, tribulațiile vieții de activist. Scena finală, în care cele trei personaje, cu biografii și caractere atît de diferite, sînt reunite în jurul mesei de biliard are, în fond, semnificația unei reconcilieri cu trecutul, a regăsirii de sine, a intrării vieții pe făgașul ei firesc.

Voind să dea senzația complexității realului, romancierul acumulează rememorările, digresiunile, întîmplările marginale. E o procedură frecventă în romanul de azi, și la noi și în alte literaturi ; se preferă sacrificarea construcției în favoarea multiplicării firelor narative, „țesătura" părînd, în final, mai consistentă deși desenul e mult mai puțin clar. În *Dulce ținut al poamelor*, romanul apărut iarna aceasta și în traducere românească, Evgheni Evtușenko definește foarte exact această modalitate, punînd-o, îndreptățit, în legătură cu un anume fel de a percepe istoria și realul : „Istoria aceea cu literă mare o alcătuiesc, de fapt, istoriile cu literă mică". Nu alta este perspectiva pe care o adoptă, în cartea sa, Grigore Ilisei. Istoria cu literă mare, Istoria contemporană, se închegă din mărturii, din destine împlinite sau prematur frînte, din aducerile aminte ale celor care au, într-un fel sau altul, conștiința „încărcată" (un singur exemplu, din scena finală, ce confirmă această pornire irepresibilă spre confesiune : „Cei trei bărbați, atît de deosebiți între dînșii, apropiați însă prin eșecurile, prin frămîntările lor sufletești, căutau mai degrabă un impuls pentru noi destăinuiri. Rîvnea mai mult sau mai puțin, dar de rîvnit rîvnea fiecare la clarificarea înțelesurilor celor ce le trăiseră"). Nu întîmplător, personajele oscilează între stări sufletești extreme : „încrîncenare" ori „iluminare", „suferință" ori „„eliberare", mînie paroxistică, agresivă, ori fraternă solidaritate ; ai zice că nimic nu poate fi molcom și mediocru în această lume care se caută cu febrilitate pe sine, în această lume amestecată, pestriță, într-o necontenită prefacere.

Optînd pentru narațiunea la persoana a treia, romancierul îl imaginează pe protagonist redactînd un fel de scrisori (e, de fapt, un alibi al confesiunii) destinate, în principiu, unor prieteni vechi și de care viața îl despărțise. Pentru Ioachim Strat, aceste scrisori sînt, fapt previzibil și ușor de explicat, un mijloc de eliberare și de clarificare interioară. Dar, punîndu-l să scrie într-un anumit fel, autorul face din Ioachim Strat un posibil... scriitor, ipostază pe care celelalte date din roman n-o confirmă. Vreau să spun că fraze ca : „Lumină moale, galbenă, să rupi din ea cu mîna, să faci bulgări de ceară cu care să azvîrli în tării. Bătrînii stăteau pe prispă, își roteau capetele după soarele ce se rostogolea încet-încet, ca o piatră de moară veche" — nu pot aparține, cu siguranță, decît romancierului, și nu personajului. Astfel de pasaje denotă o anume precipitare a autorului în a-și investi eroii cu o facilitate narativă și cu o imaginație metaforică pe care ei, în mod normal, nu le pot avea ; discursul naratorului tinde să se extindă asupra discursului personajelor, printr-un soi de contaminare cu efecte uneori șocante. Nici fragmentarea narațiunii nu servește întotdeauna intențiile romancierului : dintre firele povestirii unele se pierd pe parcurs, cîteva personaje (soția lui Ioachim, spre exemplu) trec pe nesimțite, și fără o motivație prealabilă, într-un plan secund. La mijloc se află, cred, acea „lăcomie" care îl determină pe autor să introducă între coperțile cărții sale cît mai multe „felii de viață" ; destinele unora dintre personaje ar putea constitui punctul de plecare al tot atîtor alte romane. E o consecință, paradoxală, a unei poetici realiste care își propune să „cuprindă" cît mai mult, să acopere zone cît mai întinse și mai diverse ale socialului. Grigore Ilisei este înainte de toate un prozator al actualității, preocupat să pună în lumina sistemul de valori prin care, definindu-se pe ele însele, personajele se raportează totodată la lumea care i-a produs și în care trăiesc. Mizînd pe readucerea în atenție a atmosferei și a unor grele în consecințe evenimente din deceniile șase și șapte, instituind o serie de relații și opoziții între prezent și trecutul (foarte) apropiat, romanul lui Grigore Ilisei se înscrie pe una din direcțiile tematice cele mai solicitate de prozatorii români ai anilor din urmă.

Al. C.

ionel teodoreanu, director al naționalului ieșean

Activitatea ca director la Teatrul Național a lui Ionel Teodoreanu a însemnat pentru instituția de cultură ieșeană un moment de maximă afirmare. Prezența unor regizori de prestigiu, ca Aurel Ion Maican, G. M. Zamfirescu. Ion Sava și a unui valoros colectiv de actori din care nu lipseau C. Ramadan, Miluță Gheorghiu, Aurel Ghițescu, Tudor Călin, aflați sub bagheta lui I. Teodoreanu, despre care G. M. Zamfirescu afirma, într-un interviu publicat în august 1933 în paginile revistei „România liberă", că „posedă toate calitățile de cultură și înțelegere, de pondere și sinceritate, ale unui admirabil director de teatru", a dat strălucire scenei ieșene făcînd din ea un veritabil așezămînt cultural. Un repertoriu bogat și variat, un număr impresionant de premiere, cele mai multe remarcabile din punct de vedere regizoral, să amintim în acest sens de **Burghezul gentilom** de Moliere, în traducerea poetului Philippide și în regia lui Maican, mai multe turnee în afara Iașilor, cel organizat la Timișoara în toamna anului 1932 bucurîndu-se de un succes deosebit, sărbătorirea a 100 de stagiuni ale Naționalului ieșean și a 117 ani de la prima reprezentație teatrală în limba română, valorificarea dramaturgiei originale românești sînt cîteva din meritele lui Teodoreanu. Oprindu-ne la ultimele două să precizăm că în 1933, cu prilejul celor 100 de stagiuni, a avut loc un spectacol festiv compus din traducerea lui Asachi, pastorala **Mirtil și Hloe**, urmată de fragmente din **Baba Hîrca**, de Matei Millo și **Chirița în provincie**, de V. Alecsandri. La această sărbătorire și-au dat concursul, printre alții, M. Sadoveanu, Petru Andrei, Șt. Morcovescu-Teleajen, G. M. Zamfirescu ș.a. Un interes aparte prezintă corespondența lui Teodoreanu cu unii oameni de teatru, mobilul ei fiind promovarea talentelor românești pe scena ieșeană. Astfel trebuie înțeleasă scrisoarea către și de la Mărioara Voiculescu, Al. Kirițescu, de la care solicita piesa *Gaițele*, și Tudor Mușatescu, pe care-l invita să-i trimită ultima sa creație... *Escu*. Un gest de mare delicatețe sufletească se dovedește intervenția sa din 8 noiembrie 1933, la Direcția Generală a Teatrelor, în favoarea renumitei actrițe Aglae Pruteanu, bolnavă și cu o situație materială precară.

D. IVĂNESCU

arhiva „convorbirilor"

I

1932, ianuarie 2, București — Scrisoarea Mărioarei Voiculescu către Ionel Teodoreanu pentru a-i aproba să joace pe scena Teatrului Național din Iași piesa „Maman Colibri".

2 ianuarie 1932

Stimate domnule Teodoreanu

Încă de la 15 decembrie 1931 v-am trimis o scrisoare și o telegramă în care vă rugam să opriți Teatrul Național pentru seara de miercuri, 17 februarie 1932, pentru turneul meu cu piesa Maman Colibri. Nu știu care să fie cauza de nu am primit un răspuns. Revin cu aceeași cerere și cu rugămintea de oprire a teatrului pentru data sus-menționată.

Cu mii de mulțumiri

Mărioara Voiculescu
str. Depărățeanu 30, București

Arh. St. Iași, fond Teatrul Național Iași, dosar 543, f. 70. Original.

II

1933, aprilie 20, Iași — Scrisoarea lui Ionel Teodoreanu către Al. Kirițescu prin care îi solicită piesa **Gaițele** pentru scena Naționalului ieșean.

20 aprilie 1933

Stimate domnule Kirițescu,

Ți-am comunicat la București excelenta impresie pe care am avut-o asistînd la piesa dumitale Gaițele. Te rog să binevoiești a-mi încredința manuscrisul pentru Teatrul Național Iași.

Deși nu dispun de aceleași mijloace ca teatrul din București, sper să pot realiza un spectacol care să nu micșoreze cu mult valoarea intrinsecă a textului.

Primește, te rog, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Director, Ionel Teodoreanu

Domnului Alexandru Kirițescu

Arh. St. Iași, fond Teatrul Național Iași, dosar 585, f. 46. Copie dactilografiată.

III

1933, septembrie 25, Iași — Scrisoarea lui Ionel Teodoreanu către președintele Academiei Române privind sărbătorirea teatrului ieșean.

25 septembrie 1933

Domnule președinte,

Avem onoarea a vă aduce la cunoștință că Teatrul Național din Iași, în ziua de 12 octombrie 1933, sărbătorește 100 de stagiuni de teatru moldovenesc.

Cum evenimentul nu are o semnificație locală, ci se răsfrînge asupra întregii vieți culturale românești și cum Academia Română este instituția tutelară a întregii noastre culturi, vă rugăm să binevoiți a participa la această solemnitate, dînd delegație domnului M. Sadoveanu, care își are reședința la Iași.

Primiți, vă rog, domnule președinte, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Director,
I. Teodoreanu

Domnului președinte al Academiei Române — București.

Arh. St. Iași, fond Teatrul Național Iași, dosar 570, f. 8, Copie.

IV

1933, octombrie 3, Iași — Scrisoarea lui I. Teodoreanu, către T. Mușatescu pentru a-l ruga să-i trimită ultima sa comedie pentru a fi jucată și la Iași.

3 octombrie 1933

Iubite domnule Mușatescu,

Am auzit că ai isprăvit noua dumitale comedie destinată în principal, firește, Teatrului Național din București. Cu toate acestea, te rog să mi-o trimiți și mie, dumneata neavînd nimic de pierdut dacă piesa va fi reprezentată concomitent la Iași și la București.

În așteptarea răspunsului dumitale, te rog să primești cordialele mele salutări.

Director,
Ionel Teodoreanu

Arh. St. Iași, fond Teatrul Național Iași, dosar 554, f. 9. Copie.

V

1933, octombrie 31, Iași — Raport întocmit de Ionel Teodoreanu, director al Teatrului Național din Iași, pentru a recomanda pe actorul Aurel Ghițescu să joace în spectacolul festiv organizat cu ocazia semicentenarului piesei Fîntîna **Blanduziei.**

31 octombrie 1933

Domnule director general,

Pentru spectacolul festiv pe care îl organizați la Teatrul Național București cu prilejul semicentenarului piesei Fîntîna Blanduziei, ați avut bunăvoința să-mi comunicați că veți invita pe cîte un actor fruntaș al teatrelor naționale din provincie să participe la realizarea acestui spectacol.

Îmi permit să recomand pe domnul Aurel Ghițescu, fruntaș al scenei ieșene, care în mai multe rînduri a jucat cu succes la Teatrul Național din București.

Domnul Ghițescu a interpretat mai multe roluri în Fîntîna Blanduziei, dintre care, cele în care a făcut creațiuni sînt următoarele : Scour și Hebro. După aprecierea noastră, în rolul lui Scour a făcut o creațiune care-i dă dreptul să aspire la interpretarea acestui rol, într-o astfel de ocaziune solemnă, iar direcției teatrului ieșean îi dă căderea să susțină această legitimă aspirațiune.

Firește, supunem cu titlul de deziderat aceasta domniei voastre, urmînd ca să apreciați dacă propunerea noastră este realizabilă, dat fiind contingentele locale.

Director, Ionel Teodoreanu

Domnului director general al Teatrelor Naționale și Operelor Române.

Arh. St. Iași, fond Teatrul Național Iași, dosar 549, f. 1. Copie.

VI

1933, noiembrie 8, Iași — Scrisoarea lui I. Teodoreanu către Direcția Generală a Teatrelor în care pledează pentru un sprijin material în favoarea actriței Aglae Pruteanu.

8 noiembrie 1933

Domnule director general,

Alăturat avem onoarea a vă înainta cererea doamnei Aglae Pruteanu, prin care solicită un ajutor fiind bolnavă.

La aceasta, ne permitem a vă face cunoscut că într-adevăr starea sănătății dumisale e destul de gravă, avînd nevoie de un tratament și îngrijire costisitoare, pe care nu și le poate permite numai din pensie.

Cum în bugetul nostru nu avem nici o sumă prevăzută în acest scop, pentru a veni cît de modest în ajutorul acestui caz excepțional, intervenim la bunăvoința dumneavoastră, cunoscut fiind sprijinul ce ați acordat întotdeauna actorilor merituoși.

Director,
Ionel Teodoreanu

Domnului director general al Teatrelor Naționale și Operelor Române — București.

Arh. St. Iași, fond Teatrul Național Iași, dosar 549, f. 16. Copie.

joc de cuburi

Am aruncat o privire
în debaraua sufletului,
acolo unde depozităm sentimentele de prisos,
gîndurile cu defecte și, eventual,
rebuturile spirituale
vechituri asemănătoare
acelora pe care
în copilărie
le descoperim cu surprindere
în podul casei,
reconstituind cu ele
cîte o altă lume
posibilă
veșnică întoarcere către începuturile
unui prea omenesc joc
de cuburi
pe teme existențiale.

posibilitate

Exersînd, am putea imita zborul păsărilor
pe cerul sufletului
cu migrații spre sentimentele rare
și întoarceri în obișnuință,
dragostea planînd în formația cunoscută a
cocorilor,
nostalgia — în țipetele reprimate ale rațelor
sălbatice,
avînturile — cu înșurubări de ciocîrlie
în văzduhul limpede și necuprins,
tristețile — cu gest de lebădă însingurată,
fîlfîitul aripilor însoțindu-ne necontenit
ca un memento
al apartenenței noastre
la lumea păsărilor
din care ne-am desprins
temporar
pentru a face pămîntul mai ospitalier
și lumea mai încăpătoare,
dînd orizontului forma unor imense aripi
în necontenită mișcare.

Al. I. FRIDUȘ

urme pe zăpadă

oglinda

Nu mai era în stare să treacă dincolo de ușa apartamentului ei. Închipuirea lui de acum îl ducea de fiecare dată doar pînă în fața acelei uși, îl punea să apese pe butonul soneriei și, așteptînd, își îndrepta nodul cravatei și își netezea părul cu toată palma, întinzîndu-l spre tîmpla dreaptă nodul cravatei și își netezea părul ticuri, ca și închipuirile sale, mișcări negîndite în momentele de emoție ori de slăbiciune, ca un început inutil de apărare ce-i dădea un aer de dezordine și din nou se trezi în fața ușii acelea, nu-i trădau vreun fel de șovăială și ținuta vestimentară îi era totdeauna fără cusur. Își turnă din nou vodca în pahar și din nou se trezi în fața ușii acelea, cu toate că știa că nu o va mai deschide niciodată. Văzu acum pînă și vopseaua coșcovită în jurul vizorului. Cînd puse paharul pe măsuță, alături de sticlă, simți o fierbințeală prelingîndu-i-se pe obrazul stîng, apoi pe cel drept. Nu mai avea nici o îndoială. Numai bătrînii nu-și pot stăpîni lacrimile, își spuse el, ștergîndu-și obrajii cu dosul palmelor. Nu mai are rost să mă mai răsucesc spre oglindă, cu speranța că am să-mi mai văd părul negru și fața netedă ca mai înainte. Sînt o epavă, își mai spuse el. Și atunci sună telefonul. Trebuia să-i răspundă, era nevoit să-i explice, gîndul că s-ar fi putut trezi cu ea acolo, în garsoniera lui, îl exaspera. Și-apoi, prin telefon totul este mai ușor, da, mult mai ușor, hotărî el, întinzînd mîna spre receptor. Cînd îi auzi glasul, răspunse în silă, ca bătrînii sîcîiți de boli și fără chef de vorbă, și nu se mai mira nici de asta : eu sînt..., adică nu mai sînt eu, naiba să mă ia..., și așteaptă să-ți explic... Cîți ani ai tu ?... Ea rîse scurt : douăzeci și șase..., cred că îi împlinesc peste o oră sau două, oricum astă seară... Bravo, ai uitat și cîți ani am !... Ai fi putut să nu-ți uiți propria-ți vîrstă, ha, ha... Dacă ești mai bătrîn, bătrîne, cu șase ani decît mine, atunci... ? Hai, scade șase ani, ha, ha... Și el o întrerupse brutal, aproape țipînd : nu șase..., ci patruzeci, o jumătate de secol..., un boșorog... Cum să te mai măriți cu el ?... Asta am vrut să-ți spun, eu sînt un accident nenorocit, iar tu meriți un bărbat adevărat, nu o epavă... Rostea cuvintele ca și cum fusese proiectat dincolo de timpul în care se afla, vorbind și privindu-se de acolo, de undeva, ca pe un oarecare ins întîlnit întîmplător... Nu glumesc, dragă, protestă el, după ce ea îi spusese iritată că nu-i plac astfel de glume. Nu glumesc, am ajuns la vîrsta tatălui meu, cînd el a murit, dacă nu cumva l-am și depășit... Îi auzi din nou rîsul, ceva în care se amestecau piuiturile unor păsări de pădure, ceva prea cunoscut lui, și începu iar să vorbească.

Se cunoscuseră în urmă cu trei ani, într-o seară de iarnă, în casa unui fost coleg de liceu. Acesta era singurul fiu al unui profesor universitar, care avea o vilă la marginea parcului, și își putea permite să-și sărbătorească ziua de naștere, invitînd zeci de foști colegi de liceu ori de facultate. Aproape toți musafirii erau perechi, soți și soții, sau trăiau, fără acte, ca soți și soții... El s-ar fi plictisit ca de obicei la astfel de reuniuni simțindu-se singher și de prisos ca un adolescent între oameni maturi și-ar fi plecat primul, dacă n-ar fi întîlnit cei doi ochi negri, cu un aer de lene în ei, ca după somn, ochi ce păreau că privesc undeva, peste cei prezenți acolo sau prin trupurile lor. Asta l-a intrigat și l-a făcut să plece printre ultimii. După ce-a dansat cu ea de cîteva ori, bărbații și femeile de acolo, plictisitori și banali altădată, au devenit cu toții simpatici, interesanți și mai ales foarte apropiați sufletului său. Și atunci a început s-o studieze cu adevărat, să-i pipăie încet cu ochii trupul ei voinic, suplu și tînăr, rochia mulată strîns pe acel trup, picioarele lungi și sînii rotunjiți dulce sub țesătura albă, simțind toată vremea că ea se apăra sau încerca să se apere ca o ființă ce știa dinainte că nu mai avea nici o scăpare — un animal sălbatic căzut în capcană și care continuă să se mai zbată chiar și după ce mîna vînătorului îi atinge gîtul. Apoi a fost momentul acela, poate numai o fracțiune de secundă, cînd ochii ei, opriți asupra lui, n-au mai putut trece dincolo de el, ci au rămas încremeniți, adînci și nespus de atenți. A fost clipa care i-a dat curaj, lui, timidului, amărîtului de cercetător în ale fizicii, cum avea să-i mărturisească mai tîrziu, chiar cu aceste cuvinte, cea care a turnat curajul în el, făcîndu-l să se apropie de femeie așa cum niciodată nu se apropiase și să simtă că este Ea, precum o văzuse în adolescență sau mai înainte de pragul acela... La sfîrșit, au plecat împreună. Afară, ea a exclamat că ninge ca în filmele rusești sau ceva în genul acesta, dar el nu-și mai amintește nici măcar dacă ningea, ci numai cum i-a propus s-o conducă acasă. La cîteva zile, a cunoscut-o pe mătușa ei, la care ea locuia, o bătrînică smochinită și gheboasă, pianistă ca și nepoata ei. A urmat apoi primăvara vizitelor lui săptămînale, cu prăjituri și vișinate pregătite de bătrînă, fosta pianistă, și cu micile piese celebre interpretate la pian de nepoata acesteia, continuate de fiecare dată cu lungi plimbări prin pădurile din jurul orașului sau cu audiatul unor concerte în care tînăra pianistă era numărul unu, ori cu așteptatul la gară și la aeroport, cînd se sfîrșeau turneele ei. Pe urmă i-a cunoscut și părinții, care veniseră la înmormîntarea fostei pianiste, bătrîna ce-i lăsase fetei lor să moștenească apartamentul, un pian și un dulap plin cu blănuri... De blănuri își mai aduce și acum aminte, cînd îl cuprindea mirosul lor de naftalină... Pentru că, la cîteva zile după înmormîntarea fostei pianiste, nepoata ei l-a dus în dormitor să-i arate blănurile. A deschis dulapul și a aruncat pe covor, una cîte una, toate blănurile bătrînei și acolo, peste blănurile duhnind a naftalină, i s-a dăruit prima dată, ca și cum ea ar fi așteptat o moarte peste care să poată triumfa astfel... Dar zilele lor cele mai pline, din cei trei ani care îi uniseră, fuseseră pentru amîndoi aniversările ei de naștere. Se stabilise între ei un fel de ritual pe care nici ea și nici el nu-l inițiaseră, ci totul era parcă venit din afara lor, cu mult înainte de a se fi cunoscut. El o suna la telefon imediat după ce se bărbierea. Își punea o ceașcă plină de cafea pe măsuță, își aprindea țigara și, din cînd în cînd, își îndrepta nodul la cravată și își netezea repezit părul spre tîmpla dreaptă. Ea știa ce se întîmplă cu el în acele clipe, că pînă și ticurile lui făceau acum parte din micul lor ritual, și îl asculta cu ochii închiși, asculta frazele lui pe care le-ar fi vrut de fiecare dată fără sfîrșit, pentru că asta dorea și el. Îi răspundea cu glasul ei somnoros și în clipele acelea el îi vedea cu adevărat ochii, ochii aceia, de la petrecerea fostului lui coleg. După ce își

(continuare în pag. 15)

Corneliu ȘTEFANACHE

convorbiri cu școala

fișier didactic

Sculptură de Emil RUȘI

nicolae labiș

Născut la 2 decembrie 1935 în Poiana Mărului, comuna Mălini, (azi județul Suceava) — mort la 22 decembrie 1956 în București, în urma unui accident.

Debutul absolut, în ziarul *Zori noi* din Suceava. *Volume* (prime ediții) : *Puiul de cerb*, Editura Tineretului, 1956, *Primele iubiri*, Editura Tineretului, 1956, *Lupta cu inerția*, Editura Tineretului, 1958, *Păcălici și Tîndăleț*, Editura Tineretului, 1963. O serie de texte publicate în presă sau inedite sînt recuperate în antologiile tipărite după 1960.

Nicolae Labiș publică *Primele iubiri* la vîrsta de 20 de ani, volumul fiind, în linii mari, o entuziastă confesiune adolescentină. Originalitatea și forța ei stau în sentimentul dramatic al ieșirii dintr-o copilărie feerică, și al rapidei și dureroasei supuneri la legile aspre ale existenței. O vîrstă paradisiacă, un timp legendar și un spațiu privilegiat revin într-o memorie extrem de vie, o memorie a simțurilor care-și păstrează acuitatea : „Eu mă scăldam prin pîraie cu ochii deschiși, / Era o apă de cleștar și de stele — / Pești alburii, pîlpîind ca-ntr-un vis, / Lunecau lîngă genele mele. / Ori prin munți cu iarba-ntomnată pe creastă / Ascultam țîrîitul de greier bolnav; / Gonind pe-un cer de-ntunecare vastă, / Nouri scămoși în spinări purtau frigul jilav“ *(Inceputul)*. Pretutindeni — ca și în exemplul de mai sus — o vagă neliniște tulbură visul și visarea. Sfîrșitul copilăriei e grăbit de ceva echivoc, e o amenințare insinuată.

Intrarea într-o nouă vîrstă, care e a acțiunii, a primejdiilor și a sacrificiului, este descrisă într-un poem celebru — am numit *Moartea căprioarei* — a cărui fabulă pare a se confunda cu o experiență biografică sau cu o invenție tipic infantilă. Într-un alt poem important — *Rîsul* — Labiș reia ideea tot în termeni alegorici, insistînd asupra aspectelor sîngeroase, de sfîșiere a inocenței.

Trecerea dintr-o lume care părea a fi fără timp într-una a timpului care nu iartă înseamnă, între altele, o pierdere a „castității“, o implicare pătimașă, o maculare de care poetul e mîndru: „Sînt bucuros că astăzi a nins întîi și-ntîi, / Că azi întîia oară sînt drept precum o spadă, / că îmi mîngîie fruntea întîiul meu călcîi, / Că-s negru în pustia candidă de zăpadă, / Și este totul aspru și disperat primar, / Adică în furtună și pa tîmă țesut, / Și se alcătuiește pe nervii mei de jar / Uluitor de-albastru întîiul tău sărut“ *(Umanism)*. Pierderea candorii și intrarea în „vîrsta de bronz“ e o transformare ce depășește intimitatea pentru a se integra în aventura socială a epocii. Ieșirea din copilărie echivalează cu ieșirea din legendă și intrarea în istorie. E ceea ce sintetizează un poem amplu, păstrat fragmentar, din volumul *Lupta cu inerția*, intitulat *Omul comun*, în care se disting, ca și în alte părți, de altfel, ecouri din Rimbaud și Esenin. Implicarea într-un nou ceas al istoriei înseamnă implicarea în revoluție, într-o primă etapă, pe cît de romantică pe atît de aprigă, a revoluției. Lumea nouă care se naște e asemenea anotimpului în care pășește ființa poetului, o lume aspră, clocotitoare : „Materia își începea, enormă, / Viața-n cea mai primitivă formă, / Cu deplasări spasmodice-n mișcare, / Cu argile-i contraste țipătoare. / N-au fost atunci timpane să audă / Acele chinuiri de lume crudă, / A căror ecouri, distilate, / Sînt azi în mii de sunete curate“ *(Geneza)*. Această analogie între o realitate lăuntrică și o alta exterioară, aflate în transformări dramatice decisive, reprezintă semnul distinctiv cel mai relevant al poeziei labișiene. Se poate spune că unul din motivele principale pentru care Labiș aderă la revoluție e acela că revoluția îi reflectă, printr-o proiecție la scară socială, subiectivitatea tulburată. Explorarea epocii echivalează cu o explorare a conștiinței scindată între reverie și acțiune, ceea ce presupune o ardere, o cheltuire de sine pînă la mistuire. E ceea ce a născut tensiunea lirică ieșită din comun a poeziei labișiene. Atît *Primele iubiri* cît și *Lupta cu inerția* ilustrează în mod exemplar ideea potrivit căreia poezia lirică organizează realitatea în baza unei viziuni marcată decisiv de *subiectivitatea* autorului. Redescoperirea acestui lirism esențial, singurul capabil să dea consistență artistică lumii înconjurătoare, inclusiv istoriei și metamorfozelor ei implacabile, a readus poezia la condiția ei firească, condiție ignorată de versificațiile plate ale epocii proletcultiste.

Odată cu maturizarea grăbită a *persoanei* poetului, revoluția îi cristalizează *personalitatea* creatoare. Spiritul agitat, incendiar și eroic al revoluției trece în operă. Avem aici o a doua analogie fundamentală, aceea dintre spiritul epocii și spiritul creației. Labiș este un poet revoluționar nu în primul rînd pentru că e cîntărețul revoluției, ci pentru că asociază revoluției ca act politic revoluția ca act poetic. Astfel, un poem intitulat *Partidului* este, deopotrivă, o istorie a luptei de clasă și o artă poetică : „Nu răzimat în cîrja metaforelor fade, / ci drept, din zare-n zare, sub ceru-mpurpurat, / crescute în suflet cîmpiile baladei / cu pași definitiv mi-ai măsurat“. Analogia revoluție-creație cunoaște și alte ipostaze semnificative : amîndouă înseamnă confruntare, victorii și opreliști ; amîndouă sînt subordonate unui ideal a cărui cucerire implică sacrificii, impasuri și revelații ; creația este, asemenea revoluției, o *luptă cu inerția*. Labiș este poetul revoluționar autentic, poet politic prin vocație, cu atît mai important cu cît el s-a ivit într-o epocă în care poezia reflecta expozitiv și declarativ, chiar prin inerția clișeelor, chipul atît de complex al istoriei noi.

Energică și proaspătă poezia labișiană este de asemenea remarcabilă prin diversitatea „tiparelor“ în care este pusă confesiunea lirică. De la poemele ample, cu orchestrație simfonică (**Rapsodia pădurii, Intima comedie, Omul comun, Entuziasm** ș.a.) la inscripție (cum e o laconica definire a poeziei : „Deși-i din implicații și rămurișuri pure / Ori, din cristale limpezi ce scînteind se rup, / Intrînd în ea, să tremuri ca-n iarna-ntr-o pădure, / Căci te țintesc fierbinte, prin ghețuri, ochi de lup“), de la portret la pamflet, de la pastel la perspectivă cosmică, de la cotidian la mit, această poezie e, dintr-un anume punct de vedere, o hartă completă a resurselor lirismului modern.

La scara istoriei literare opera lui Labiș învinge inerția epocii pe două coordonate esențiale : integrează poezia nouă strălucitei tradiții interbelice, pe de o parte, pe de alta deschide drum larg unei noi promoții de poeți, afirmată în deceniul al șaptelea căreia i s-a spus generația Labiș (Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Marin Sorescu, Constanța Buzea, Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Cezar Baltag, Ileana Mălăncioiu, Adrian Păunescu). Dincolo de influența (într-o fază de început chiar la nivel de detalii) pe care creația labișiană o exercită asupra acestora, cel mai important lucru rămîne lecția de individualizare artistică prin afirmarea lirismului substanțial, ceea ce a condus tocmai la consacrarea unor personalități, foarte puternice, inconfundabile. Moartea timpurie a lui Nicolae Labiș — neverosimil de rapidă, cum se spune adesea — face într-un fel de neînțeles rolul uriaș pe care poetul l-a jucat în evoluția literaturii românești postbelice. E aproape de domeniul incredibilului cum o operă pînă la un punct adolescentină, care a făcut față unei maturizări rapide, a putut dobîndi nu numai diversitate și forță lirică, nu numai conștiința destinului uman și poetic aflat la răscrucile timpului, dar și acea extraordinară coerență a unei experiențe totale : a ființei, a istoriei și a creației. Din acest punct de vedere, în contextul literaturii de după război, opera lui Labiș este, cum ar spune G. Călinescu, nepereche.

Daniel DIMITRIU

● „E o poezie juvenilă aceasta, dar nu de începător, căci mai multă stăpînire a mijloacelor de expresie, o mai deplină virtuozitate nici nu se pot închipui fără spaima unui artificiu care să atenueze farmecul spontaneității. Timpul va da, probabil, acestui meteor o sclipire și mai profundă“.

G. CĂLINESCU

● „Nicolae Labiș a fost un poet angajat. S-a alăturat unei acțiuni politice, o susține, dorește s-o clarifice pentru el și pentru alții. Fapta lui este gravă, adîncă, plină de răspunderi acceptate. Înscrie în poezia vremii una din paginile cele mai adevărate și mai răscolitoare“.

Tudor VIANU

● „Labiș nu poate fi surprins într-o dispoziție mijlocie sau neutră, el aderă sau nu, participarea subiectivității sale e mereu la punctul cel mai înalt. Poezia sa este tensionată pînă la incandescență, pînă aproape de un punct exploziv — pe care totuși nu-l atinge, oprindu-se cu o clipă, numai cu o clipă înaintea lui. [...] Poet al adeziunilor și al refuzurilor totale, Labiș nu este un exaltat în unele, un deprimat în celelalte ; [...] starea de veghe a inteligenței sale și nicidecum o pornire prudentă, moderatoare, ține sub control permanent curenții de afectivitate ai poeziei...“

Lucian RAICU

convorbiri 1884

Debutează în paginile revistei D. Onciul, istoric metodic și steril, cum îl va găsi exigentul estet de mai tîrziu G. Călinescu opunîndu-l, desigur, temperamentalului N. Iorga (în explicația foarte personală a unei ilustrații portretistice). Istoricului bucovinean i se vor rezerva în continuare, de-a lungul anilor, multe din paginile publicației cu care își va împleti într-un fel destinul. Cert este că pe lîngă A. D. Xenopol și Papadopol Calimah, D. Onciul vine cu rigoarea cercetătorului informat și atent, elucidînd dubla domnie a lui Iuga-Vodă în Moldova din perioada unei cețoase crize clericale provocată de concesivul Lațcu, urmașul lui Bogdan. Aria investigațiilor sale e lărgită pînă la limitele posibile, corelînd izvoare istorice străine cu informațiile totdeauna întemeiate ale lui Grigore Ureche, pe nedrept uneori suspectat de facilitate și de subiectivism. Planul demonstrațiilor se lărgește continuu și, cînd apar aspecte adiacente, viitorul autor al unui tratat fundamental despre istoria românilor notează deîndată anticipînd reveniri și clarificări : „Iată o chestiune nerezolvată încă, fiind opiniunile emise pînă acum, după părerea noastră, în unele priviri, greșite sau cel puțin neîntemeiate“ ; „Dar despre acestea la altă ocaziune“ ; „Nu pot să consimt în toate cu d-nul Hasdeu“ (în domeniul etimologiilor toponimice și onomastice, cu toată erudita înșiruire de date, este aproape diletant).

O schiță de moravuri, *Hassan călugărul*, de T. V. Stefanelli, fostul coleg al lui Eminescu. Tot interesul scrierii stă în apetitul noului convertit pentru libațiile unei nesfîrșite și ascunse desfătări („Era și pivniță aceea, nu șagă ; stau buțile cu vin ca oamenii la prasnic, lipite una de alta și unde te-ntorceai tot de bute dai“) confruntat dezamăgitor cu severitatea vieții de ascet. Ca și în Cehov, personajul dezertează într-o altă lume, a altor iluzii, mîngîind „cialmoa“ [turbanul] cu ascunșii țechini „pentru zile rele“...

V. Pogor traduce, după Burnouf, *Ce este și cum se capătă Nirvana*, texte vechi hinduse, sub formă de dialoguri, bazate pe eliminările succesive ale „neadevărurilor“, în consensul unor mai largi preocupări junimiste. Traducerea e nesigură, simplificînd, evident, subtilități ale textului primar prea îndepărtat.

Mai multe poezii, disparate, ale lui A. Vlahuță dovedesc aceeași ușurință în a versifica, un acut simț al sonorităților, numai că însinguratul de la Mînăstirea Dealului e dispus să versifice orice și oricît. Apăsate de „povara cugetării“ chiar și sentimente plenare *(Dormi în pace...)* transpar apoase de atîta discursivitate.

„Acei care din felurite împrejurări se văd în neputință de-a ceti și-a consulta cercetările limbistice răspîndite prin cărți voluminoase și prin reviste, vor găsi în această carte resultatele studiilor de pînă acum, expuse cu o conștiință vrednică de laudă“. Cu asemenea fraze pe muchea echivocului apreciază M. Pompiliu *Gramatica română* de Ioan Nădejde. Respingînd „criticismul sec“, prezent într-un asemenea manual, practicat de fostul profesor la Liceul Național mai ales împotriva unor observații anterioare ale lui A. Lambrior, colegul junimist socoate de justețe : „Controversele, discuțiile libere și ipotezele cată să rămînă pentru minți mai coapte, pentru studenți de la școalele superioare“, iar nu pentru bieții școlari ce „nu pot fi în stare a scoate înțelesul limpede din nămolul de construcții încurcate“, un „manual de școală“ fiind dator „să înfățișeze regule scurte, precise și lămurite, într-o limbă didactică, simplă și înțeleasă“. Probleme vechi !

Lucian DUMBRAVĂ

adolescența la post — restant

Cerul și pămîntul se-ntrec în frumuseți, iar tu, Olimpia dragă, îmi scrii de *cenușiul ucigător al provincialismului*. Dar acesta penetrează victorios și-n existența acelui bucureștean sau acelui parizian, preocupat mai curînd de lungimea decît de buna ei folosire. Monotonia acuzată cedează cu ușurință în fața sfatului dat de Constantin Noica unei numeroase asistențe în cadrul unei neuitate conferințe : atîta vreme cît ai creion, hîrtie de scris și cărțile mari (oricare dintre profesorii tăi vor fi încîntați să ți le împrumute), nimic nu te poate împiedica să faci cultură. Și să scrii, așa cum ți-o dorești. Aștept flori de cuvînt. ● Ei da, *Titi*, un nouă la purtare pentru copiat nu-i deloc de invidiat. Dar și tu, să uzezi de mijloace arhaice precum scrisul minuscul pe bancă, tocmai cînd inventivitatea febricitează — în timpul lucrărilor scrise și-al tezelor zic — în ambele tabere, în fiecare profesor ascunzîndu-se un Colombo în acțiune, minus trenciul și oul decojit în fața presupușilor vinovați ?! ● E clar pentru întreg mapamondul, *Clara*, e aprilie, zumzăie firea toată, dar să aștepți cele două ore de meditație compunînd versuri *(Flori de cireș mi-am prins / În plete răvășite artistic pentru tine / Am luat azurul cerului / Al formulelor trunchiului de con, al suprafeței sferei / Și ale altor imposibile răscruci geometrice / Notate citeț pe foaia caietului ce te așteaptă / În tandru, / Mi-am ascuțit auzul... / Pentru soneria pitică și pașii mari / Ce se opresc în fața mesei mele / În fiecare joi, la orele 17 fix)*, dedicate nu vreau să spun cui (ar putea afla mama, tata, bunicii etc., și-atunci...) aduce mai curînd a trîndăveală lirică și a risipă. De timp și de... precizarea-i inutilă, de vreme ce orice familie cu aspirații spre studii universitare pentru dragii descendenți își verifică și răsverifică bugetul lunar pentru meditațiile de rigoare.

Corespondent

prezențe la „junimea“

folosește-te

„într-o zi îți vei simți trupul
mai greu decît un elefant“
așa ai început să meditezi acest poem
așa ai început să crezi că trebuie
să faci un lucru zguduitor în clipa
cînd te simți fluture

nuclee

I

eu vedeam
dar mi-au așezat în orbite un chip
amarnic s-au înșelat

II

din ceasul de peste aer
paianjeni albi
mă prind în fire electrice insesizabile

III

trupul lui gabin
s-a năpustit în ocean
adulmecîndu-și viața

IV

nimeni
vreodată
nu va putea inventa
bandaje pentru rănile trandafirului

V

tot ce se petrece între segmentul
viață-moarte
un pas spre beatitudine

* * *

las cărțile ceașca pe masă în dezordinea clipei
închid ușa și plec
închipuindu-mi că am murit
pentru un timp
acum m-am întors
totul există în realitatea pe care am părăsit-o
doar atmosfera
lucrase asupra a tot, inconștient ;
simțindu-mi-se respirația
ceasurile au început să ticăie
în fiecare obiect

Vasilian DOBOȘ

contexte

nopțile după bacovia

În *Nopțile unui provincial* (Editura Junimea, 1983) de George Bălăiță, carte ce reunește proze — portrete, meditații, pasteluri, schițe — dintr-o perioadă destul de îndelungată, fascinant „laborator" al romancierului, găsesc citat acest sfat al lui Graham Greene: „nu începeți să scrieți dacă puteți să nu scrieți"... Dar ce greu e să reziști tentației și să urmezi sfatul experimentatului creator al neuitatului *Omul nostru din Havana*, tot așa cum n-a fost prea greu să se dea curs faimosului îndemn al lui Heliade ce a răsunat cu un veac și jumătate în urmă: Scrieți băieți, numai scrieți... Scrieți cît veți putea și cum veți putea!... Să fie scrisul un drog, un viciu? Rămîn la vorba lui George Bălăiță: patimă. Și exclam odată cu Poetul: Ce patimă cerească! Dealtfel, meseria de scriitor e mult mai mult decît o profesie, e un *Destin*, un destin pe care știi sau nu să ți-l asumi: „Cum luneca șuierătoare pana lui (Miron Costin — n.n.) pe hîrtie, în timp ce lumînarea pîlpîia în sfeșnicul de argint și crivățul lovea în obloanele de stejar, pe cînd în vatra largă de cărămidă placată cu un brîu de faianță olandeză, pe tăcute, robul țigan sufla în tăciunii uriași stinși spre miezul nopții, și lumina focului umplea din nou odaia scundă cu viața ei jucăușă, trecătoare!..."

Autorul *Ucenicului neascultător* și al *Lumii în două zile*, risc o afirmație care ar putea să contrarieze, este în aceste splendide proze publicistice apărute de-a lungul anilor în *Ateneu*, *Convorbiri literare* și în pagina culturală a *României libere*, un scriitor intelectual. Cînd fac această afirmație nu am în vedere doar lecturile care se văd și care nu se văd, ci conexiunile ce se nasc din cele sub condeiul lui George Bălăiță, „stropul de filosofie" din fiecare propoziție, adîncimea cu care sînt gîndite și trăite, firescul și, în același timp, rafinamentul cu care viața și biblioteca se întrepătrund, se luminează reciproc și uneori se exclud. Apropo de viață, de realitate, ce rari sînt scriitorii care nu le „pasc", ci le regîndesc și uneori, foarte rar, ca Bălăiță, le reîntemeiază. Cea mai mare nedreptate a naturii, în treacăt fie zis, este să-i dea cuiva talent și să-l priveze de inteligență. Și poate și invers. A fi intelectual, adică a trece lumea prin tine, mi se pare pentru un prozator dacă nu totul, aproape totul. E o stare cu care te naști, nu doar o chestiune de școală.

În *Nopțile unui provincial*, personajele din viață, cele care compun romanul „Viața noastră cea de toate zilele", se amestecă, coexistă cu cele din cărți, poate pentru că, așa cum notează prozatorul, „jumătate din viața noastră se găsește în cărți!" Adesea, asemenea eroi sînt anonimi, chiar dacă personaje „principale", medicul, femeia, bătrînul, școlarul, profesorul, învățătorul, dar sînt și dintre cei cărora nimeni nu le mai poate știrbi cu ceva monumentul, nu le mai poate umbri strălucirea, adică mari creatori și mari „personaje", ca niște repere eterne ale umanității. George Bălăiță scrie la un moment dat animat de „o mirare senină" și de „o bucurie copilăroasă" care „iscă imagini într-o ramă de fum", despre Ion Creangă, *Povestitorul*. Ideea e că genialul humuleștean, trăind în bojdeuca sa din Țicăul Iașului, și-a asumat în mod exemplar destinul; n-a suferit niciodată de inadaptare și de singurătate, dar de lipsa prietenului său Eminescu, după plecarea acestuia la București, da. Cum era această suferință, cît de adîncă, cît de discretă? Aici intervin intuiția și știința dozajului propriu prozatorului. Orice cuvînt, indiferent al cui ar fi el, drept răspuns la această întrebare ar fi aproape indecent, mai ales cînd îți stă la dispoziție textul magnific al acestei scrisori: „Bădie Mihai, Slava Domnului c-am primit vești de la tine! Eu te credeam mort și mă luam de dor cu amintirile, cînd erați în jurul meu, tu, Augură, cel blestemat, Conta și alții, care acum vă fuduliți prin Capitală, alături de ciocoii, mînca-i-ar cîinii, că sînt fiii lui Scaraoțchi și pe voi norocul și binele [...]. Tu te cerți cu politicienii prin *Timpul*; ce-ați pățit de te-ai făcut așa războinic?!... Sănătate și voie bună, Ionică..." Comentariul lui George Bălăiță ce urmează acestei epistole de acum mai bine de un veac este pătrunzător, laconic, memorabil: „Robustețea spiritului este a meșterului anonim care își ignoră geniul, poate fiindcă nu are conștiința lui, dar știe să existe pe măsura naturii sale. Acest aparent acord între viață și destin pare a fi într-adevăr un semn al geniului".

Băcăuan prin naștere, copilărie, prima tinerețe și o parte, cea fundamentală, din viața, frămîntările și succesele de scriitor și de cititor, George Bălăiță are pentru cel ce a înnobilat definitiv urbea Bacăului, o urbe fără o personalitate deosebită, *George Bacovia*, un adevărat și foarte fecund cult. Dealtfel, în cîmpul literaturii române, trei par a fi reperele sale permanente: Eminescu, Bacovia, Călinescu. Bacovia e una dintre porțile maiestuoase pe care George Bălăiță a intrat în poezie, o poartă ce i-a revelat forța cuvîntului: „Cuvîntul, care, scos din păienjenișul metaforei, te orbește prin claritatea lui". Să cutreieri, ca poet, cosmosul, aflîndu-te în întregime în locul de unde pleci e un miracol, să atingi, cititor, fiorul poeziei, străbătînd „distanța de la gardul și ușa de pe strada Băncii din Bacău pînă la singurătatea omului izolat din cosmos", e o șansă unică și totodată o izbîndă esențială. George Bălăiță a rămas și el sufletește în întregime în orașul natal, ca om și ca scriitor. A rămas acolo unde, dacă ar fi să-l credem, și n-avem nici un motiv de îndoială, pentru a înțelege cum „Un gol istoric se întinde / Pe-aceleași vremuri mă găsesc / Și simt cum de atîta ploaie / Piloții grei se prăbușesc" a fost nevoie de o „noapte prielnică". Da, una dintre acele nopți, albe, norocoase, fertile, cînd, fără îndoială, mai ales *înțelegi*, decît scrii, și pe care un „provincial" ca George Bălăiță le poate trăi cu aceeași intensitate și cu același profit, pentru el și pentru alții, la Bacău, la Iași, la București sau la Paris. Adică, parafrazînd titlul unei cărți a unui minunat scriitor pe care am impresia că amîndoi îl iubim la fel de mult, nopțile după Bacovia.

Constantin COROIU

panoramic editorial

petru creția : „poezia"

Nu întîmplător și-a intitulat Petru Creția recenta sa carte: *Poezia* (Ed. Cartea Românească, 1983), căci nu ni se propune o culegere de „poezii" pur și simplu, și nici o ilustrare a unui mod de a face „poezie" (variante de titlu inadecvate în cazul de față). Petru Creția încearcă să ilumineze totalitatea fundamentală a fenomenului, propunînd un tratat poetic (și nu de poetică, deși aceasta e implicată în mentalitatea discursului), în sensul conferit de Quintilianus termenului *tractatus*. Încă de la „triumful" preliminar — o construcție retorică de sorginte imnică — este evidentă referința la binomul *esența poeziei poezia esențială*. Enunțurile cu valoare demonstrativă sunt numeroase și ar trebui citată integral această complexă „introducere", datorită densității înțelesurilor („echivocă, clandestină, oraculară, aproximativă, saturniană, nesăbuită este poezia"; „este veșnica naștere și pieire a lucrurilor în cuvînt și a cuvîntului în lucruri"; „simulacru divin"; „tu ești întîlnirea, metatopicul loc"; „ești simultaneitatea ardentă în care locuiește eternul"; „ești nemijlocire, vis împreună visat, celebrare a sufletului lumii și a lumii din sufletul lumii"; „ești una dintre fețele sfinte ale marelui logos" etc., etc.). Alunecarea poeziei în timp echivalează cu o încărcătură de contingent care a bulversat perspectivele. Autorul caută sursele într-o tentativă de purificare și sufletul devine atunci materia poeziei: „Despre suflet e vorba, / Despre trecerea lui temporală / În spațiul lumii, / Despre o călătorie scurtă, aproape năucă / Printre semne nu toate limpezi, / Nu toate la timp călăuzitoare, / Nu toate divin amicale".

În raport cu viteza amețitoare în care se succed aparențele, idealul stabil vizat se situează într-o poziție oarecum „depășită", mai ales atunci cînd presupune și o morală interioară a poeziei. Dar aceasta nu ar fi decît o concluzie grăbită, pentru că adevărul (poetic) se lasă descoperit numai în acea rară „clipă" de renunțare, de imobilitate în uimirea din preajma limitei (v. *Legea, puterea și clipa*), cînd lumea e pusă în cauză și poezia devine cauza lumii. Astfel se explică și deschiderile către înțelepciunea orientală (v. *Voluptas perennior rebus novis*), prin care esența poeziei intră în rezonanță cu esența existenței. Dar natura filosofică a versurilor nu e o filosofare propriu-zisă. Petru Creția nu abdică de la principiul specificității domeniilor. Însă el e conștient de strălucirea poetică a vechilor precepte filosofice în contextul gîndirii actuale și le folosește ca atare. Prin urmare rolul propulsator al memoriei (v. *Trecutul*) este să aducă ființa în centrul interesului liric, în tentativa de a dobîndi contur și formă: „Aproape tot ce trăiește încearcă / Să fie cumva altfel decît este / În golul amar dintre tot ce ar vrea / Și nu poate fi. /.../ Căci mulți muritori trăiesc în puterea / De-a trăi în părere și de a crede că este / În ele, sub lună, mai mult decît poate / Într-adevăr fi". Situație determinată firesc de motivul dominant al deșertăciunii (v. și *Cîntec de lume*), în raport cu obsesiile cosmogonice și creația (v. *Sine și Logos, Eros și Logos*). Lumea percepută din nodul acesta strîns de înțelesuri se prezintă ca un „peisaj" în care totul semnifică, sub veghea predestinării: „Flori încă mari se nășteau ostenite din vechea osîndă. / În răsărit stătea Tînărul, / În apus stătea Leul, / În amiaza-nopții Taurul, / În amiaza-zilei Vulturul, / Aripi grele aveau asfințitele stele și nimburi, / Mulți stăteau și priveau fără gînd și semne" (sigur că nivelul evanghelic este una dintre posibilele descifrări, preferată de autor). Urmărită în matca uitată a lumii, poezia poate avea astfel și un aspect taumatologic.

Discursul lui Petru Creția e o permanentă desvăluire. Ritmul lăuntric al ideilor, știința perfectă a valorilor semantice contribuie la acuratețea expresiei. Iar ambiguitatea necesară este a poeziei și nu a vorbei.

Emil NICOLAE

radu ulmeanu : „astrele negre"

Un imagist rezervat în excese este Radu Ulmeanu, al cărui prim volum, *Patinoar (1979)*, se remarca printr-o franchețe discursivă săracă în atestări lirice. Abia *Un domeniu al meu* (1982) și, recent, *Astrele negre* (Ed. Albatros, 1983) vin să certifice un poet de încredere, colindat de viziuni romantice, a căror exprimare se vrea distilată de frenezii afective, preferînd o tonalitate aspră, neguroasă. Poemele par scrise pe nerăsuflate, eschivînd orice ornamentație sau pată de culoare în stare să atrofieze observația directă: „Acum începe delirul. / Te face nebun cu toate că nu ești. / O rupere, o ușoară alienare, / o inadecvare la realitatea imediată, prezumtiva realitate. / Nu-i așa că totul în jur e o spumă? // Mi-e frică. / Mie, care sufăr mereu și sînt mereu fericit. Nu din cauza / suferinței. Nu din cauza fericirii. / Văd cerul. Lîngă mine izvorul, apoi caracatița umană și libertățile sexului. Nu văd nimic...". Temerea de a deveni prozaic nu-l bîntuie pe poet și în acest sens el aderă la o estetică a anostului, pusă în legătură cu rarefierea poeticului, cu diversiunile de autenticitate impuse de cotidian. Calitatea discursului lui Radu Ulmeanu stă în gravitatea destăinuirilor, în farmecul pe care îl degajă aparența de prozaism, apropiindu-și stările vizionare și refuzîndu-și-le totodată, convocînd avînturile romantice și dispersîndu-le în episoade grotești.

Ca și magul lui Eminescu, autorul *Astrelor negre* crede că fiecare idee, fiecare gînd al nostru naște „undeva, departe" o lume independentă demiurgului ei terestru, „așa cum ne trăim noi independenta noastră viață". Pus să dezvolte pe cont propriu consecințele acestui raționament, Ulmeanu cade pradă confesiunii aride, fastidioase: „În fiecare zi mintea mea / trece printr-o așa-zisă singularitate / de spațiu și timp / comprimîndu-se atît de puternic / încît particulele în explozie eliberează energia imensă / ce face materia să se transforme în spirit". Dinspre Nichita Stănescu vine plăcerea frîngerii expunerii vizionare, în favoarea unui enunț în ton apoftegmatic, nu întotdeauna favorabil poemului, în întregul său. Uneori se întîmplă ca itinerariul de largă deschidere simbolică să fie abandonat, găsindu-i-se o continuare filosofardă: „Parcă aș trăi / sub fruntea zeului nopții, / parcă aș gîndi stele / și planete și oameni / Totul însă e retezat / din temelie, / căci întreg universul / nu poate fi gîndit // Doar stăpînind întregul / stăpînești partea, / nu este cale de mijloc, / numai putere și neputință". În pofida acestor scăpări, să-i recunoaștem poetului nostru putința de a se izola în propria plăsmuire, de a crede în posibilitățile imaginare. Descrierea comuniunii cu actul creației originare devine ea însăși creație, determinantă nefiind atît sinceritatea, cît imitarea strictă a unui șir de acte cu semnificație plenară: „Sînt precum zeul înaintea unei lumi necreate, / muzici de departe se-aud, / viitorul se cască întreg, peșteră neagră, / și-n sîngele meu spațiul se-nfiripă / Acum dacă aș spune: Să fie lumină, / raza cuvîntului ar inunda / fonemul sublim al coexistenței incipiente / între operă și creator /... Simt pe buze cuvîntul / și gura mea cosmică deja e plină de stele, / deja scrîșnește în haos / muzica sferelor". Dacă există „lumi" migrînd libere din gîndurile omenești nu pare o exagerare ca, prin spațiile siderale, să umble duhuri ale esențelor. Viziunea are ceva din extravaganța lui Victor Hugo: „Vreau să vînez duhurile lumii adînci, / duhuri stelare ținînd pumnii strînși pe destine, / rătăcindu-ne căile, murmurîndu-ne cîntecul vieții, / amintindu-ne, ca-ntr-un vis, nemurirea".

Oscilația între agrementul în concret și avînturile spre sublimități ascunse aduce o eterogenie deocamdată nedezagreabilă poeziei lui Radu Ulmeanu.

Cristian LIVESCU

lidia stăniloae : „locul unde aștepți"

Niște litanii pentru cuvinte, pentru tărîmul ascuns al cunoașterii și pentru poezia însăși sînt poemele din cartea Lidiei Stăniloae, *Locul unde aștepți* (Ed. „Cartea Românească", 1983). Poezia sa își asumă aproape integral cunoscutul „motiv al insularității", căutînd mereu un „țărm ascuns" — refugiul dar și spațiul creației: „Litere noi aruncate pe țărm feciorelnic / netulburat de copite, de tropot, de vorbe. / Golful uitat unde gîndul s-ascunde / printre tufișuri și alge și pietre. Ascultă / cum se aude tăcerea pe netede ore / nescrijelate de vorbe cum se îneacă sub valuri". Versul Lidiei Stăniloae are o tăietură delicată, în tușe roz, cu volute ample în care se fac auzite discrete tonalități romanțioase; o „oboseală" și o lumină crepusculară marchează poeme minulesciene, proiectînd trăirea poetică spre zarea țărmului ghicit, departe — vorba altui poet — de „aspre atingeri": „zile trei zile, trei ore, trei timpuri, trei nemișcări lunecînd / trec necurmat către zare și duc pe catarg răposatele păsări". Poemele care dezvoltă acea temă a căutării „absolutului" nu au nimic din dramatismul (autentic) al altor experiențe poetice care au vizat același lucru, rămînînd la „poza" și „atmosfera" întîrziat-romantică ale lui Macedonski, cel din *Noapte de decembrie*; poezia reprezentativă pentru această „serie" tematică din volumul Lidiei Stăniloae este *Ascensiune*, unde un alt „emir" caută zadarnic o altă „Mecca" — cu cuvintele poetei, „muntele zid"; altfel, aceeași zbatere „studiată" și un „fir narativ" mai puțin consistent însă: jocul de-a cunoașterea se desfășoară într-un decor cvasi-romantic, unde ne întîmpină cunoscuta noapte și nelipsita ceață. Cu Minulescu și Macedonski alături, Lidia Stăniloae scrie o poezie a „fiorului" lecturii unor pagini uitate de album, din care nu lipsesc, totuși, cîteva sclipiri de „blitz", amintind de vîrsta poeziei moderne.

H. IOAN

florin bratu : „cultura populară sau virtuțile permanenței"

Cultura și civilizația populară au constituit întotdeauna temeiul unei individualități etnice, de aceea cunoașterea lor amănunțită și cunoașterea legilor care le guvernează reprezintă obiectul multor cercetări. Dar fenomenul este mult prea vast, cu aspecte mult prea diferite, ca să poată fi îmbrățișat cu ușurință. Cercetătorul serios își delimitează de la început teritoriul investigației, încercînd să pătrundă în adîncimea lucrurilor, să le înțeleagă și să le explice. Așa procedează Florin Bratu în cartea sa (apărută la Iași, Editura Junimea, 1983), cînd se oprește „doar asupra cîtorva aspecte pe care le implică problematica generală a culturii și civilizației populare", cu dorința de a contribui „la elucidarea lor, ca elemente ale unui univers de gîndire, creativitate și sensibilitate românească" (p. 9). Cercetătorul adoptă punctul de vedere al sociologului și urmărește aspecte ale „problematicii culturii și civilizației noastre populare în ipostazele conferite de contemporaneitate" (p. 8). E drept, însă, că de cele mai multe ori limitele contemporaneității sînt depășite. Preocupat de *conceptul de cultură populară*, Florin Bratu privește lucrurile din perspectivă antropologică, meditînd asupra „originilor și evoluției acestei culturi" (p. 17). El stabilește ori preia de la alți autori trăsături caracteristice ale acestei culturi și anume: caracterul ei colectiv, autenticitatea, caracterul deschis, creator, apoi caracterul popular și național (p. 27—29).

Un capitol de rezistență al lucrării lui Florin Bratu îl constituie cel intitulat *Valori umaniste. Sensuri și funcții educative* (p. 31—51), cu o problematică demnă de o reluare pe un plan mai larg. Este vorba mai întîi de complexa chestiune a „existenței comunității umane, în ipostazele ei esențiale" (p. 36), de la naștere și căsătorie pînă la stingerea vieții individului, fiecare treaptă a existenței fiind întărită de elementele unei bine conturate concepții despre lume. Autorul pune în evidență locul familiei în ansamblul creației literare populare și rolul modelelor în formarea celor tineri. Avem a face cu aspecte ale umanismului popular specific gîndirii și vieții noastre.

Florin Bratu consideră, pe bună dreptate, că *Miorița* nu trebuie analizată doar prin varianta Alecsandri, ci prin totalitatea variantelor. Sîntem și noi de părere că în această creație populară nu este vorba de resemnare în fața morții. Ceea ce trebuie pus în evidență este acceptarea unei sentințe, iar această acceptare ține de puterea legilor cutumiare, — chestiune încă insuficient studiată. Printr-o educație aspră, ca însăși viața muntelui, ciobanul știe că a greșit și acceptă pedeapsa. Dar, cum păstorii morți erau înmormîntați pe munți, lîngă stîni, în locurile unde păstoreau (chestiune, de asemenea, necercetată), și păstorul mioritic dorește să fie îngropat în locul unde a muncit, integrîndu-se în natura-mamă. Umanizarea locului în care a trăit ciobanul este o prelungire a umanizării naturii prin viața și prezența omului. Ce altceva este obiceiul de a înmormînta omul în apropierea casei lui, în locul pe care îl va moșteni un urmaș al celui petrecut din lume? Acest obicei s-a menținut pînă la mijlocul secolului nostru, cum a constatat Ion Conea în Clopotiva (Hațeg). Lipsa de cimitire vechi în unele localități atestate de multă vreme are, așadar, o explicație etnografică, în dorința permanentizării unor legături cu înaintașii. Prin urmare, unele aspecte etnografice încă păstrate ar putea duce la interesante dezlegări și clarificări în sfera culturii noastre populare. Pe linia aceasta, Florin Bratu se miră că încă nu s-au făcut sondaje în mediul locuitorilor de la munte spre a se vedea cum înțeleg ei balada *Miorița*. O astfel de cercetare ar lărgi mult sfera posibilităților de interpretare a baladei și a colindului și ar fi o ocazie unică de a se vedea cum înțelege păstorul și țăranul român opera sa capitală.

Ne este plăcut să atragem atenția asupra considerațiilor lui Florin Bratu privitoare la conținutul laic al colindelor, la menirea lor „de a întări coeziunea familiei, a grupului social, a colectivității" (p. 62) și exprimăm părerea că este necesar un corpus al colindei laice, pe zone etnografice, așa cum este necesară cercetarea limbii colindelor românești.

Cercetătorul se ocupă, în cartea sa, și de alte aspecte ale culturii și creației populare, mai mult de pătrunderea spiritului popular în artele plastice și în arhitectură. El reia problema raportului om-natură și se oprește, pe cît îi îngăduie economia lucrării, la sentimentul de dor, la cel de omenie, toate exprimînd „adevăruri și viziuni legate de un univers românesc" (p. 99). Florin Bratu are cuvinte de apreciere pentru valorile autentice, integrate în viața contemporană, dar ia atitudine împotriva poluării, a falsurilor și contrafacerilor, atît în artele plastice cît și în modelarea cuvîntului. Mistificarea folclorului, practicată cîndva pe un plan mai larg, de la edituri pînă la centrele județene, se mai practică și acum, de către oameni neformați, incapabili să înțeleagă că o caracteristică esențială a folclorului este autenticitatea. Apărarea culturii populare împotriva poluării este o datorie.

Cartea lui Florin Bratu este o contribuție interesantă la sociologia culturii populare românești.

Ion POPESCU-SIRETEANU

gloria lăcătușu : „visuri prin poarta de corn"

Trăsătura ce se impune în reportajele Gloriei Lăcătușu este conciziunea. Influențată de rigorile stilului radiofinic, iscoditoarea și mereu neobosita reporteră se documentează rapid, își abordează frontal interlocutorii și în timp ce-i ascultă, le observă cu o privire ageră trăsăturile, avînd în același timp urechea atentă la emiterea de către proaspătul erou al viitorului reportaj a vreunei idei demne de consemnat. Descrierile de cadru sînt zgîrcite dar nu și inexpresive. Gloria Lăcătușu se pricepe să spună mult în cuvinte puține. Ea știe să surprindă noul din geografia țării, din faptele oamenilor, din gîndirea și conștiința lor. Prezentă la evenimente sociale și culturale de excepție, reportera nu se lasă robită de clipă, de stilul informativ ci reușește să dea evenimentelor relief și durată trecîndu-le prin ochii, prin sensibilitatea, prin gîndirea celor care le-au ctitorit. Poate și din această cauză sînt atît de vii oamenii descriși cu un evident dar portretistic în volumul *Visuri prin poarta de corn*, apărut la sfîrșitul anului 1983 în dinamica și exigenta colecție a editurii Junimea — „Reporter XX". Eroii reportajelor Gloriei Lăcătușu sînt de regulă oameni despre care ne place să spunem că sfințesc locul. Harnici, plini de inițiativă, dornici de mai bine, inteligenți, integri, plini de omenie, mineri, tăietori de lemne, chimiști, țărani restauratori de monumente, învățători și profesori, activiști culturali și artiști amatori, arhitecți, matematicieni, ciobani și poeți surprinși în clocotul activității profesionale dar și în clipe de vis, de creație. O galerie impunătoare de portrete după natură. Și din această pricină convingătoare, de o mare diversitate. La fel de variată este și gama de formule reporterícești abordate de autoare. Reportajul, descriptiv, liric, poetic, reportajul portret, reportajul povestire, reportajul anchetă, faptul divers, monologul, interviul. Cu efortul permanent de a nota cu fidelitate vorbirea eroilor, de a le da posibilitatea să-și dezvăluie sufletul.

Remarcabilă este atitudinea polemică a autoarei. Nu de puține ori unele subiecte sînt adevărate semnale de alarmă în probleme de mare importanță pentru viața noastră economică, socială sau sufletească. Citàm în acest sens reportajele „Gînduri despre cultivarea omului și a pămîntului", „Confrații mei din planeta albastră" sau „Oameni și pietre în echipa Veneția", poate cel mai interesant din volum. Alte momente de viață narate în carte trec în mod decis frontierele reportajului, revendicîndu-și locul pe teritoriul povestirii. Un eșantion convingător ni-l oferă autoarea în întîmplarea insolită intitulată Fapt divers. Proba înzestrărilor literare ale reporterei ieșene o avem, de asemenea, în reportajul despre cerbul diplomat. Efecte notabile obține Gloria Lăcătușu chiar atunci cînd își reprimă cu bună știință înclinațiile lirice, în cazul reportajelor anchetă, gen „Douăsprezece definiții posibile", fericită încercare de-a portretiza din variate unghiuri complexul fenomen spiritual contemporan care este Festivalul Național „Cîntarea României".

Constantin VIȘAN

demnitatea romanului de dragoste

Temă fundamentală în toate domeniile artei, erotica nu va fi niciodată, în ciuda aparentei saturații, un filon neinteresant, — dificultățile ținînd însă de găsirea unor elemente combinatorii noi, în pas cu evoluția mentalităților. Dacă lamartinienii de acum un veac și jumătate puteau vibra pe marginea *canzone-lor* lui Petrarca, astăzi acestea par a deveni, paralel cu planetizarea civilizației electronice, un fel de venerabile piese de muzeu. La începutul acestui secol, cînd un admirator al lui Epicur, Remy de Gourmont, publica *Fizica amorului*, o carte mai degrabă stranie, el răsturna la modul cinic ipostazele erosului descrise anterior de Stendhal. Dar cîte sclipiri la acesta, în *Despre amor!* Perspective specifice timpului nostru avea să aducă Denis de Rougemont, ale cărui interpretări, *Les Mythes de l'amour* și *L'Amour et l'Occident*, demonstrează doct cît de departe sîntem de vechile convenții !... În timp ce Liviu Rebreanu, evocînd tablouri din epoci diverse, sublinia permanența unui anumit eros mistuitor, aliaj de fatalism și predestinare (*Adam și Eva* fiind romanul contopirii în absolut al principiilor masculin și feminin), — hoinara, emancipata, lucida Colette, găsea că iubirea e „una din banalitățile vieții". Repetiție, iluzie, habitudine !... Pe scurt, enigma și misterul feminin, cu atîta pietate explorate de eminescianul Ibrăileanu, trăsături odinioară asociate feminității ideale, au devenit laturi mai mult sau mai puțin minore. De dozajul acestora în complexa dialectică a iubirii, Cella Serghi e tentată în mai toate cărțile sale, de la romanele *Pînză de păianjen*, *Cartea Mironei* și *Iubiri paralele*, toate în variante revizuite, pînă la *Această dulce povară, tinerețea* („Cartea românească", 1983). Noul său roman balansează între ideea de sublim (memorabil sintetizată într-un vers al lui Dante — „*L'Amor che move il sole e le altre stelle*") și scepticism difuz, acesta manifestat ca nesiguranță și suspiciune, pentru a sfîrși în deziluzie și resemnare. Tranzițiile de la iubirea devoratoare, speriată apoi de propria ei expansiune, la întrebări naive sau grave, la *probleme* și *introspecție*, de la spiritul posesiv și exclusivist la faptul brut care dislocă și aduce la realitate, se constituie în notații de certă finețe, mereu îmbogățite cu tușe psihologice semnificative. Problema eternului feminin în viziunea unei scriitoare cu îndelungată experiență cum e Cella Serghi, ține de ceea ce e esențial în retorica romanului de dragoste : de teza că actul de conștiință se dovedește, finalmente, mai productiv și mai interesant decît orice efuziune sentimentală.

Pentru a delimita profilul prozatoarei să recurgem la comparații. Nu atît în legătură cu punerea în scenă, cît cu structura și reacțiile protagoniștilor. La personajele de prim-plan din *Această dulce povară, tinerețea*, se confruntă în proporții variate, obsesiile narcisiste din romanele lui Anton Holban (se și face o trimitere la *Ioana* acestuia) și chinuitoarea nevoie de certitudine din romanele lui Camil Petrescu. Ca notă afină cu autorul *Ultimei nopți de dragoste*, de remarcat, de asemenea, discursul cu tente intelectuale, de autentică elevație. Practic, romanul Cellei Serghi, un roman al indivizilor și mult mai puțin al comunității, se împarte între confesiune și citatul livresc, între fragmentul eseistic și pagina de jurnal, și mai ales uzează copios de limbajul epistolar, — toate acestea urmînd să pună în lumină febra, avatarurile și stingerea unei mari iubiri. Partenerii, Patricia Matak și medicul psihiatru Ion Berezeni, evoluînd pe fundalul frămîntat al celui de al doilea război mondial și al primilor ani de pace, repetă în condiții schimbate — dar cu același deznodămînt — crizele din *Cartea Mironei* ; mai precis drama unui bărbat cu experiență, „sfîșiat între două sentimente". Pe deoparte „afecțiune" pentru soție, de alta *pasiune* pentru altcineva, surprize și răsturnări, — paralel cu oscilații între euforie și morala obnubilată. Soțul Patriciei, mobilizat, apoi trimis pe front, absent pe cea mai mare întindere a romanului, e departe de a oferi consoartei lui afecțiunea de care, copilă și adolescentă, fusese frustrată. Patricia Matak (căsătorită Boldea) urmează cursuri de „Cruce Roșie" la un spital militar din București, unde întîmplarea o apropie de Ion Berezeni, personaj între două vîrste, medic într-o localitate dunăreană. Scrisorile, cîte una sau două pe zi, uneori completate cu telegrame, traduc de acum înainte fazele unei pasiuni semănînd „halucinant cu cea a Mironei", — prozatoarea simulînd doar rolul de comentatoare a epistolelor rămase de la cei doi. Pretextul amintește de schimbul de scrisori *reale* dintre Bernard Shaw și Stella Campbell ; — însă invocînd numele acestora prozatoarea vine cu precizări. La aceștia, scrisorile constituiau un veritabil „dialog" ; personajele Cellei Serghi, mai degrabă monologhează — și trebuie observat imediat că procedeul frizează uneori monotonia.

Mult timp starea de așteptare care umple intervalele dintre rarele lor întîlniri, pare la amîndoi de aceeși intensitate ; Cita (cum o numește Ion Berezeni pe Patricia) și admiratorul ei, „au nevoie de scrisori ca de aer". In „marea nenorocire a lumii" care e războiul, ei sînt fericiți în măsura în care pasiunea sporește prin așteptare, prin interdicție și imaginație transfiguratoare. Singure „femeile pot scrie adevărate scrisori, constată Ion Berezeni citînd-o pe Doamna de Sévigné. Cele ale Citei, fremătătoare, ținînd de clipă, vorbesc despre spectacole, despre cărțile citite, despre dialoguri cu prietene, ori narează vise ; se referă la concerte radiofonice și expoziții de artă ; ale doctorului Berezeni deplîng în special „caracterul fatal al neputinței (...) de a fi împreună". Nenumărate referiri de ordin livresc sînt raportate, în scrisorile ambilor, la situația lor. Baudelaire utiliza fragmente din Edgar Poe „fără să-l citeze", convins că aceleași, „cuvinte și gînduri îi aparțineau și lui" ; doctorul Berezeni are exact aceeași senzație citind scrisorile Citei. Trimiterile la iubiri celebre („George Sand-Musset ; Wagner-Cosima ; Goethe cu pasiunile lui") devin procedeu și de o parte și de alta, de unde un panoramic *sui-generis ;* iubiri caste sau pătimașe, aluzii la Shakespeare, Nietzsche și Ruskin, la Lamartine, Hugo, și Musil la Kirkegaard și Rilke ; se invocă reacții întîlnite la Balzac, D'Annunzio, Gide, Huxley, Joyce, Mauriac, V. Woolf, Margaret Mitchell, Malraux, Alain, Hortensia Papadat-Bengescu, Camus și mulți alții. Ion Berezeni redactează un studiu despre Maupassant, de care e interesat atît „ca psihiatru și ca scriitor" sau e fascinat de *jurnalul* lui Edmond de Goncourt. Fiindcă găsește analogii între romanul epistolar *Julie ou la Nouvelle Héloïse* și dragostea lor, Ion Berezeni i-l recomandă Citei ca

(continuare în pag. 5)

Const. CIOPRAGA

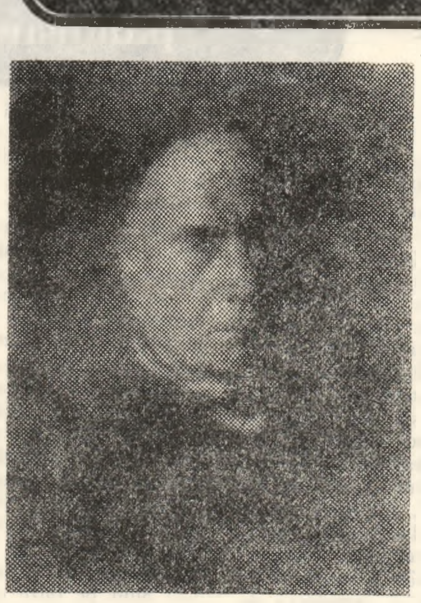
brize

ecvestră

După ce toată seara umbla prin odăile înțesate de lume, cu tuciurii după el, mlădiindu-se transpirat și cîntînd cu sprinceana stîngă ridicată, Mitea se scutura dintr-odată de apucăturile lui de fante de Țuțora și ne băga pe toți în încăperea coliviilor. Ne așezam turcește pe unde puteam și așteptam numărul. Puzderia de scatii amuțea gîtuită. Ceremonios, Mitea trecea pe la fiecare colivie și, cu îndemînări de fachir, deschidea ușițile : scatiii se zbăteau să iasă și, în ninsoare de fulgi și de pene, începeau să zburătăcească nebuni pe deasupra noastră, printre picioare, pe la urechi, răvășind coafurile și frizurile, piuind cu sălbăticie de codru. Pînă în clipa în care Mitea, încovoind un lăutar sub el, încăleca. Zborul scatiilor începea treptat să se ordoneze în raiduri din ce în ce mai apropiate de capul lui frumos de beizadea, de făcălețul ținut majestuos în dreapta, ca buzdugan. Pe rînd, păsările aterizau pe călăreț și se picurau alb. Nici unul din raiduri nu se oprea deasupra noastră. După un sfert de oră, Mitea arăta ca o statuie rafinat patinată. Totul se încheia cu lipirea unei bancnote de o sută pe fruntea... calului, după care Mitea își relua lălăiala cu lăutarii prin odăile care miroseau acum a drojdie și-a smirnă. În încăperea părăsită, scatiii continuau să zboare bezmetici.

Val GHEORGHIU

dialogul artelor

Ion Irimescu văzut de Corneliu Baba

dreptul pămîntului

Locul meu de baștină, dacă ar fi să-i stabilesc limitele lui geografice, acestea s-ar desfășura între „Dumbrava minunată" și „Nada florilor" și între iazul Șomuz și dealul Spătărești.

În pămîntul acestor limite, unde mi-am petrecut copilăria, sînt puternic înfipte rădăcinile unor amintiri de neuitat, ce stăruie permanent ca o flacără vie, ce nu se va stinge decît odată cu sufletul meu. Pe aceste meleaguri dăruite cu atîta poezie, au înmugurit primele și fericitele trăiri ale copilăriei și s-au deschis primele flori ale tinereții mele și tot pe aceste meleaguri au încolțit primii fiori ai iubirii și s-au înfiripat primele visuri și gînduri ale înfăptuirilor mele de mai tîrziu. Toate acestea fac să mă simt mereu atașat sufletește de aceste locuri, auzind parcă veșnica lor chemare de a mă întoarce mereu spre ele.

Și mare mi-a fost bucuria, cînd mi s-a oferit mult doritul prilej de a dărui orașului Fălticeni și oamenilor săi, ca un îndreptățit omagiu, o mare parte din strădaniile mele creatoare, considerînd acest gest ca o restituire a unor drepturi ale pămîntului de unde am plecat. Doresc și nutresc gîndul că această moștenire lăsată orașului meu să-și găsească cuvenitul ecou în sufletul oamenilor, socotind că viabilitatea existenței ei nu-și va găsi justificarea decît în măsura în care va contribui la satisfacerea unor cerințe firești ale acestora pentru artă, a cărei forță spirituală este capabilă de a face pe om să iubească natura și viața, armonia între oameni și pace.

Ion IRIMESCU

un templu al frumuseții

Cu mai bine de trei ani în urmă, am călătorit în partea de sus a Moldovei. Împreună cu scriitori din București și Iași, porniserăm să vizităm locuri sadoveniene la Pașcani, Neamț și Fălticeni, să vedem și revedem semne ale trecerii prozatorului prin acea parte a țării de unde a pornit și unde a trăit o bună bucată de vreme, să ne aducem aminte de Sadoveanu atunci cînd se împlinea suta de ani de la nașterea lui.

Drumul de la Neamț la Fălticeni l-am făcut în înserarea unei zile reci de noiembrie, sub un cer plumburiu și trist, din care veneau să se așeze pe dealuri și cîmpuri negre fulgi leneși de zăpadă. Întunericul se lăsase peste noi și peste lume cînd am sosit acolo unde aveam să ne oprim pentru cîteva ore cu gîndul să călcăm pe urmele lui Sadoveanu. Gîndul ni l-am împlinit nu tocmai în întregimea lui, pentru că timpul ne alerga din urmă cu puterea și neîndurarea lui. Am urcat pe ulița Rădășenilor, pînă la casa și ograda de altădată ale lui Sadoveanu și ne-am uitat, prin întuneric, și peste drum, unde era „Dumbrava minunată", a cărei urmă primarul orașului încearcă să o păstreze ca parte dintr-un muzeu „Sadoveanu" ce ar cuprinde și casa și ograda de la numărul 68.

Tot pe ulița Rădășenilor, în treacăt — se făcuse noapte de-a binelea — ne-am aruncat privirea spre bojdeuca — fiindcă a bojdeucă arată — unde odată, în scurtul lui periplu fălticenean, a fost găzduit elevul Ștefănescu Ion, cel ce mai tîrziu avea să semneze pentru totdeauna în istoria literaturii române, Ion Creangă și unde, printr-un joc al hazardului, avea să locuiască mai tîrziu și Mihail Sadoveanu, casă în care și-a scris cîteva din povestirile lui de început și care acum se pregătește să intre în pămînt de nu o vor salva cei ce trebuie să țină la această piesă de muzeu și să se îngrijească de ea, ca nu cumva să cadă și să dispară sub buldozerele noului.

Ne-am mai mișcat prin tîrgul Fălticenilor, astăzi innoit și adus la lumină, am văzut un muzeu instalat în casa dăruită orașului de către Vasile Lovinescu și Horia Lovinescu, nepoți ai criticului, muzeu amintindu-ne că la Fălticeni au trăit sau au venit pe lume Creangă, Gane, Beldiceanu, Sadoveanu, Gorovei, Stino, Cazaban (actorul), Birlic, Labiș și atîția alții — despre care cronicarul ar fi spus „nasc oameni la Moldova" — și ne-am oprit mai îndelung la clădirea fostei prefecturi a fostului județ Baia, unde se află acum muzeul de sculptură Ion Irimescu. Ne-am oprit cu mare bucurie și cu mare interes.

Un muzeu, oriunde se află el și în orice timp ar fi apărut sau va apare, este, fără îndoială un semn al civilizației și al culturii. De muzeu, nu am nevoie în fiecare zi, am nevoie toată viața. Un muzeu nu răsare oriunde și oricînd, de la o zi la alta, ci se încheagă încontinuu. Muzeul nu este o clădire, fie ea cît de mare, cît de frumoasă, cît de strălucitoare, ci este o lume deschisă în timp și în spațiu, în care intri pentru a nu mai ieși, fiindcă o porți pretutindeni și mereu în tine.

In această stare de spirit am ieșit, după ce vreme de aproape două ceasuri am călătorit, prin sălile muzeului, în lumea sculpturilor lui Ion Irimescu, o colecție de o rară frumusețe, instalată în mijlocul tîrgului moldovenesc de altădată, acolo unde „nu se întîmpla nimic" și „florile se ofileau".

Viața a făcut să văd marile și faimoasele muzee ale lumii, în care am pășit întotdeauna cu sfiala cu care stai în fața minunilor. Am pătruns în muzee de pictură, de pictură și sculptură și am găsit mai puține muzee numai de sculptură. Sînt mai rare și mai pretențioase. (Pînă acum, desigur și din motive speciale, nu s-a încumetat nimeni să înființeze un muzeu Brâncuși). La Fălticeni, s-a deschis un muzeu de sculptură Ion Irimescu, pentru că artistul, mare meșter în a stăpîni materia și a ne-o înfățișa, după ce a frămîntat-o cu mîinile lui, în formele frumuseții, s-a gîndit că el a plecat în lume din acea parte frumoasă a țării și către ea are de plătit datoria cea mare. Și astfel, s-a făcut că tot ce a creat mai bun și mai frumos sculptorul Ion Irimescu a fost dăruit orașului din apropierea satului natal, pentru un muzeu. Și tot astfel s-a făcut că Fălticenii au astăzi și vor avea pentru totdeauna unul dintre cele mai complete și mai valoroase muzee de sculptură, operă a unui singur artist, văzute de mine în lumea întreagă. Ion Irimescu este un sculptor modern care, împins de geniul sculptural al poporului român — arta cioplitorilor în lemn din țara noastră are o valoare excepțională — a îndrăznit fără încetare, a gîndit, a simțit și a realizat forme de expresie a lumii în care trăim și a unei lumi închipuite și a înzestrat arta plastică românească, aș spune cultura românească și prin ea pe cea universală, cu valori ce ne reprezintă acum și în viitor.

Muzeul de sculptură Ion Irimescu de la Fălticeni e un templu al frumuseții și al spiritualității. Nu mă feresc să spun că ar face cinste oricărui oraș din lume.

Să ne bucurăm că îl avem la Fălticeni, în orașul acela din dulcea Moldovă de sus, pe unde au fost și au trecut și Creangă și Sadoveanu și Gane și Labiș...

George MACOVESCU

gînditorul

Contemporan fiind cu un mare artist ai privilegiul, important cred, să stabilești corelații între om și opera lui. De multe ori — două linii paralele, ce nu se vor întîlni niciodată. Așa cel puțin mi se pare, dincolo de aparențe poate fi o cu totul altă realitate. Există însă, și cît de plăcut e să descoperi un asemenea lucru, și o contopire între ființă și opera acesteia. Acest fapt este frapant și în cazul sculptorului Ion Irimescu. Făptura lui are fragilitatea lujerului, dar și tăria pietrei, sufletul lui e plin de lirism, dar și de-o forță telurică, evidentă mai ales atunci cînd sculptorul luptă cu materia, supunînd-o nu vrăjitorește, ci omenește. Opera lui se înfățișează aidoma, o sinteză a lirismului și forței dezlănțuite, a masivității construcției și a echilibrului. O unitate a contrariilor, o armonie deplină. Dintotdeauna sculptorul nu s-a lăsat sedus de frumusețea în sine, de perfecțiunea formelor. Creatorului nu i-a dat nici o clipă liniște arzătoarea nevoie de a comunica, de a da viață ideii. Opera aceasta atît de vastă și de originală, curgînd vreme îndelungată, de la izvoare și pînă-n prezent, în aceeași albie, crescînd însă în amploare, în profunzime, și noutate, nu s-a ivit ușor, ci printr-o cheltuire mereu sfîșietoare a ființei. Artistul adevărat a fost și este un gînditor. Din această stirpe face parte și Ion Irimescu. El a meditat continuu asupra lucrării sale artistice, și-a căutat tot timpul drumul spre a nu rătăci în pustie și a eșua în sterilitatea experimentelor. Nu s-a închis într-o formulă, dimpotrivă s-a deschis tuturor curentelor noi ale artei, filtrînd și reținînd ceea ce se potrivea personalității de artist cu rădăcinile puternic înfipte în solul patriei sale. „De fapt așa cum văd eu lucrurile, mărturisește undeva artistul, arta modernă, arta secolului XX, se bazează pe descoperirea unei lumi vechi, de forme vechi de artă — arta neagră, arta oceanică, precolumbiană, lucru care a chemat creația contemporană la o nouă viață. Cred însă că, pentru a fi original și autentic, și deci modern, artistul trebuie să se înscrie pe coordonatele pe care i le oferă climatul de expresie artistică proprie poporului din care face parte. Intr-o asemenea lumină, valorificarea folclorului constituie, cel puțin ca premisă, o garanție de autenticitate creatoare. Și deci de modernitate".

Ion Irimescu este unul din acei artiști cu răbdătoare grijă pentru opera lor. Nimic nu e îngăduit să se petreacă oricum și întîmplător. Este posibil ca între dorință și realizare să se nască, uneori, o prăpastie, dar trebuie să ai conștiința că ai făcut tot ce depinde de tine. Artistul nu a nesocotit nici un amănunt, fiecăruia i-a acordat importanța lui. El a gîndit mereu, s-a frămîntat în căutarea drumului ce duce la limanul artei adevărate. A trudit să stăpînească perfect desenul, adică germenele viitoarelor opere sculpturale, modelajul și celelalte ce țin de meșșugul propriu-zis, dar s-a înarmat cu toate cele necesare pentru a putea coborî în adîncimile ființei omenești ca să-i descopere esențele. El a aruncat permanent o punte între clasic și modern, luînd de la fiecare ceea ce avea nevoie opera lui. Toate acestea s-au întîmplat și se întîmplă prin frămîntarea ce atinge suferința, frămîntarea artistului gînditor. Rodul zbuciumului său de o viață, opera, acest cîntec unic, neîntrerupt, parcă același, dar mereu altul, cu rostiri noi, nemaiauzite pînă la dînsul.

Așa simți intrînd în casa vieții lui, ca să-l parafrazăm pe Corneliu Baba, care spune într-un Cuvînt înainte despre Albumul Irimescu, ieșit recent de sub teascuri, că „e cartea vieții sale".

Așa simți intrînd la Fălticeni, în clădirea fostei Prefecturi din vremea școlăriei sale, unde Ion Irimescu, cu bunătatea lui funciară, a adus, parcă ținînd în palme o bucată de pîine, sau un bulgăre de pămînt, opera sa. Ce poate fi mai frumos decît această întoarcere la izvoare. Plecînd de aici cu șansa de a fi etern, el așează eternitatea sa pe acest binecuvîntat pămînt.

Grigore ILISEI

Ion IRIMESCU : „Sadoveanu"

Ion IRIMESCU : „Trio"

magazin

dimităr bejanski (r. p. bulgaria)

la fel ca-n poveste

— Tăticule, şi de ce regele era gol?

— Fiindcă nişte excroci i-or fi vîndut nişte haine scăpate de sub controlul de calitate care nu se puteau purta. Şi altădată ascultă cu atenţie şi nu mai pune întrebări prosteşti!

— Şi de ce nimeni nu i-a atras atenţia că e gol?

— Pentru că... De unde să ştiu eu de ce? Ia du-te afară, prin curte, şi mai joacă-te!

Asta s-a petrecut duminica; eu şi cu fiul meu citeam poveşti şi conversam pe marginea problemelor care se ridicau acolo.

Luni, directorul ne-a convocat la şedinţa operativă. Stau, ascult, notez. La un moment dat, din neatenţie, mi-a căzut stiloul din mînă. Mă aplec să-l ridic, îmi îndrept privirea spre biroul din faţa mea şi, cînd colo, văd că directorul e desculţ! Absolut desculţ! Fără pantofi şi chiar fără ciorapi! Şi-a pus tălpile goale pe parchet şi mişcă din degete. Nu-mi vine să-mi cred ochilor. Am clipit de cîteva ori, m-am mai uitat o dată — tot una! Desculţ! L-am înghiontit uşor pe Draganov.

— Draganov — i-am şoptit la ureche — fii atent ce are şefu' în picioare.

În linişte, Draganov şi-a lăsat creionul să-i cadă din mînă şi s-a băgat sub masă. După cîteva secunde el ieşi de acolo şi se uită fix în ochii mei. Chipul îi este livid, de parcă sub birou s-ar fi întîlnit cu un dinozaur. Şopti:

— Are pantofi italieneşti. Italienii se pricep grozav să facă pantofi din ăştia foarte uşori şi absolut transparenţi... Probabil şi i-a adus cînd a fost ultima dată în Italia. Da, da, cu siguranţă sînt italieneşti...

Şedinţa luă sfîrşit.

După amiază directorul fu chemat nu ştiu unde şi eu cu Draganov am alergat după dînsul spre ieşire. L-am prins din urmă la parter unde stătea de vorbă încă cu portarul, nenea Panaiot. Salutîndu-l cu privirea, şeful se îndreptă spre maşină. Palton de blană, căciulă, în mînă servieta „diplomat"... Şi... desculţ! Pe stradă, zăpadă. Vreo cinci centimetri, e drept, totuşi zăpadă, iar el merge fără să se grăbească. Şi în spatele lui se înşiruie urmele ca vara pe plajă, pe nisipul plajei. L-am înşfăcat pe Draganov de braţ:

— Draganov, — zic, — ăştia nu-s pantofi italieneşti...

— Poftim? — făcu el o figură foarte surprinsă ca şi cum n-ar fi priceput nimic.

— Pantofii şefului, zic. Nu cumva i-o fi adus din Olanda?

— Olanda, Irlanda, — ce importanţă are toată chestia asta — răspunde Draganov. Important e faptul că este încălţat!

— Bineînţeles, bineînţeles, — spusei şi eu foarte convins, — şefului nostru îi place grozav să se îmbrace cu gust...

Acasă, seara, fiul meu mi-a pus din nou întrebarea:

— Tăticule, de ce nu i-a spus nimeni regelui că e dezbrăcat?

Nu m-am mai putut stăpîni şi i-am cîrpit una după ceafă, că a tăcut imediat şi s-a dus la culcare, aţipind instantaneu.

Cît pot fi de sîcîitori uneori copiii ăştia!

În româneşte de Anatol GHERMANSCHI

cafeneaua subiectelor

- La noi în sat pompierul voluntar a spus la bufet că el doarme fără nici o grijă. Are o încredere oarbă în chibriturile de Brăila.
- Domnul acela a cumpărat 100 kilograme de struguri. Oare ce face cu restul?
- Doctor de boli externe.
- Betonul. Ce idee fixă.
- Cu ajutorul compresoarelor noi reuşim să realizăm un bun aer comprimat.
- Puţin fair-play, cetăţene, m-ai călcat pe bătătură, de ce nu recunoşti?
- Ca să nu pierdem vremea noi rezolvăm problemele cotidiene la sfîrşitul săptămînii.
- Îşi făcu indignat autocritica.

Ovidiu GENARU

oglinda

(urmare din pag 11)

termina urarea, stabileau ora întîlnirii şi, la sfîrşitul zilei, suna la apartamentul ei, cu un buchet de flori băgat într-o pungă de plastic, în care se mai afla o sticlă de şampanie. Ea apărea în uşă, gata îmbrăcată pentru oraş, şi i se atîrna caldă de gît. Apoi, plecau la restaurant, mereu la acelaşi şi se aşezau la aceeaşi masă, unde îi servea acelaşi chelner cu figură de diplomat în vacanţă şi unde comandau cele mai scumpe mîncăruri şi băuturi ce se găseau în local. Era ziua cînd făceau risipă de bani, de vorbe, de dragoste... Totul se termina în apartamentul ei, în patul ei dublu, iar dimineaţa el îi lăsa un bileţel pe noptiera, de fiecare dată cu aceleaşi cuvinte, că vor trebui să se căsătorească în următoarele zile, şi, în tramvai, în drum spre institutul său, înghesuit printre călătorii de la acea oră, mai trăia încă îmbrăţişările ei pătimaşe... Aşa ar fi trebuit să se întîmple şi astăzi, gîndi el, în vreme ce îi explica prin telefon de ce n-a venit la ea şi de ce nu va mai veni niciodată. Nu glumesc, nu, îşi auzea el glasul, ca şi cum altul ar fi vorbit în locul lui, stînd ghemuit în fotoliul de lîngă mesuţă şi uitîndu-se la sticla de vodcă golită pe jumătate. Nu glumesc şi nici nu sînt beat... Îţi repet, totul a fost normal pînă am ieşit din institut... Sticla de şampanie o aveam cumpărată, aşa că am intrat într-o florărie... Îşi netezi iar părul spre tîmpla dreaptă, pe urmă îşi îndreptă nodul cravatei, continuînd: Alo, mă asculţi?... Poate s-a întîmplat mai înainte, nu-mi dau seama, însă acolo m-am văzut într-o oglindă... Mai aveam vreo douzeci de persoane înaintea mea şi mă uitam la mîinile vînzătoarei... Dumnezeule, cît de încet număra garoafele, cu cîtă lene le împacheta şi lua banii!... Atunci am simţit deodată cum îmi cad umerii, cum mi se moaie picioarele... O mare slăbiciune pusese stăpînire pe mine, ceva ce nu mai trăisem niciodată... Şi, răsucindu-mă fără voia mea, am întîlnit oglinda, m-am văzut şi am început să urlu... Taci, ascultă!... N-a ieşit din gura mea decît un fel de scîncet, aşa că n-am atras atenţia nimănui... Pricepi?... Ceva fără nici o consistenţă, mai slab de cît un oftat... Fără vlagă arătau şi ochii din oglinda aceea, iar părul alb-alb... şi faţa plină de zbîrcituri... Da, mai bătrîn decît tata cînd a închis ochii..., mult mai bătrîn... Acum înţelegi de ce nu voi mai veni... Sînt un bătrîn nenorocit, o epavă, iar tu ai dreptul la un adevărat bărbat... Dragul meu, trebuie să te văd imediat, şi el strigă din nou, n-o mai lăsă să vorbească: la ce să mă mai vezi şi tu cînd mă văd eu însumi cum arăt?... Uite, m-am răsucit spre oglindă, spre oglinda mea... Ochii chinuiţi, de bătrîn care nu mai aşteaptă nimic, pleoape creţe, faţa-boţuri de zbîrcituri, iar părul..., părul perfect alb... Poate nu de la mîinile vînzătoarei de flori a venit asta, poate se aşezase peste mine mult mai înainte... Sau poate mi se trage de la garoafe... Aveau numai garoafe albe şi eu, întotdeauna...., dacă îţi mai aminteşti, ţi-am dăruit garoafe roşii... Da, da, mult mai bătrîn de cît sărmanul meu tată, cînd el a murit... Mai repetă apoi de cîteva ori ultima frază, ca şi cum n-ar fi auzit pocnitura din telefon...

După vecinii care au deschis uşa, forţîndu-i încuietoarea, a intrat şi ea în garsoniera lui. Era adevărat. În fotoliul de lîngă mesuţă stătea ghemuit un om bătrîn. Se privea în oglindă şi îşi neteza cu o mînă părul spre tîmpla dreaptă, iar cu cealaltă îşi îndrepta tremurînd nodul cravatei...

Ion IRIMESCU: „Dragoste"

roua lecturii

din fişierul bravului pitic (I)

Am luat obiceiul să miros butuci de stejar, să-mi trec pe limbă, pentru a gusta dacă sînt bine ascuţite, lame de bricege marinăreşti, să pipăi mînere şi ciuperci (încredinţat că fuseseră fierbinţi cu o clipă mai înainte), să flutur cîrpe cordiale în aer simulînd fluturi şi prepeliţe, să caligrafiez cu zarnacadele pe garduri: Reparata! Neobişnuit e însă altceva. În toate noile mele ocupaţii mă dublează un înger, dealtminteri foarte discret. Am ajuns astfel la o umilinţă ce nu s-ar deosebi cu nimic de felul meu normal de a fi dacă aş face abstracţie de copleşitoarea tristeţe a îngerului. Tristeţe ce mă obsedează: nu îndeplinesc oare la modul superlativ ceea ce îmi insinuiază el cu delicateţe? Într-o zi, observînd că mîhnirea lui căpătase o paloare de nesuportat, m-am hotărît să iau lucrurile-n suflet, ca pe o rouă definitivă, şi, mai viteaz ca niciodată, l-am întrebat, prin timbre cu nuduri, ce-l determină să sufere atît. Dar, vai, îngerul nu mi-a răspuns ci a dispărut într-un halo grena, de un reproş intens...

★

Fişe pentru romanul libertin. Consuela îşi destrăma numele, îşi înţepa mameloanele de unt negru cu ace de pin, îşi băga ţipetele în propriile-i urechi pînă la creier, îşi smulgea buclele moi de la ceafă, îşi strivea nările într-o menghină de abanos, îşi turna praf de plîns în orizontul genelor, îşi pudra limba, îşi sfărîma falangele cu ciocănele mici de consultat piane dezacordate. Amintirile ei erau scrise cu flaute muiate în plopi. Liniştea avea cheutori în care roţile caleştelor intrau, în dimineţele palide, pentru totdeauna. Nimeni nu reuşea să-i vadă sufletul. Visul ei — un crin despicat de o fîntînă. Un porţelan răutăcios îi imita trupul. O piersică îi mima inteligenţa. Îşi turna pe unghii oje dărîmate pentru a putea să admire la capătul degetelor cadavre subţiri. O, zgura de fistic a parcului episcopal, brebeneii inflamaţi de invidie, cutremurarea delicioasă din flamuri, o!!!

★

Fişe pentru romanul poliţist. De găsit un motto. Exemplu: „Fantômas! — Vous dites? — Je dis... Fantômas. — Cela signifie quoi? — Rien... et tout! — Pourtant, qu'est-ce que c'est? — Personne... mais cependant quelque'un! — Enfin, que fait-il ce quelqu' un? — Il fait peur!!!!" (Pierre Souvestre et Marcel Allain, **Fantômas**). Sau: „— Si Rocambole est mort, Fantômas existe!..." (Pierre Souvestre et Marcel Allain, **Juve contre Fantômas**). De meditat la asta pînă cînd, într-o după amiază, eşti găsit mort lîngă un pumnal înfipt în gaura făcută de glontele unui pistol (muiat în otravă) în peretele camerei închise pe dinăuntru şi pe dinafară.

★

În camera dreptunghiulară cu mici ferestre dezmoştenite de soartă, în lumina zguduitoare a zorilor, o femeie uriaşă stă în picioare în faţa unui gramofon ce cîntă tangouri. Mîinile ei puternice au prins, de o parte şi de alta a coapselor, poalele rochiei de stambă decolorată. Cealaltă femeie uriaşă, îmbrăcată într-o veche rochie neagră, cu vapoare albastre pictate pe mîneci, doarme adînc, pe podea, cu faţa în jos, cu picioarele întinse, cu mîinile strîns lipite de trup. Eu pictez.

EMIL ŞI DETECTIVII

convorbiri literare prin corespondenţă

- *Cosmina Agapie — Ploieşti.* Citind versurile d-tale, primul nume pe care îmi vine în minte este Macedonski. Numai că a rămîne în zona de inspiraţie şi formula ilustrului înaintaş înseamnă, între altele, a vorbi despre lucruri pe care o mare experienţă artistică le-a impus şi, totodată, epuizat. În artă, în poezia lirică, mai cu seamă, esenţial e (simplific, bineînţeles) a vedea într-un anume fel, inconfundabil, lucrurile şi de a le exprima într-o manieră personală. Vreau să spun că, în ce te priveşte, aştept să pui pe hîrtie, în virtutea unei sincerităţi de care nu trebuie să te temi, ceea ce vezi d-ta în lumea asta. Citeşte ce au scris poeţii mari şi chiar cei mai puţin mari ca să afli cum, în cele din urmă, fiecare se exprimă pe sine.
- *Aurel Albulescu-Gălăteni (Teleorman). Incantaţie* şi, mai ales, *Bănuiesc* ies cumva în evidenţă.
- *Lică B. — Bacău.* Mai trimiteţi, semnînd cu numele întreg. Am reţinut deocamdată *Dimineţi tăioase* şi *Singurătatea din cala unei nave.*
- *Gavril Alexa Bâle — Cetăţile (Maramureş).* Cu voia dv., „Convorbiri literare", neapărînd zilnic, este o revistă şi nu un ziar. În legătură cu poeziile, remarcabilă este *Muntele de cretă.* În celelalte rataţi unele imagini datorită interpunerii unor preţiozităţi. De pildă, în „Înfloreşte dragostea / sub aburul lăsat de botul / *animalului ce mîngîie corzile / de seve ale ierbii*", finalul (subliniat de mine) e căutat.
- *Ion Băişteanu — Bucureşti.* Doar *Simple tăceri* se reţine în întregime.
- *Gheorghe Borovină — Brăila.* Sper să vă satisfacă răspunsul.
- *Neculai Bucătaru — Popricani* (Iaşi). În caietele dv. principalul neajuns este folosirea incorectă a limbii române.
- *L. Dan — Bucureşti.* Deşi nu omiteţi sugestia, sînteţi excesiv de demonstrativ. „Complicitatea echivocului" pe care o invocaţi scriind despre Mademoiselle Pogany nu trebuie afirmată, ci surprinsă ca atare.
- *Constantin Dascălu — Slatina.* Ceea ce scrieţi nu iese din limitele onorabilului. Cu cine aţi luat legătura la revistă?
- *M. G. — Sivna (Prahova).* Nimic nou. Îmi lipsesc probele convingătoare pentru o judecată tranşantă. Nu vă uitaţi la tot ce se publică, din păcate, nu întotdeauna tiparul alege cu exigenţă.
- *Nicolae Georgescu — Tecuci.* Poezia dv. tratează superficial, fără emoţie, o temă majoră.
- *Ecaterina Gh. — Craiova.* Fragmentar, textele nu spun mare lucru, luate la un loc, însă, susţin un „cîntec al pasiunii" autentic. Evitaţi livrescul (în cazul de faţă analogiile cu *Luceafărul* şi unele cochetării cu *Poemele luminii).* Sînt curios ce va mai fi.
- *Ion Gheorghianu — Bucureşti.* Sînteţi încă în faza vorbelor mari (vă imput vorbele, nu sentimentele), de unde şi o accentuată diluţie a textelor.
- *Vasile Grămăticu — Gura Humorului. Septembrie* şi *Semn* sînt cele mai bune.
- *Eugen Marinescu — (?), Radu Dănilă — Tazlău (Neamţ).* Versificaţii modeste.
- *Augustin Măgheruşan — Bistriţa.* Singura „definiţie", cum spuneţi, pe care o pot da „micilor... înscrisuri" e că ele nu trec dincolo de o notaţie pretenţioasă, plină de exagerări: „Diabolici paşi / Au răsunat la poarta formării / Patruped aruncat de resortul emancipării / Din pom de pămînt / Devenind el însuşi".
- *Ion Moraru — Municipiul Gheorghe Gheorghiu-Dej.* Cu voia Dv., am să reproduc din scrisoarea pe care ne-aţi trimis-o: „Stimată REDACŢIE, Anul trecut la 17 noiembrie am trimis pe adresa revistei CONVORBIRI LITERARE cîteva încercări literare. Am aşteptat cu nerăbdare numărul pe luna decembrie 1983 al revistei, dar în oraşul Gheorghe Gheorghiu-Dej nu a apărut nici un exemplar. Nici în ianuarie 1984 nu a apărut nici un exemplar. Abia la 1 martie şi-a făcut apariţia numărul pe luna februarie 1984. Nu ştiu cărei cauze s-a datorat această situaţie dar ea a fost similară şi în oraşul Tîrgu-Ocna. Fiind în trecere prin Bacău, m-am abătut şi la Biblioteca judeţeană Bacău pentru a căuta colecţia revistei CONVORBIRI LITERARE cu ultimele numere, dar acolo spre surprinderea mea am aflat că de cîţiva ani biblioteca nu are abonament la această revistă. Este greu de crezut că o bibliotecă judeţeană mare, cu un renume deosebit datorat anilor ce s-au scurs de la înfiinţarea ei, să nu aibă în fondurile sale de cărţi şi publicaţii colecţia acestei reviste!" Nu e prima oară cînd mi se semnalează că în Municipiul Gheorghe Gheorghiu-Dej difuzarea revistei noastre e nesatisfăcătoare. Pînă cînd, eventual, se vor reglementa lucrurile cel mai sigur e abonamentul. În legătură cu versurile nu mi-am format încă o impresie. Mai trimiteţi.
- *Sima Emil Nedelea — Nedelea (Prahova).* În prozele trimise faptele de viaţă, unele, sînt interesante. Din păcate, nu reuşiţi să daţi expresivitate literară acestor fapte.
- *Aurel Pop — Aiud.* Mai trimiteţi.
- *Marga [indescifrabil] — Iaşi.* Nici eu nu am o părere prea bună. Vă aventuraţi în spaţii ameţitoare fără „aparatele de zbor" adecvate. Scrieţi despre ceea ce e foarte aproape de dv. şi vom mai vedea.
- *Dumitru Petro — Tulcea.* Atenţie la vulgaritate, şi la umorul involuntar. De pildă: „Ne iubim cu adevărat. Nimic mai mult — Nimic / S-a scurs o istorie de atunci / Iar magnificul Te iubesc, / A rămas încrustat în os. / Cine poate să creadă / Un simplu cearşaf / Scorţos de materii / Pe care două chipuri / S-au zvîrcolit atît? / Ne iubim — şi nimic mai mult / Nimic. / Ne-am studiat cu priviri / Forma neregulată a coapselor / Atingînd cu pupilele degetelor / Acele forme tinere / Pline de senzaţii. / Oare a fost doar un tremur obsedant / Al unui cerc opus unei linii? / Am spus da, am acceptat. / Nu n-a fost obsesie // Şi nici dorinţă, / A fost, fiindcă ne iubim" *(Cercul pătrat).*
- *Călin Soran — Galaţi.* Aveţi ceea ce se cheamă stofă de prozator. În bucata trimisă nu aţi găsit formula compoziţională convenabilă. Unele secvenţe (discuţia cu directorul şcolii şi povestea cu elevul delicvent, poate şi altele), încarcă, inutil, textul. Memoria afectivă funcţionează convingător. Calitatea principală a prozei e traducerea acelui sentiment de vagă disperare, impunerea unei atmosfere a anonimatului. Pentru a-mi definitiva o impresie aş avea nevoie de nişte texte mai scurte, povestiri în sensul tradiţional al termenului, în care să văd cum faceţi portret, cum conduceţi o intrigă etc.
- *Florin Vîrlan-Neamţu — Vulcana Pandele (Dîmboviţa). Nord şi Andrada* sînt poeziile cele mai bune. Apar unele stridenţe („ţigănci zornăindu-şi bănuţii cretini" [?!]) şi prea multă seriozitate, acolo unde ironia şi umorul v-ar fi avantajat. Să mai vedem.
- *Monica Zaharia — Călăraşi.* Ceva, ceva în *Despărţire.* Finalul e chiar poezie.

D. D.

arpegii

statorniciile trecerii

Numai seara
odată cu trecerea planetelor
se aud strămoşii
cum se scurg cu liniştea-n spre şes
altfel
prelungiţi în urmaşi
în traversarea zilei
se recunosc după mers

Ion BĂIŞTEANU

★ ★ ★

muntele de cretă

Scriu pe cer puţin cîte puţin
un cîntec al soarelui abia răsărit
între degete ţin un munte alb de cretă
soarele apune şi eu trebuie să şterg totul
(înainte de lăsarea întunericului)

dar nu-mi pare rău decît
că am strivit către cer
un vultur adormit pe vîrful alb
al muntelui de cretă.

Gavril Alexa BÂLE

Pe hipodrom
visele cailor dorm
într-o noapte iubito
ne vom strecura printre ele

la miezul nopţii
ne vom lăsa striviţi
de trăsurile trase de jochei
în picioarele goale

în timp ce
cîinii muşcă din zabale
bolnavii de insomnii.

★ ★ ★

Ascultă
prin tîrg
doar greierii cîntă
ochii mi se lipesc
de întuneric
cîinele

ah cîinele vecinului
geme în somn
strîngînd între dinţi
un os de cal
de la ultimul
război mondial

Gh. BOROVINA

noua poezie spaniolă

Este oare întemeiată afirmaţia că tînăra poezie spaniolă marchează o nouă direcţie în evoluţia liricii contemporane ? Ne aflăm într-adevăr în faţa unei noi generaţii poetice ?

Acestea sînt întrebările la care îşi propune să răspundă una din cele mai recente antologii poetice * publicate în Spania de către Elena de Jongh Rossel. Hispanistă nordamericană, ea a petrecut lungi perioade de studiu şi cercetare în Spania, făcîndu-se cunoscuta prin contribuţiile de critică literară apărute în reviste de prestigiu ca *Insula, El País, La Pluma, Nueva Estafeta, Triunfo.*

În studiul introductiv, de o remarcabilă claritate şi concizie, autoarea declară că scopul iniţial a fost alcătuirea, după criterii obiective şi fără nici un precept aprioric, a unei antologii expozitive, menite a prezenta publicului cea mai tînără generaţie de poeţi spanioli (cei născuţi în decada anilor cincizeci şi ale căror volume au văzut lumina tiparului în jurul anului 1975). Ulterior, lectura poemelor celor 15 poeţi selectaţi (dintre care cea mai mare parte afirmaseră că nu cunoşteau operele celorlalţi) a dezvăluit apreciabile coincidenţe şi similitudini, astfel încît antologia a căpătat în mod firesc un caracter coerent şi unitar, evidenţiind noua evoluţie a genului.

Caracterul novator al liricii tinere se conturează mai pregnant prin raportarea la producţia poetică a anilor 60 şi începutul anilor 70, a aşa-numitei *generaţii de la 68,* calificată de asemenea drept *culturalistă, marginală, a rupturii, a limbajului, a poeţilor novísimos.* Printre aceştia : Antonio Abad, José María Bermejo, Jesús Fernández Palacios, José Infante, Jesús Montoro, Félix Pillet.

Poemele publicate de cei mai tineri poeţi în volume sau în reviste ca *Estafeta Literaria, Nueva Estafeta* (rubrica de inedite), *Insula,* ş.a., constituie indicii clare ale noii orientări. Antologia Elenei de Jongh Rossel aduce o mărturie concludentă a semnificativelor prefaceri survenite în poezia spaniolă din ultimii ani. Printre acestea autoarea semnalează : individualismul, reîntoarcerea la intimism, recuperarea anecdoticului, reabilitarea temelor „eterne" — Iubirea, Viaţa, Timpul, Singurătatea, Moartea —, cultul pentru corpul tînăr şi vitalitatea juvenilă, senzualismul şi intensa emoţionalitate, restabilirea legăturilor între artă (poezie) şi viaţă, între lumea exterioară şi cea interioară a artistului. Pentru această nouă generaţie poetică numită *intimistă* ori *vitalistă,* cultura nu mai constituie sensul de a fi al poemului, ci mijlocul, instrumentul de comunicare a intimităţii.

Concluzia cercetătoarei americane este că ţinăra poezie spaniolă ne îndreptăţeşte a o considera drept o *neoromantică promoţie 1975* ce se îndepărtează de tendinţele poetice marcante ale predecesorilor imediaţi, pentru a reînnoda însă firul unei tradiţii poetice care îmbină idealul frumuseţii cu cel al autenticităţii umane. Tinerii poeţi reuşesc astfel să armonizeze libertatea creatoare a artistului cu conştientizarea lui ca fiinţă socială.

D. D.

*) *Florilegium. Poesía última española,* Espasa-Calpe, S.A., Madrid, 1982.

luis alberto de cuenca (n. 1950)

conversaţie

Ori de cîte ori îţi vorbesc, alte cuvinte
ies din gura mea, alte cuvinte.
Nu sînt ale mele. Vin de aiurea.
Îmi muşcă limba. Mă dor.
Ca paloşul eroilor au
două tăişuri şi-mi spintecă buzele
cînd le ating şi ori de cîte ori ţîşnesc
dinăuntru — sau de foarte departe, sau de nicăieri —
mi se prelinge din gură un firicel călduţ
de sînge ce-mi lunecă pe trup.
Ori de cîte ori îţi vorbesc, alte cuvinte
vorbesc pentru mine, de parcă eu n-aş mai avea
nimic al meu pe lume, nimic al meu
în epuizarea fără de sfîrşit
de a te iubi şi de a mă simţi neiubit.

carlos faraco (n. 1952)

elegie în satul urk (marea nordului)

Plînge un pian sub degetele vîntului
cu cîntece de leagăn peste casa ta.
Înveşmîntat în gri albastru
acoperişul îşi trage peruca de blond nebun.
Plîng ferestrele închise ca pleoapele
şi-năbuşă păsări nocturne
cu aripi cenuşii întinse ce ploaia o retează.
                    Înăuntru
un veşmînt negru îmi cere săruturi,
— umerii lui reci îmi usucă mîinile —
şi lacrimi
adunate
desenează buze pe spicul tău de grîu palid.

Cineva
într-un colţ
        al mansardei
                dezgoleşte amintirile
şi bivoli de furtună dau ocol grădinii
                        ţipînd
cîntece populare şi coruri
de copii

în vreme ce surde bătăi de clopot pictează violet
turnul uriaş al orizontului olandez.

juan garzón (n. 1954)

despre scriitura imposibilă

Există un sterp ţinut întins nelocuit de nimeni,
glasul se frînge pentru a defini trăsnetul,
dar totdeauna numeşte cu verb străin,
cuvînt insuficient care se fură.

Pretindeţi să vă spun :
altă speranţă decît înserarea nu-i,
şi pe loc buzele să-mi pălească,
pentru că există doar cînd este negat
şi obiectul se anihilează în scriitură
ca să facă loc altei vieţi diferite.

Se vorbeşte despre apă
dar valuri nu-s ca să-l îmbibe pe cel ce-ascultă
nici sîngele măcar
nu-şi uită urma printre dinţi.
Şi-atuncea cum
aş cuteza să vă vorbesc de viaţa mea
înşelînd culoarea cu cuvîntul ?

josé gutiérrez (n. 1955)

oglinda tăcerii

A tăcea e frumos ca un fluviu
— glasul o boare fără cuvinte —
Aşa cum sticla sub ploaie se resemnează
şi strălucirea-i mai mare cînd apa se-nteţeşte,
te voi chema obscur
din tristeţea mea trufaşă
ca să culeg petale fără nume.
(Frumoasă mare tăcerea)

julia castillo (n. 1956)

triumful iubirii împărtăşite

De cîte ori un peisaj înlocuieşte
natura moartă,
trecutul previne memoria.
Singurătate nu puţină aduce
imaginaţiei baroce momentul
cînd libertate şi intimitate ajung să coincidă
şi creşte perfecţiunea cu care se închid
peste timpul prezent simţurile.
Iubirea impune o pauză deziluzici
pe-nţelepciune o egalează
sau supune.

salvador lópez becerra (n. 1957)

orfanii pămîntului

Lui Pablo (García Baena)

Cînd frunzele încep
a păli şi-a se despărţi de ramuri,
priviţi,
da, priviţi spre pantele colinelor !,
şi veţi vedea mici fructe rotunde,
altele, colorate, la suprafaţă :
celelalte, să nu le atingeţi ! :
sînt orfanii pămîntului.

miguel mas (n. 1955)

poetică

Pretinde poemul în el să-ncapă
adîncimea trupului
aşa cum caută un rîu
în noapte să se-afunde.
Tot ce înseamnă o zi,
dulcea povară a serii
în spate,
paşii pe-o pajişte,
urma
solitară
a norilor,
toate acolo să rămînă
ca un fruct ce va fi desfăcut
                    apoi
încetişor.

Absenţa marginilor
defineşte
treapta albastră
a conştiinţei
ce o cunoaştem drept memorie
şi-această imperfecţiune
                    se-aseamănă
cu durerea mării
mereu treze în zori
fără odihnă.

Mîngîie noaptea oglinzi
suave porţelanuri
ridicate
în ştersul chenar
al ochilor,
lente peisaje
fără înălţime,
adîncimea
unui corp
lungit ca apa,
materie toată pe care poemul
                    o-ncape
şi o reţine
ca o copulă deschisă
pentru ca aici să dăinuiască
etern
în această acidă plăcere pe care
                    o caută
un rîu ce-n noapte se afundă.

Traducere de Dana DIACONU

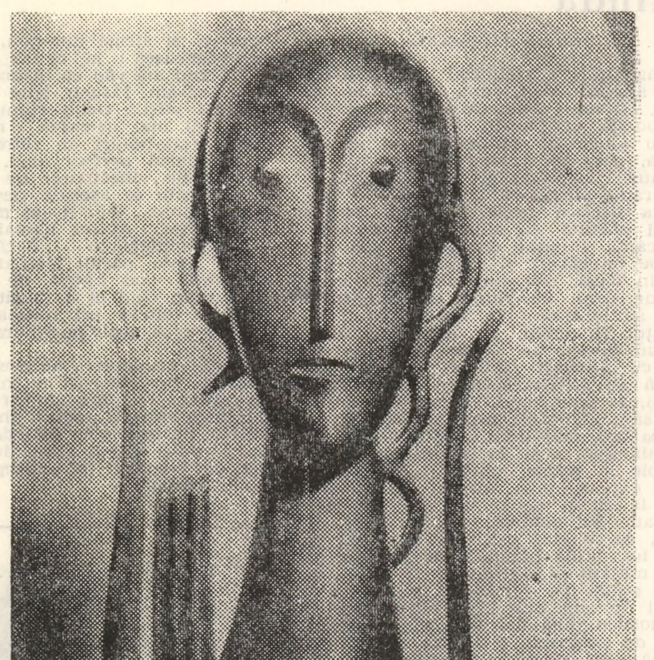
ramón gómez de la serna

greguerías

Ramon Gómez de la Serna este creator al speciei literare numită *Greguería* ; o frază scurtă, cu tîlc, bazată pe o metaforă umoristică, în genul „muşatismelor" noastre.

— *Cum săruta foarte încet, iubirile lui durau mai mult.*
— *Sifonul e o apă care a strîns în ea oftaturi.*
— *Gioconda zîmbeşte tot timpul fiindcă se află la Paris.*
— *Clovnul dat cu făină e crocheta crudă pentru foamea de rîs.*
— *Ce trebuie să încerce farmacistul care nu înţelege o reţetă, e să dea o doctorie de uz extern.*
— *Şuruburile sînt cuie pieptănate cu cărare la mijloc.*
— *Cînd cade cîte o stea, nopţii i se duce un fir de la ciorap.*
— *Cînd o porniţi spre fericire, luaţi-vă şi umbrela de soare !*
— *Învăţaţi de la fluturi să faceţi vizite scurte.*
— *Pisica nu-l admiră pe om decît atunci cînd acesta mai pune încă un lemn pe foc.*
— *Ar trebui să existe sticle de şampanie cu discursuri gata îmbuteliate.*
— *Fulgerul e un fel de tirbuşon înfuriat.*
— *Scaunele profită de întuneric ca să pună piedică stăpînilor lor.*
— *Era atît de pudic, încît prigonea conjuncţiile copulative.*
— *„Gînditorul" lui Rodin e un şahist căruia i s-a luat din faţă masa.*
— *Nimeni nu poate strangula un acordeon. Supravieţuieşte oricărei strînsori.*
— *„q"-ul este un „p" care se întoarce de la plimbare.*
— *Poziţia berzei într-un picior se datorează faptului că aşteptările pînă ce ies copiii sînt atît de lungi.*

În româneşte de Domniţa DUMITRESCU

Ion Irimescu *„Fata cu liră"*

Redacţia : Iaşi, str. Gh. Dimitrov nr. 1, telefon (981) 16242 ❂ Administraţia : Bucureşti, Calea Victoriei nr. 115, tel. (90) 506618.

Colegiul de redacţie :
Redactor şef : Corneliu Sturzu
Secretar responsabil de redacţie : HORIA ZILIERU
Andi Andrieş, Daniel Dimitriu, Ioanid Romanescu

Apare pe 20 ale lunii
❂ Preţul unui exemplar : lei 5.
Abonamente : 6 luni, 30 lei ; 1 an 60 lei

Pentru străinătate abonamentele prin ILEXIM — departamentul export-import presă, Bucureşti, str. 13 Decembrie nr. 3.
P. O. BOX 136—137, telex 23226.